

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitvlaria Dagoberti Regis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

DAGOBERTI REGIS

CAPITVLARE TRIPLEX.

I. Lex Ripuarianorum.	} Circa annum D C X X X.
II. Lex Alamannorum.	
III. Lex Bajuvariorum.	

ADMONITIO AD LECTOREM

De legibus sequentibus.

QUAMVIS Dagobertus non sit primus auctor istarum legum, sed Theodoricus, ut docet sequens prefatiuncula, quia tamen constat illas plurimum mutatas fuisse à Principibus qui post Theodoricum regnarunt, ac tandem purgatas, emendatas, & auctas à Dagoberto, adeoque ab isto tales promulgatas ac constitutas fuisse quales etiamnum leguntur in veteribus libris, consultius visum est eas illi tribuere quàm Theodorico, de quo nihil aliud certi compertum habemus quàm ipsum leges quasdam imperfectas composuisse & dedisse Francis, id est, Ripuariis, Alamannis, & Bajuvariis, quæ à successoribus ejus Francorum Regibus perfectionem postea acceperunt. Ita enim docet hæc prefatiuncula, quæ legi Bajuvariorum præponi solet in codicibus antiquis.

Theodoricus Rex Francorum, cùm esset Catalaunis, elegit viros sapientes, qui in regno suo legibus antiquis eruditi erant. Ipso autem dictante iussit conscribere legem Francorum & Alamannorum & Bajuvariorum, unicuique genti, quæ in ejus potestate erat, secundum consuetudinem suam. Addidit quæ addenda erant, & improvisa & incomposita resecavit; & quæ erant secundum consuetudinem paganorum, mutavit secundum legem Christianorum. Et quicquid Theodoricus Rex propter vetustissimam paganorum consuetudinem emendare non potuit, post hæc Childebertus Rex inchoavit, sed Chlotharius Rex perfecit. Hæc omnia Dagobertus Rex gloriosissimus per viros inlustres Claudium, Chaudum, Indomagnum, & Agilulfum renovavit, & omnia vetera legum in melius transtulit, & unicuique genti scripta tradidit, quæ usque hodie perseverant.

Hoc decretum est apud Regem & Principes ejus & apud cunctum populum Christianum qui infra regnum Mervvungorum consistunt.

DAGOBERTI REGIS
CAPITVLARE PRIMVM
SIVE
LEX RIPVARIORVM.

INCIPIVNT CAPITVLA LEGIS RIPVARIORVM.

1. D E ictu ingenorum.	41. De ligaminibus ingenorum.
2. De sanguinis effusione.	42. De venationibus.
3. De osse fracto.	43. De sepibus.
4. De puncto.	44. De eo qui in messe aliena cum carro transferit.
5. De debilitatibus.	45. De eo qui nesciente homine aliquam furivam rem in domum illius introduxerit.
6. De castratione.	46. De quadrupedibus si hominem occiderint.
7. De homicidio ingenorum.	47. De vestigio minando.
8. De homicidiis servorum.	48. De homine qui sine heredibus moritur.
9. De homicidiis hominum Regis.	49. De adfatimire.
10. De homicidiis hominum ecclesiasticorum.	50. De testibus adhibendis.
11. De homicidiis eorum qui in truste Regis sunt.	51. De eo qui Grafionem ad res alienas invitavit.
12. De homicidiis mulierum.	52. De re prestata.
13. De homicidiis puellarum.	53. De eo qui Grafionem interfecerit.
14. De muliere ecclesiastica.	54. De corporibus expoliatis.
15. De homine moratido.	55. De Rachimburgis legem dicentibus.
16. De captivato homine vel femina ingenua.	56. De alodibus.
17. De incendio.	57. De libertis a domino ante Regem dimissis.
18. De fonsi.	58. De tabularis.
19. De ictu servorum.	59. De venditionibus.
20. De effusione sanguinis.	60. De traditionibus & testibus adhibendis.
21. De osse fracto servorum.	61. De libertis secundam legem Romanam.
22. De osse fracto ingenorum a servo.	62. De homine qui servum tributarium facit.
23. De ictu servorum in servo.	63. De homine in hoste occiso.
24. De sanguinis effusione servorum a servo.	64. De homine in domo propria occiso.
25. De osse fracto servorum a servo.	65. De eo qui bannum non adimplet.
26. De debilitatibus servorum.	66. De sacramento.
27. De castratione servorum.	67. De eo qui filium non relinquit.
28. De interfecione servorum.	68. De osse super viam sonante, vel absque effusione sanguinis.
29. De furtis servorum.	69. De eo qui Regi infidelis extitit.
30. De interpellatione servorum.	70. De homine a ligno interfesto.
31. De homine ingenno representando.	71. De festuca intercurrente.
32. De manrire.	72. De homine intertato vel pecore mortuo.
33. De intertiare.	73. De homine ligato absque iudicio dimisso.
34. De rapta ingenuarum mulierum.	74. Vt nullus cum servo traditionem vel comparationem faciat.
35. De eo qui uxorem alienam tulerit.	75. De re propria vel secuta.
36. De diversis interfecionibus.	76. De materiamine vel lignis furatis.
37. De dotibus mulierum.	77. De homine furatudo.
38. De eo qui hominem innocentem ad Regem accusaverit.	
39. De eo qui ingenuae mulieri manum vel brachium strinxerit.	
40. De caballo extra consilium domini sui ascenso.	

78. De eo qui furem in domo receperit.
79. De homine pendato & ejus hereditate.
80. De via lacina.
81. Ut parvulus non respondeat ante quindecim annos.
82. De damno in messe vel in clausura.
83. De maleficio.
84. De Grafione injuste invitato.
85. De corpore exspoliato.
86. De caballo excorticato.
87. De homine forbannto.
88. Ut nemo munera in judicio accipiat.
89. Ut iudices sive Missi fiscales freda non exigant priusquam facinus componatur.

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LEX RIPVARIORVM.

I. De ictu ingenuorum.

Si quis ingenuus ingenuum ictu percussit, solido uno culpabilis judicetur. Si bis, duobus solidis. Si ter, tribus solidis culpabilis judicetur.

II. De sanguinis effusione.

Si quis ingenuus ingenuum percussit, ut sanguis exeat, terramque tangat, bis novem solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum sex juret.

III. De ossi fracto.

Si quis ingenuus ingenuo in quolibet membro os fregerit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

IV. De puncto.

Si quis ingenuus alterum transpuncerit, aut infra costas plagaverit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

V. De debilitatibus.

I. Si quis ingenuus ingenuo auriculam excussit, ut audire non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si autem auditum non perdidit, quinquaginta solidos componat.

II. Si nasum excussit, ut muccare non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si muccare praevalet, quinquaginta solidos componat.

III. Si quis ingenuus ingenuo oculum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si visus in oculo restiterit, ita ut videre possit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IV. Si manum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si manus ibidem manca pependerit, quinquaginta solidos componat.

V. Si quis ingenuus ingenuo pollicem excussit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur. Quod si pollex ibidem mancus pendiderit, viginti quinque solidis culpabilis judicetur.

VI. Sic in omni mancatione, si membrum mancum pendiderit, medietatem componat quam componere debuerat si ipsum membrum abscissum fuisset.

VII. Si secundus digitus, unde sagittatur, excussus fuerit, triginta sex solidis componatur.

VIII. Si quis ingenuus ingenuo pedem excussit, centum solidos componat. Si pes mancus ibidem pendiderit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IX. Si articulum qualemcunque amputaverit, triginta sex solidis culpabilis judicetur.

X. Ista omnia si negaverit, cum sex juret quod hoc non fecisset.

VI. De castratione.

Si quis ingenuus ingenuum castraverit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VII. De homicidio ingenuorum.

Si quis ingenuus hominem ingenuum Ripuarium interfecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VIII. De homicidiis servorum.

Si quis servum interfecerit, triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

IX. De homicidiis hominum Regis.

Si quis hominem regium interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

X. De homicidiis hominum ecclesiasticorum.
I. Si quis hominem ecclesiasticum interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

II. Sic in reliqua compositione unde Ripuarius quindecim solidis culpabilis judicetur, regius & ecclesiasticus homo medietatem componat, vel deinceps quantumcunque culpa ascenderit.

LXXRI-
PVARIO-
XXV.XI. *De homicidiis eorum qui in trulle Regis sunt.*

I. Si quis cum interfecerit qui in trulle regia est, sexcentis solidis culpabilis iudicetur. Et quicquid ei fiet, similiter sicut de reliquo Ripuario in triplum componatur.

II. De occisione ejus, si negaverit, cum septuaginta duobus juret.

III. Si quis regio aut ecclesiastico homini de quacunque libet re forciam fecerit, & per vim tulerit, in triplum sicut reliquo Ripuario componat.

XII. *De homicidiis mulierum.*

I. Si quis feminam Ripariam interfecerit, postquam parturire coeperit, usque ad quadragesimum annum, sexcentis solidis culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum septuaginta duobus juret. Et ubicunque sexcenti solidi accedunt, simili modo cum septuaginta duobus juret.

II. Si ille homo pauper fuerit, ut infirmus solvere non possit, per tres decessiones filiorum solvat.

XIII. *De homicidiis puellarum.*

Si quis puellam Ripariam interfecerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

XVI. *De muliere ecclesiastica.*

I. Si quis feminam regiam aut ecclesiasticam parientem interfecerit, trecentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum triginta sex juret.

II. Quod si puellam post quadragesimum annum interfecerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum duodecim juret.

XV. *De homine mordido.*

Si quis ingenuus ingenuum Riparium interfecerit, & eum cum ramo cooperuerit, vel in puteo seu in quocunque libet loco celare voluerit, quod dicitur mordidus, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum septuaginta duobus juret.

XVI. *De captivo homine vel femina ingenua.*

Si quis ingenuus ingenuum Riparium extra solum vendiderit, & iterum eum ad solum non potuerit reducere, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum septuaginta duobus juret. Et si eum in solum reduxerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur. Quod & de femina ingenua similiter convenit observare.

XVII. *De incendio.*

I. Si quis hominem per noctem latenter incenderit, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper damnum & delaturam

restituatur. Aut si negaverit, cum septuaginta duobus juret.

II. Si servus hoc fecerit, xxxvi. fol. culp. jud. & insuper damnum & delaturam restituatur. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

XVIII. *De fonesti.*

I. Quod si ingenuus fonesti, id est, duodecim equas cum amissario, aut sex scrovas cum verre, vel duodecim vacas cum tauro furatus fuerit, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Quod si multi ingenui fuerint, sicut in omni furto constituimus, unusquisque sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Aut si negaverint, singuli cum septuaginta duobus jurent.

II. Quod si servus hoc fecerit, triginta sex solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Et si mulitorum servi fuerint, unusquisque per semetipsum similiter faciat. Aut si negaverint, domini eorum cum sex jurent.

III. Si homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit, medietate compositionis Francorum culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum triginta sex juret.

XIX. *De ictu servorum.*

I. Si ingenuus servum ictu percusserit, ut sanguis non exeat, usque ternos colpos, quod nos dicimus bunislegi, singulos solidos componat. Aut si negaverit, cum sex juret.

II. Si homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit, tribus solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret.

III. Quod si servus homini regio aut ecclesiastico vel Franco hoc fecerit, per ternos ictus tres solidos componat. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

XX. *De effusione sanguinis.*

I. Si servus ingenuo aut regio vel ecclesiastico homini sanguinis effusionem fecerit, quinto dimidio solido culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

II. Similiter si ingenuus aut regius vel ecclesiasticus homo hoc fecerit, quinto dimidio solido culpabilis iudicetur, aut dominus ejus cum sex juret.

XXI. *De offe fracto servorum.*

Quod si ingenuus aut regius vel ecclesiasticus homo servo os frerit, novem solidis culpabilis iudicetur, aut dominus ejus cum sex juret.

XXII.

XXII. *De offe fracto ingenuorum à seruo.*
 Quòd si seruus homini Franco aut Ripuario os fregit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur. Si autem regio aut ecclesiastico homini hoc fecerit, bis novem solidis culpabilis judicetur.

XXIII. *De iclu servorum in seruo.*
 Quòd si seruus seruum icu uno vel duobus seu tribus percusserit, nihil est. Sed tamen, propter pacis studium, tremissem, id est, quatuor denarios, componat.

XXIV. *De sanguinis effusione servorum à seruo.*
 Si autem seruus seruo sanguinis effusionem fecerit, tertio dimidio solido culpabilis judicetur.

XXV. *De offe fracto servorum à seruo.*
 Si os ei fregit, quinque solidis culpabilis judicetur.

XXVI. *De debilitatibus servorum.*
 Quòd si oculum, auriculam, nasum, manum, pedem excusserit, bis novem solidis dominus ejus culpabilis judicetur.

XXVII. *De castratione servorum.*
 Si autem eum castraverit, triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

XXVIII. *De interfecione servorum à seruo.*
 Si autem seruus seruum interfecerit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quòd seruus ejus hoc non fecisset.

XXIX. *De furto servorum.*
 Quòd si seruus furtum fecerit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur, excepto capitale & delaturam restituat.

XXX. *De interpellatione servorum.*
 I. Quòd si quis in iudicio pro seruo interpellatus fuerit, si seruus talis non fuerit unde dominus ejus de fiducia securus esse possit, dominus ejus in iudicio pro eo interrogatus respondeat & sine tangano loquatur, & dicat: *Ego ignovo utram seruus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit. Propterea cum secundam legem Ripuariam super quatuordecim noctes ad ignem represento.* Et sic de ejus presentia cum festuca fidem faciat. Quòd si seruus in ignem manum miserit, & læsam tulerit, dominus ejus, sicut lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.

II. Quòd si seruus, quando dominus interpellatus fuerit, infra ducatum fuga lapsus fuerit, supra quatuordecim noctes aut ipsum representent, aut pro eo faciat rationem. Quòd si postquam eum ad ig-

Tom. I.

nem adplicuerit, fuga lapsus fuerit, ad placitum veniens cum tribus testibus in haraho conjuret quòd seruus ille, quem ad ignem representare debuerat, extra ejus voluntatem fuga lapsus sit, & sic denuo placitus ei concedatur, ut super quatuordecim seu super quadraginta noctes eum representare studeat, aut ipse in rem respondeat.

XXXI. *De homine ingenuo representando.*

I. Quòd si homo ingenuus in obsequio alterius inculpatus fuerit, ipse qui eum post se eodem tempore retinuit, in presentia judicis similiter, sicut superius comprehensum est, representare studeat, aut in rem respondere.

II. Quòd si eum non representaverit, tale damnum incurrat quale ille sustinere debuerat qui in ejus obsequio est inculpatus.

III. Hoc autem constituimus, ut infra pagum Ripuarium tam Franci, Burgundiones, Alamanni, seu de quacunque natione commoratus fuerit, in iudicio interpellatus, sicut lex loci continet ubi natus fuerit, sic respondeat.

IV. Quòd si damnatus fuerit, secundum legem propriam, non secundum Ripuariam, damnum sustineat.

V. Quòd si in provincia Ripuaria juratores invenire non potuerit, ad ignem seu ad sortem se excusare studeat.

XXXII. *De manire.*

I. Si quis legibus ad mallum manitus fuerit, & non venerit, si eum funnis non detenerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Ille verò qui alium mannit, & ipse non venit, similiter quindecim solidis culpabilis judicetur.

II. Si autem manitus fuerit ad secundum mallum, aut ad tertium, seu ad quartum, vel quintum, usque ad sextum venire distulerit, pro unoquoque mallo, si ille qui eum mannit, cum tribus Rachinburgiis in haraho conjuraverit quòd legitime manitus fuerit, quindecim solidis culpabilis judicetur.

III. Quòd si ad septimum mallum non venerit, tunc ille qui eum mannit, ante Comitum cum septem Rachinburgiis in haraho jurare debet quòd eum ad strudem legitimam admallatum habet, & sic iudex fidealis ad domum illius accedere debet, & ei tribuere qui eum interpellavit, hoc est, septem Rachinburgiis, unicuique quindecim.

LEX RI-
 PUARIO-
 RVM.

Lib. 117.
 Capitular.
 c. 45. & lib.
 VI. c. 111.

LXXRI-
PVARIO-
XVM.

cim solidos, & ei qui causam prosequitur, quadraginta quinque.

IV. Quod si ipsam strudem contradicere voluerit, & ad januam suam cum spata tracta accesserit, & eam in porta sive in poste posuerit, tunc iudex fidejussores ei exigat ut se ante Regem presentet, & ibidem cum armis suis contra contrarium suum se studeat defendere.

XXXIII. *De interitare.*

I. Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam. Et si ille super quem intertatur, tertiam manum querat, tunc in presente ambo conjurare debent cum dextera armata, & cum sinistra ipsam rem teneant. Vnus juret quod in propriam rem manum mittat, & alius juret quod ad eam manum trahat qui ei ipsam rem dedit. Et si infra ducatum est, super quatuordecim noctes auctorem suum representet. Si foris ducatum, super quadraginta. Si autem extra regnum, super octuaginta ad Regis stapplum, vel ad eum locum ubi mallus est, auctorem suum in presente habeat.

II. Quod si eum ibidem habere non poterit, sibi septimus in haraho conjuret quod eum ibidem legibus mannum habuisset, & sibi ab alio homine ipsa res tradita non fuisset. Sic ei placitum super quatuordecim seu super quadraginta vel octuaginta noctes detur, ut cine vverdu-niam suam in presentia testium recipiat, & ei qui rem suam intertavit, probabiliter ostendat. Et tunc ipse de furto securus sit, & ille qui intertavit, furtum & delaturam ab eo requirat qui solvere cepit.

III. Quod si auctor suus venerit, & rem intertatum recipere renuerit, tunc ille super quem intertata est capitale & delaturam atque furtum solvere studeat.

IV. Quod si in ipsa hora, quando res intertatur, responderit quod fordroneum suum nesciat, tunc in presente de sacramento sibi septima manu fidem faciat, & super quatuordecim noctes adjurare studeat quod auctorem vel casam seu postem januae auctoris sui nesciat, & ipsam rem sine damno reddat.

XXXIV. *De rapto ingenuarum mulierum.*

I. Si quis ingenuus homo ingenuam feminam rapuerit, bis centenis solidis noxius judicetur. Quod si tres ingenui cum ipso fuerint, unusquisque eorum sexaginta solidis noxius judicetur. Et quanti super illos quatuor fuerint, unusquisque

quindecim solidis noxius judicetur.

II. Quod si regius aut ecclesiasticus homo hoc fecerit, centum solidis culpabilis judicetur.

III. Similiter illi tres qui ei auxilium praeberint, unusquisque triginta solidis culpabilis judicetur. Et quanti super hos fuerint, unusquisque octavo semisolido multetur.

IV. Quod si servus hoc fecerit, de vita componat.

XXXV. *De eo qui uxorem alienam tulerit.*

I. Si quis uxorem alienam tulerit vivo marito, ducentis solidis multetur.

II. Si quis cum ingenua puella moechatus fuerit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

III. Si quis ingenuam puellam vel mulierem, qua in verbo Regis vel ecclesiastica est, accipere vel seducere praesumpserit, seu parentum voluntate de mundeburde abstulerit, sexaginta solidis culpabilis judicetur.

XXXVI. *De diversis interfessionibus.*

I. Si quis Ripuarius advenam Francum interfecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur.

II. Si quis Ripuarius advenam Burgundionem interfecerit, centum sexaginta solidis culpabilis judicetur.

III. Si quis Ripuarius advenam Romanum interfecerit, centum solidis multetur.

IV. Si quis Ripuarius advenam Alamannum, seu Fresionem, vel Bajuvarium, aut Saxonem interfecerit, centum sexaginta solidis culpabilis judicetur.

V. Si quis Clericum interfecerit, juxta quod nativitas ejus fuit, ita componatur. Si servus, sicut servum. Si regius aut ecclesiasticus, sicut alium regium aut ecclesiasticum. Si litus, sicut litum. Si liber, sicut alium ingenuum cum ducentis solidis componat.

VI. Si quis Subdiaconum interfecerit, quadringentos solidos componat.

VII. Si quis Diaconum interfecerit, quingentos solidos componat.

VIII. Si quis Presbyterum ingenuum interfecerit, sexcentos solidos componat.

IX. Si quis Episcopum interfecerit, nongentos solidos componat.

X. Si quis partum in femina interfecerit, seu natum priusquam nomen habeat, centum solidis culpabilis judicetur. Quod si matrem cum partu interfecerit, septingentis solidis multetur.

XI. Si quis vvergeldum solvere debet,

Lib. III.
Capitul.
cap. 35.

bovem cornutum videntem & sanum pro duobus solidis tribuat, vaccam cornutam videntem & sanam pro uno solido tribuat, equum videntem & sanum pro sex solidis tribuat, equam videntem & sanam pro tribus solidis tribuat, spatam cum scogilo pro septem solidis tribuat, spatam absque scogilo pro tribus solidis tribuat, bruniam bonam pro duodecim solidis tribuat, helmam cum directo pro sex solidis tribuat, bainbergas bonas pro sex solidis tribuat, scutum cum lancea pro duobus solidis tribuat, acceptorem non domitum pro tribus solidis tribuat, commorfum gruarium pro sex solidis tribuat, acceptorem muratum pro duodecim solidis tribuat.

XII. Quòd si cum argento solvere contigerit, pro solido duodecim denarios, sicut antiquitus est constitutum.

XXXVII. *De dotibus mulierum.*

I. Si quis mulierem desponsaverit, quicquid ei per tabularum seu chartarum instrumenta conscripserit, perpetualiter inconvulsam permaneat.

II. Si autem per seriem scripturarum ei nihil contulerit, si virum supervixerit, quinquaginta solidos in dotem recipiat, & tertiam partem de omni re quam simul conlaboraverint sibi studeat evindicare, vel quicquid ei in morgangeba traditum fuerat, similiter faciat.

III. Quòd si ex his quæ conscripta vel tradita sunt simul consumpserint, nihil requirat.

XXXVIII. *De eo qui hominem innocentem ad Regem accusaverit.*

Si quis hominem innocentem ad Regem accusaverit, sexaginta solidis culpabilis judicetur.

XXXIX. *De eo qui ingenuæ mulieri manum vel brachium strinxerit.*

Si quis ingenuæ mulieri manum strinxerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Certè si super cubitum manum miserit, triginta solidis multetur.

XL. *De caballo extra consilium domini sui ascenso.*

Si quis caballum extra consilium domini sui ascenderit, triginta solidis culpabilis judicetur.

XLI. *De ligaminibus ingenorum.*

I. Si quis ingenuus ingenuum ligaverit, & ejus culpam cum sex testibus in haraho non adprobaverit, triginta solidis culpabilis judicetur.

II. Si quis à contubernio probabiliter

Tom. I.

ligatus super res alienas fuerit, eum ad excusationem non permittimus.

III. Sed si unus homo cum satellitibus suis hominem ligaverit, aut ipsum excusare permittimus, aut proximus ejus, quòd innocens ligatus sit, cum sex juret.

XLII. *De venationibus.*

I. Si quis de diversis venationibus furaverit aliquid, & celaverit, seu & de piscationibus, quindecim solidis culpabilis judicetur. Quia non est hæc res possessa, sed de venationibus agitur.

II. Si quis cervum domitum vel cum triutis occiderit, aut furatus fuerit, non sicut de reliquis animalibus furtum exigitur, sed tantum quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur.

III. Si autem in venatione non fuit, triginta solidis culpabilis judicetur.

XLIII. *De sepibus.*

Si quis verò tres virgas unde sepis ligatur, vel retortas unde sepis continetur, capulaverit, aut tres cambortas involaverit, seu in clausura aliena traugum ad transeundum fecerit, quindecim solidis multetur.

XLIV. *De eo qui in messe aliena cum carro transferit.*

Si quis per messem alienam cum carro vel carruca tranfierit, quindecim solidis multetur.

XLV. *De eo qui nesciente homine aliquam furtivam rem in domum illius introduxerit.*

Si quis nesciente homine furtivam rem in ejus possessionem introduxerit, & ibidem inventa fuerit, quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur, vel quicquid ei damnum accesserit, aliud tantum restituat.

XLVI. *De quadrupedibus, si hominem occiderint.*

I. Si quis quadrupes hominem occiderit, ipse quadrupes qui eum interfecit in medietatem vveregildi suscipiatur, & aliam medietatem dominus quadrupedis solvere studeat absque fredo: quia quod quadrupes faciunt, fredus exinde non exigitur.

II. Quòd si quadrupes quadrupedem interfecerit, dominus quadrupedis quadrupedem mortuum vel debilem recipiat, & cum qui alium interfecerit, domino ejus, cujus quadrupes est interfecit, ipsum quadrupedem tribuat, & quantum interfecit vel debilis prius valuerat solvat.

C ij

LXXI.
PVARIO-
RYM.

LXXRI-
PVARTO-
RYN.XLVII. *De vestigio minando.*

I. Si quis animal suum per vestigium sequitur, & tertio die in domo cujllibet vel in quolibet loco eum invenerit, liceat ei absque intertatio revocare.

II. Quòd si in domo fuerit, & ei scrutinium cujus est domus contradixerit, ut fur habeatur.

III. Quòd si ibidem violenter ingressus fuerit, quindecim solidis multetur, aut cum sex juret.

XLVIII. *De homine qui sine heredibus moritur.*

Si quis procreationem filiorum vel filiarum non habuerit, omnem facultatem suam in praesentia Regis, sive vir mulieri, vel mulier viro, seu cuiunque libet de proximis vel extraneis, adoptare in hereditatem vel adfatimi per scripturarum feriem, seu per traditionem, & testibus adhibitis, secundum legem Ripuariam licentiam habeat.

XLIX. *De adfatimire.*

Quòd si adfatimus fuerit inter virum & mulierem, post discessum amorum ad legitimos heredes revertatur, nisi tantum qui patrem suum supervixerit, in elemosyna vel in sua necessitate expendit.

L. *De testibus adhibendis.*

I. Si quis testes ad mallum ante Centenarium vel Comitem, seu ante Ducem, Patricium, vel Regem necesse habuerit, ut donent testimonium, & fortasse testes noluerint ad placitum venire, ille qui eos necessarios habet, manere illos debet, ut testimonium quod sciunt jurati dicant.

II. Quòd si noluerint, & falsum testimonium praebuerint, & hoc adprobatum fuerit, unusquisque de illis tribus testibus quindecim solidis multetur.

LI. *De eo qui Grafionem ad res alienas invitat.*

I. Si quis judicem fiscalem ad res alienas injuste tollendas, antequam ei fidem fecerit, aut ad strudem admallatum habuerit, invitare praesumpserit, quinquaginta solidis multetur.

II. Quòd si quis iudex fiscalis amplius quam lex Ripuaria continet tulerit, quinquaginta solidis multetur.

LII. *De re praestata.*

Si quis rem suam alij praestiterit, & placitum indixerit, quòd si super placitum rem praestitam retinere praesumpserit, quindecim solidis multetur.

LIII. *De eo qui Grafionem interfecerit.*

I. Si quis judicem fiscalem, quem Co-

mitem vocant, interfecerit, sexcentis solidis multetur.

II. Quòd si regius puer, vel ex tabulario, ad eum gradum ascenderit, trecentis solidis multetur.

LIV. *De corporibus expoliatis.*

I. Si quis autem hominem mortuum antequam sepeliatur expoliaverit, si interrogatus confessus fuerit, sexaginta solidis multetur. Si autem negaverit, & postea convictus fuerit, centum solidis cum delatura multetur, aut cum sex juret.

II. Si quis mortuum effodere praesumpserit, ducentis solidis multetur, aut cum duodecim juret.

LV. *De Rachinburgis legem dicentibus.*

Si quis causam suam prosequitur, & Rachinburgij inter eos secundum legem Ripuariam dicere noluerint, tunc ille in quem sententiam contrariam dixerint, dicat: *Ego vos tangam ut mihi legem dicatis.* Quòd si dicere noluerint, & postea convicti fuerint, unusquisque eorum quindecim solidis multetur. Similiter & ille qui Rachinburgus recede dicentibus non adqueverit.

LVI. *De alodibus.*

I. Si quis absque liberis defunctus fuerit, si pater matèrque superflites fuerint, in hereditatem succedant.

II. Si pater matèrque non fuerint, frater & soror succedant.

III. Si autem nec eos habuerit, tunc foror matris patrisque succedant. Et deinceps usque ad quintum geniculum, qui proximus fuerit, in hereditatem succedat. Sed dum virilis sexus extiterit, femina in hereditatem aviaticam non succedat.

LVII. *De libertis à domino ante Regem dimissis.*

I. Si quis libertum suum per manum propriam seu per alienam in praesentia Regis secundum legem Ripuariam ingenium dimiserit per denarium, & ejusdem rei chartam acceperit, nullatenus eum permittimus in servitium inclinare, sed sicut reliqui Ripuarij liber permaneat.

II. Sed si quis ei postmodum contrarius extiterit quòd cum quis incito ordine ingenium dimisisset, & ipse cum gladio suo hoc studeat defendere. Aut si auctorem habuerit, auctor cum legibus ex hoc eum adducat. Aut si legibus eum non potuerit defendere, ad partem Regis ducentis solidis culpabilis iudicetur, & ad partem ejus cujus servum incito ordine à jugo servitutis absolvere nititur, qua-

draginta quinque solidis multetur, & de omnibus rebus quas ei condonavit alienus existat.

III. Si autem se defensaverit, liber permaneat, & ille qui eum voluit infervere ducentis solidis Regi, quadraginta quinque illi qui defensatur, culpabilis judicetur.

IV. Si autem homo denariatus absque liberis discesserit, non alium nisi fiscum nostrum heredem relinquat.

LVIII. *De tabulariis.*

Regino lib.
I. cap. 40 f.

I. Hoc etiam jubemus, ut qualiscunque Francus Ripuarius seu tabularius servum suum pro animæ suæ remedio seu pro pretio secundum legem Romanam libertate voluerit, ut in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto clero & plebe, in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum jubeat ut ei tabulas secundum legem Romanam, qua Ecclesia vivit, scribere faciat, & tam ipse quam & omnis procreatio ejus liberi permaneant, & sub tuitione Ecclesie consistant, vel omnem redditum status aut servitium tabularij eorum Ecclesie reddant. Et nullus tabularius denarium ante Regem præsumat jactare. Quod si fecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur, & nihilominus ipse tabularius & procreatio ejus tabularij persistant, & omnes redditus status eorum ad Ecclesiam reddant, & non aliubi nisi ad Ecclesiam, tibi relaxati sunt, mallum teneant.

II. Quod si quis tabularium seu ecclesiasticum hominem contra Episcopum defensare voluerit, sexaginta solidis culpabilis judicetur, & insuper hominem cum omnibus rebus suis Ecclesie restituat. Quia illicitum ducimus, quod Ecclesie concessimus, iterum ab Ecclesie revocare.

III. Nemo servum ecclesiasticum absque Vicario libertum facere præsumat.

IV. Tabularius autem qui absque liberis discesserit, nullum alium nisi Ecclesiam relinquat heredem.

V. Quod si quis tabulas Episcoporum manibus seu Clericorum roboratas inrumperere voluerit, tunc Archidiaconus cum testibus qui tabulas roboraverunt, ante Episcopum vel Regem accedat, ut testes quod sciunt dicant. Quod si ille qui causam prosequitur, adquiescere noluerit, tunc tabulae in praesentia judicis perforantur, & Archidiaconus in praesente sacramento fidem faciat & sibi septimus super noctes septem conjuret cum ipsis testibus qui tabulas conscripserunt quod

ipse tabularius secundum legem Romanam legitime fuisset ingenuus relaxatus. Et tunc ille qui causam prosequitur in praesente confringatur ut se ante judicem repraesentet, & ad partem Ecclesie centum solidis culpabilis judicetur, & unicuique de testibus quindecim solidis culpabilis judicetur, & Archidiacono quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur, & nihilominus tabulae stabiles permanent.

LXXRII
PVARIO-
RYM.

VI. Quod si Archidiaconus ista adimplere contempserit, & auctorem suum, qui eum ingenuum dimisit, non invenerit, tunc tabularium ipse Archidiaconus cum quadraginta quinque solidis & cum omnibus rebus suis proprio domino studeat restituere, & unusquisque de testibus quindecim solidis culpabilis judicetur.

VII. Quod si auctor dimissionis eum ingenuum fecerit, causam qui prosequitur similem multam sustineat sicut superius scribere iussimus, & insuper ab Ecclesie liminibus repellatur usque dum proprio domino ipse satisfaciat.

VIII. Quod si quis tabularium ex servo alieno facere præsumpserit, tunc ille cujus servus est super eum manum mittere debet. Et si tabularius est, vel regius seu Romanus homo qui hoc facit, super septem noctes, si Francus, super quatuordecim de manu in manum ambulare debet, quamvis multae venditiones ex illo factae fuissent, usque dum ad eam manum veniat quae eum ingenuum dimisit. Et tunc ex eo iudicium superius comprehensum adimpleatur.

IX. Si autem tabularius ancillam regiam aut ecclesiasticam seu ancillam tabularij in matrimonium sibi sociaverit, ipse cum ea servus permaneat. Si autem tantum mœchatus fuerit, octavo dimidio solido culpabilis judicetur, aut cum sex juret. Quod si tabularia hoc fecerit, ipsa & generatio ejus in servitium inclinentur.

X. Si autem tabularius ancillam Ripariam acceperit, non ipse, sed generatio ejus serviat.

XI. Si autem ecclesiasticus, Romanus, vel regius homo ingenuam Ripariam acceperit, aut si Romana, vel regia, seu tabularia ingenuum Riparium in matrimonium acceperit, generatio eorum semper ad inferiora declinetur.

XII. Quod si quis hominem regium tabularium tam baronem quam feminam de mundeburde Regis abstulerit,

L X R I -
D Y A R I O -
R V M .

sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

XIII. Similiter & ille qui tabulariam vel ecclesiasticam feminam seu baronem de mundeburde Ecclesie abstulerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur, & nihilominus generatio eorum ad mundeburdem Regis seu Ecclesie revertatur.

XIV. Si autem Ripuarius ancillam Regis seu ecclesiasticam vel ancillam tabulariam sibi sociaverit, non ipse, sed procreatio eius serviat.

XV. Si autem Ripuarius ancillam Ripuarij in matrimonium acceperit, ipse cum ea in servitio perseveret.

XVI. Similiter & si Ripuaria hoc fecerit, ipsa & generatio eius in servitio perseverent.

XVII. Si autem ingenuus cum ancilla mechatus fuerit, quindecim solidis culpabilis iudicetur. Si autem servus hoc fecerit, tribus solidis culpabilis iudicetur, aut castretur.

XVIII. Quod si ingenua Ripuaria servum Ripuarium secuta fuerit, & parentes eius hoc contradicere voluerint, offeratur ei à Rege seu à Comite spata & conucula. Quod si spatam acceperit, servum interficiat. Si autem conuculam, in servitio perseveret.

XIX. Hoc etiam constituimus, ut nulum hominem regium, Romanum, vel tabularium interpellatum in iudicio non tangant, & nec alsaccia requirant. Et si in prasente legitime mallatus fuerit, ea verba commemoret, & non ei sic ut Ripuario ante altare verba commemoret.

XX. Servi autem Regis vel Ecclesiarum non per actores, sed ipsi pro semetipsis in iudicio respondeant, & sacramenta absque tangano conjurent.

XXI. Si autem homo regius homini regio vel ecclesiastico sacramento fidem fecerit, super septem noctes conjuret: si Ripuario, super quatuordecim noctes. Similiter & Ripuarius ei faciat.

LIX. De venditionibus.

I. Si quis alteri aliquid vendiderit, & emptor testamentum venditionis accipere voluerit, in mallo hoc facere debet, & pretium in prasente tradat, & rem accipiat, & testamentum publice conscribatur. Quod si parva res fuerit, septem testibus hmetur: si autem magna, duodecim roboretur.

II. Et si quis in posterum hoc refragari vel falsare voluerit, à testibus convincatur, aut Cancellarius cum sacramenti in-

terpositione cum simili numero quorum roboratum est, idoneum confirmet.

III. Quod si charta in iudicio perforata idonea fuerit, tunc ille qui causam prosequitur, dupla repetitione culpabilis iudicetur, & insuper ad partem Cancellarij quadraginta quinque solidis culpabilis iudicetur, & unicuique de testibus quindecim solidis culpabilis iudicetur, & ipsum testamentum involatum perseveret. Si autem testamentum falsatum fuerit, tunc ille qui causam prosequitur, rem quam repetit cum sexaginta solidis recipiat, & insuper Cancellario pollex dextera auferatur, aut eum cum quinquaginta solidis redimar, & unusquisque de testibus quindecim solidis mulctetur.

IV. Quod si ille qui causam sequitur manum Cancellarij de altari traxerit, aut ante ostium basilice manum posuerit, tunc ambo constringantur ut se super quatuordecim noctes seu super quadraginta ante Regem representare studeant pugnaturi.

V. Si autem Cancellarius mortuus fuerit, tunc ei liceat, qui rem comparavit, cum tribus chartis, quas ipse Cancellarius scripsit, absque pugna chartam suam super altario positam idoneare.

VI. Quod si venditor vel heredes sui supervixerint, ipsi testamentum defendere debent, aut multam incurrere.

VII. Quod de venditione conscriptimus, hæc & de donatione constituimus. Hoc autem constituimus, ut quicumque in causa victor extiterit, semper iudicium conscriptum accipiat, aut testes.

VIII. Si quis in iudicio interpellatus chartam præ manibus habuerit, nulla ei malo ordine invasio requiratur: quia dum interpellatur, respondeat ad interrogationes, & sine tangano loquatur, & dicat: *Non malo ordine, sed per testamentum, hoc teneo.*

IX. Filiis autem aut filiabus super duodecim solidos uni plusquam alteri nihil condonare vel conscribere permittimus. Quod si quis fecerit, irritum habeatur.

LX. De traditionibus & testibus adhibendis.

I. Si quis villam aut vineam vel quamlibet possessiunculam ab alio comparaverit, & testamentum accipere non poterit, si mediocris res est, cum sex testibus, & si parva, cum tribus, quod si magna, cum duodecim ad locum traditionis cum totidem numero pueris accedat, & sic eis presentibus pretium tradat, & possessionem accipiat, & unicuique de parvulis

alapas donet, & torqueat auriculas, ut ei in postmodum testimonium præbeant. Si autem testes non potuerit congregare ut ei testimonium præbeant, tunc rem suam cum sex sive cum septem cum sacramenti interpositione sibi studeat evindicare.

II. Si quis consortem suum quantumcunque superpriserit, cum quindecim solidis restituat.

III. Si autem infra testamentum Regis aliquid invaserit, aut cum sex juret quod infra terminationem testamenti nihil invaserit, aut cum sexaginta solidis omnem redditionem restituat.

IV. Si autem ibidem infra terminationem aliqua indicia sua arte, vel butina, aut mutuli factæ exstiterint, ad sacramentum non admittatur, sed in præsentem cum legis beneficio cogatur restituere.

V. Quod si extra marcham in sortem alterius fuerit ingressus, iudicium comprehensum compellatur adimplere.

VI. Quod si testamentum Regis absque contrario testamento falsum clamaverit, non aliunde nisi de vita componat.

VII. Quod si duo testamenta Regum de una re extiterint, semper prior duplicem sortiatur portionem.

VIII. Quod si quis de Ecclesia aliquid vi abstulerit, cum supra scripta lege in triplum restituat.

LXI. *De libertis secundam legem Romanam.*

I. Si quis servum suum libertum fecerit & civem Romanum, portasque apertas conscripserit, si sine liberis discesserit, non alium nisi fiscum nostrum habeat heredem.

II. Quod si aliquid criminis admiserit, secundum legem Romanam iudicetur. Et qui eum interfecerit, centum solidis multetur.

III. Quod si dominus ejus eum ante Regem denariatum facere voluerit, licentiam habeat.

LXII. *De homine qui servum tributarium facit.*

I. Si quis servum suum tributarium aut litum fecerit, si quis eum interfecerit, triginta sex solidis culpabilis iudicetur.

II. Quod si denariam eum facere voluerit, licentiam habeat. Et tunc ducentos solidos valeat.

LXIII. *De homine in hoste occiso.*

I. Si quis hominem in hoste interfecerit, triplici vveregildo culpabilis iudicetur.

II. De furto similiter.

LXIV. *De homine in domo propria occiso.*

Si quis hominem in domo propria cum hariraida interfecerit, auctor facti triplici vveregildo multetur, & tres priores nonaginta solidis culpabiles iudicentur. Et quanti ei sanguinem fuderint, unusquisque vveregildo eum componat. Et quantumcunque post auctorem sanguinis effusores vel post tres priores fuerint, unusquisque quindecim solidis multetur: & quicquid ibi talaverint, restituat.

LXV. *De eo qui bannum non adimplet.*

I. Si quis legibus in utilitatem Regis, sive in hoste, seu in reliquam utilitatem bannitus fuerit, & minime adimpleverit, si aegritudo eum non detenerit, sexaginta solidis multetur.

II. Si autem Romanus aut ecclesiasticus vel regius homo hoc fecerit, unusquisque contra auctorem suum triginta solidis culpabilis iudicetur.

III. Si quis autem legatarium Regis vel ad Regem seu in utilitatem Regis pergentem hospitio suscipere contempserit, nisi emunitas Regis hoc contradixerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur. Aut si regius, Romanus, aut ecclesiasticus homo hoc fecerit, unusquisque contra auctorem suum triginta solidis multetur.

LXVI. *De sacramento.*

I. Si quis Ripuarius sacramento fidem fecerit, super quatuordecim noctes sibi septimus seu duodecimus vel septuagesimus secundus cum legitimo termino noctium studeat conjurare. Si autem contentio orta fuerit quod sacramentum in die placito non conjurasset, tunc cum tertia parte juratorum suorum adfirmare studeat, aliquibus à dextris seu à sinistris stantibus. Sin autem nec sic fatifecerit, tunc secundum præsentiam iudicis vel secundum terminationem sextam juratorum suorum cum dextera armata tam prius quam posterius sacramentum in præsentia iudicis confirmare studeat. Quod si verbis non dixerit, omnem repetitionem cum legis beneficio studeat reformare, & unusquisque de juratoribus quindecim solidis culpabilis iudicetur. Si autem contradixerint, iudicium accipiant.

II. Si autem regius, Romanus, aut ecclesiasticus taliter egerit, cum legitimo numero similiter studeat implere, aut legitimam solutionem restituat.

LXVII. *De eo qui filium non relinquit.*

I. Si quis moriens debitosus, aut testamenta venditionis seu traditionis aliqua

LXXI-
RIPUARI-
O-
RVM.

LEX RI-
PARIORUM.

fecerit, si filios aut filias non reliquerit, quicumque de parentibus suis quantum unus solidus valet in hereditatem acceperit, vel cui vveregildus ejus, si interfectus fuisset, legitime obveniebat, omne debitum per ipsum solvi judicatur, & omne factum ejus idoneare studeat, aut culpam incurrat.

II. Si quis autem post fidem factam sacramenti in hostem bannitus fuerit, si non perrexerit, post quadraginta noctes, si autem perrexerit, post armorum positionem super quatuordecim noctes conjurare studeat.

III. Quod si sacramentum ille qui profecit non pronuntiaverit, ipse qui placitavit ante annum revolutum vel septem noctes sacramentum suum coram testibus offerat, & conjurare studeat, & deinceps innocens habeatur.

IV. Si autem non adimpleverit, omnem repetitionem cum legis beneficio restituat.

V. Si quis pro hereditate vel pro ingenuitate certare coeperit post malo ordine, cum sex in Ecclesia conjuret, & cum duodecim ad stappulum Regis in circulo & in hasla, hoc est, in ramo, cum verborum contemplatione conjurare studeat. Si non adimpleverit, cum legis beneficio restituat. Aut si quis eum contra prendere voluerit, aut cum armis suis se defendere studeat ante Regem, aut omnem repetitionem cum legis beneficio restituat.

LXVIII. *De osse super viam sonante, vel absque effusione sanguinis.*

I. Si quis in capite vel in quocunque libet membro plagatus fuerit, & os exinde exierit, quod super viam duodecim pedum in scuto factum sonaverit, triginta sex solidis factus ei culpabilis judicetur.

II. Si autem plura ossa exierint, pro unoquoque osse sonante solidus addatur.

III. Quod si factum negaverit, quod talis plaga non fuerit, in quantum confessus fuerit solvat, & de reliquo cum sex juret. Aut si non dixerit verbum, tam ipse quam conjuratores sui, qui jurare ceperunt, cum quindecim solidis restituant.

IV. Quod si quis absque effusione sanguinis in quocunque libet membro os fregerit, octodecim solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quod os fractum non fuisset, & tunc unum solidum componat.

VI. Quod si quis absque effusione san-

guinis alium brachio, pede, oculo, auditu, mucatu, digito, vel quocunque libet membro mancaverit, sic eum componat ac si cum gladio ipsum debilitasset.

LXIX. *De eo qui Regi infidelis extiterit.*

I. Si quis homo Regi infidelis extiterit, de vita componat, & omnes res ejus fisco censcantur.

II. Si autem quis proximum sanguinis interfecerit, vel incestum commiserit, exilium sustineat, & omnes res ejus fisco censcantur.

LXX. *De homine à ligno interfecto.*

I. Si quis homo à ligno seu aliquolibet manufactile fuerit interfectus, non solvatur, nisi forte quis auctorem interfectionis in usus proprios adsumpserit, tunc absque fredo culpabilis judicetur.

II. Si quis autem fossam vel puteum fecerit, seu pedicam vel balistam incaute posuerit, & ibidem hominem vel pecus debilitaverit vel interfecerit, omne compositione, sicut lex continet Ripuaria, culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum legitimo numero juret.

III. Quod si in sepe animal impalaverit, & ipsa sepe mentonalis non fuerit, dominus sepe interfectionis seu debilitatis reus culpabilis judicetur.

IV. Si autem virga deforis sepe incaute missa fuerit, & aliquid interfecerit, solvatur. Si autem de intus sepe se in virga impalaverit, non est solvendum.

V. Quod si quis in sepe vel in quocunque libet periculo res alienas invitas minaverit, & ibidem interfecta vel debilitata fuerint, similes restituat, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

LXXI. *De festuca intercurrente.*

De quacunque causa festuca intercesserit, lacina interdicatur se cum sacramento idoneare.

LXXII. *De homine intertato vel pecore mortuo.*

I. Si quis hominem intertaverit, & infra placitum mortuus fuerit, in quadrivio cum retorta in pede sepeliatur, & ibidem ad diem placitus cum testibus accedat, & cum ipsis sex qui eum sepelire viderunt in haraho conjuret quod ibidem ipse intertatus absque interfectione hominum, pecudum, vel alterius rei, nisi communi morte consumptus sepultus jaceat, & ipsam retortam in pede habeat, & per ipsam retortam super ipso sepulchro semper de manu in manum ambulare debet usque dum ad eam manum veniat que eum inlicito

cito ordine vendidit vel furavit. Quòd si ita non fecerit, capitale & delatura cum legis beneficio seu cum furto culpabilis iudicetur.

II. Si autem ei fuga lapsus fuerit, si infra ducatum, super quatuordecim noctes, si extra ducatum, super quadraginta noctes, quòd si extra regnum, super octuaginta placitus ei concedatur. Quòd si infra placitum eum repræsentare non poterit, capitale & delatura seu furto vel legis beneficio culpabilis iudicetur.

III. Si autem eum interfecerit, nisi in quadrivio cum retorta sepultus, ipse capitale & delatura cum furto seu cine vverdunia vel legis beneficio culpabilis iudicetur.

IV. Si autem aliquid culpæ commiserit dum intertarius est, ipse de hoc culpabilis iudicetur qui eum eo tempore post se retinuit.

V. Si homo commendatus vel fugitivus defunctus fuerit, similiter in quadrivio cum retorta sepeliatur. Quòd si ita non fecerit, ipse qui eum post se retinuit, pretium rei cum legis beneficio culpabilis iudicetur.

VI. Si autem animal intertatum infra placitum mortuum fuerit, tunc ille qui causam profectur cum testibus memorare debet qualiter adpretiatum fuerit, & ille super quem intertatur, corio cum capite decorticato in presentia iudicis auctorem suum offendere debet. Quòd si auctor receperit, tantum solidum unum de cine vverdunia pro corio restituat.

VII. Quòd si animal vivum fuerit, sed debilitatum vel macilentum, quantum eo tempore adpretiatum fuerit, sic de cine vverdunia restituat. Si autem sanum vel immaculatum restituerit, tunc omne pretium suum recipiat.

VIII. Quòd si furto ablatum fuerit, tunc ille super quem intertatum fuerit, capitale & delatura cum furto culpabilis iudicetur.

IX. Vestimenta autem seu his similia absque probabili signo intertare prohibemus.

LXXIII. De homine legato absque iudicio dimisso.

I. Si quis ingenuus Ripuarius furem ligaverit, & eum absque iudicio Principis solvere præsumpserit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

II. Si quis eum per vim tulerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

Tom. I.

III. Si autem ligatus fuga lapsus fuerit, & hoc cum sex juraverit quòd absque eius voluntate fuga lapsus fuisset, innocens habeatur.

LXXRII
RIPUARIORUM.

IV. Si autem cui commendatus fuerit fuga evaserit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

LXXIV. Ut nullus cum servo traditionem vel commutationem faciat.

Hoc autem constituimus, ut nullus cum servo alieno negotium faciat vel commutationem facere non præsumat, nec ei ullam commendationem vel traditionem faciat, nec à servo quisquam commendatam vel traditam rem recipiat. Si quis autem post hanc diffinitionem servo aliquid commendare præsumpserit, nihil recipiat, & dominus ejus de hoc innocens habeatur. Similiter de puero vel de muliere alterius constituimus.

LXXV. De re propria vel secuta.

Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in via profriserit, aut eum secutus fuerit, per tres marcas ipsum ostendat, & sic postea ad Regis stappulum ducat. Sin autem aliter egerit, fur iudicandus est. Quòd si quis latroni aliquid tulerit, similiter faciat.

LXXVI. De materiamine vel lignis furatis.

Si quis Ripuarius in silva communi seu Regis vel alicujus locata materiame vel ligna fissa abstulerit, quindecim solidis culpabilis iudicetur. Sic de venationibus vel de piscationibus; quia non res possessa est, sed de ligno agitur. Aut si negaverit, cum sex juret.

LXXVII. De homine furbattudo.

Si quis hominem super rebus suis comprehenderit, & eum ligare voluerit, aut super uxorem, seu super filiam, vel his similibus, & non prævaluerit ligare, sed colpus ei excesserit, & eum interfecerit, coram testibus in quadrivio in elida eum levare debet, & sic quadraginta seu quatuordecim noctes custodire, & tunc ante iudicem in haraho conjuret quòd eum de vita forfactum interfecisset. Sin autem ista non adimpleverit, homicidij culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum legitimo numero juret quòd hoc non fecisset.

LXXVIII. De eo qui furem in domo receperit.

Si quis furem in domo receperit, vel ei hospitium seu victum præstiterit, dum res alias furatus fuerit, ipse similis furi culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quòd eum nec celasset nec in domo pavisset.

D

LXXVII
VARTIO
LVII.LXXIX. *De homine penduto & ejus hereditate.*

Si quis homo propter furtum comprehensus fuerit, & legitime superjuratus, & iudicio Principis pendutus, vel in quocunque liber patibulo vitam finierit, omnes res ejus heredes possideant, excepto capitale & delatura in locum restituant.

LXXX. *De via lacinia.*

Si quis Ripuarius ingenuum Ripuarium de via sua obstaverit, quindecim solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quod ei viam suam cum armis nunquam contradixisset.

LXXXI. *Ut parvulus non respondeat ante quindecim annos.*

Si quis homo Ripuarius defunctus fuerit, vel interfectus, & filium reliquerit, usque ad quintum decimum annum plenum nec causam prosequatur nec in iudicio interpellatus responsum reddat. Quindecimo autem anno aut ipse respondeat, aut defensorem eligat. Similiter & filia.

LXXXII. *De damno in messe vel in clausura.*

I. Si quis Ripuarius in messe aliena vel in quacunque libet clausura damnum fecerit, aestimatione damni culpabilis iudicetur. Si autem negaverit, & convictus fuerit, capitale cum furto & delatura culpabilis iudicetur.

II. Si quis peculium alienum in messe adprehensum ad parvicum minare non permisit, quindecim solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

LXXXIII. *De maleficio.*

I. Si quis vir seu qua mulier Ripuaria per venenum, seu per aliquod maleficium aliquem perdidit, vveregildum componat.

II. Si autem mortuus non fuerit, & varietatem seu debilitatem probabilem ex hoc in corpore habuerit, centum solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret.

LXXXIV. *De Grafione in iusto invitato.*

Si quis Grafionem ad res alienas iniuste tendas invitaverit, quadraginta quin-

que solidos componat, & similem restituat.

LXXXV. *De corpore expoliato.*

I. Si quis corpus mortuum, priusquam sepeliatur, expoliaverit, centum solidis cum capitale & delatura multetur.

II. Si autem eum ex humo traxerit & expoliaverit, ducentis solidis cum capitale & delatura culpabilis iudicetur, vel vvargus sit, hoc est, expullus, usque dum parentibus satisfaciatur.

LXXXVI. *De caballo excorticato.*

I. Si quis caballum alterius mortuum seu quodcunque liber animal extra consilium domini sui excorticaverit, triginta solidis culpabilis iudicetur.

II. Si autem negaverit, & convictus fuerit, centum solidis cum capitale & delatura multetur.

LXXXVII. *De homine forbannito.*

Si quis hominem qui forbannitus est in domum recipere presumpserit, si Ripuarius est, sexaginta solidis, si regius, Romanus, vel ecclesiasticus, triginta solidis culpabilis iudicetur.

LXXXVIII. *Ut nemo munera in iudicio accipiat.*

Hoc autem consensu & consilio seu paterna traditione & legis consuetudine super omnia iubemus, ut nullus optimatum, major domus, domesticus, Comes, Grafio, Cancellarius, vel quibuslibet gradibus sublimatus, in provincia Ripuaria in iudicio residens, munera ad iudicium perventum non recipiat. Quod si quis in hoc deprehensus fuerit, de vita componat.

LXXXIX. *Ut iudices sive missi fiscales freda non exigant priusquam facinus componatur.*

Nec nullus iudex fiscalis de quacunque libet causa freda non exigat priusquam facinus componatur. Si quis autem per cupiditatem ista transgressus fuerit, legibus componatur. Fredam autem non illi iudici tribuat cui culpam commisit, sed illi qui solutionem recipit, tertiam partem coram testibus silco tribuat, ut pax perpetua stabilis permaneat. Amen.

EXPLICIT LEX RIPVARTORVM. DEO GRATIAS. AMEN.

78. De eo qui furem in domo receperit.
79. De homine pendato & ejus hereditate.
80. De via lacina.
81. Ut parvulus non respondeat ante quindecim annos.
82. De damno in messe vel in clausura.
83. De maleficio.
84. De Grafione injuste invitato.
85. De corpore exspoliato.
86. De caballo excorticato.
87. De homine forbanito.
88. Ut nemo munera in judicio accipiat.
89. Ut iudices sive Missi fiscales freda non exigant priusquam facinus componatur.

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LEX RIPVARIORVM.

I. De ictu ingenuorum.

Si quis ingenuus ingenuum ictu percussit, solido uno culpabilis judicetur. Si bis, duobus solidis. Si ter, tribus solidis culpabilis judicetur.

II. De sanguinis effusione.

Si quis ingenuus ingenuum percussit, ut sanguis exeat, terramque tangat, bis novem solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum sex juret.

III. De ossi fracto.

Si quis ingenuus ingenuo in quolibet membro os fregerit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

IV. De puncto.

Si quis ingenuus alterum transpuncerit, aut infra costas plagaverit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

V. De debilitatibus.

I. Si quis ingenuus ingenuo auriculam excussit, ut audire non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si autem auditum non perdidit, quinquaginta solidos componat.

II. Si nasum excussit, ut mucate non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si mucare praevalet, quinquaginta solidos componat.

III. Si quis ingenuus ingenuo oculum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si visus in oculo restiterit, ita ut videre possit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IV. Si manum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si manus ibidem manca pependerit, quinquaginta solidos componat.

V. Si quis ingenuus ingenuo pollicem excussit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur. Quod si pollex ibidem mancus pendiderit, viginti quinque solidis culpabilis judicetur.

VI. Sic in omni mancatione, si membrum mancum pendiderit, medietatem componat quam componere debuerat si ipsum membrum abscissum fuisset.

VII. Si secundus digitus, unde sagittatur, excussus fuerit, triginta sex solidis componatur.

VIII. Si quis ingenuus ingenuo pedem excussit, centum solidos componat. Si pes mancus ibidem pendiderit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IX. Si articulum qualemcunque amputaverit, triginta sex solidis culpabilis judicetur.

X. Ista omnia si negaverit, cum sex juret quod hoc non fecisset.

VI. De castratione.

Si quis ingenuus ingenuum castraverit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VII. De homicidio ingenuorum.

Si quis ingenuus hominem ingenuum Ripuarium interfecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VIII. De homicidiis servorum.

Si quis servum interfecerit, triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

IX. De homicidiis hominum Regis.

Si quis hominem regium interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

X. De homicidiis hominum ecclesiasticorum.
I. Si quis hominem ecclesiasticum interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

II. Sic in reliqua compositione unde Ripuarius quindecim solidis culpabilis judicetur, regius & ecclesiasticus homo medietatem componat, vel deinceps quantumcunque culpa ascenderit.

LXXRI-
PVARIO-
XXV.XI. *De homicidiis eorum qui in trasse Regis sunt.*

I. Si quis cum interfecerit qui in trasse regia est, sexcentis solidis culpabilis iudicetur. Et quicquid ei fiet, similiter sicut de reliquo Ripuario in triplum componatur.

II. De occisione ejus, si negaverit, cum septuaginta duobus juret.

III. Si quis regio aut ecclesiastico homini de quacunque libet re forciam fecerit, & per vim tulerit, in triplum sicut reliquo Ripuario componat.

XII. *De homicidiis mulierum.*

I. Si quis feminam Ripariam interfecerit, postquam parturire coeperit, usque ad quadragesimum annum, sexcentis solidis culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum septuaginta duobus juret. Et ubicunque sexcenti solidi accedunt, simili modo cum septuaginta duobus juret.

II. Si ille homo pauper fuerit, ut infirmus solvere non possit, per tres decessiones filiorum solvat.

XIII. *De homicidiis puellarum.*

Si quis puellam Ripariam interfecerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

XVI. *De muliere ecclesiastica.*

I. Si quis feminam regiam aut ecclesiasticam parientem interfecerit, trecentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum triginta sex juret.

II. Quod si puellam post quadragesimum annum interfecerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum duodecim juret.

XV. *De homine mordido.*

Si quis ingenuus ingenuum Riparium interfecerit, & eum cum ramo cooperuerit, vel in puteo seu in quocunque libet loco celare voluerit, quod dicitur mordidus, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum septuaginta duobus juret.

XVI. *De captivo homine vel femina ingenua.*

Si quis ingenuus ingenuum Riparium extra solum vendiderit, & iterum eum ad solum non potuerit reducere, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, aut cum septuaginta duobus juret. Et si eum in solum reduxerit, ducentis solidis culpabilis iudicetur. Quod & de femina ingenua similiter convenit observare.

XVII. *De incendio.*

I. Si quis hominem per noctem latenter incenderit, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper damnum & delaturam

restituatur. Aut si negaverit, cum septuaginta duobus juret.

II. Si servus hoc fecerit, xxxvi. fol. culp. jud. & insuper damnum & delaturam restituatur. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

XVIII. *De fonesti.*

I. Quod si ingenuus fonesti, id est, duodecim equas cum amissario, aut sex scrovas cum verre, vel duodecim vaccas cum tauro furatus fuerit, sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Quod si multi ingenui fuerint, sicut in omni furto constituimus, unusquisque sexcentis solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Aut si negaverint, singuli cum septuaginta duobus jurent.

II. Quod si servus hoc fecerit, triginta sex solidis culpabilis iudicetur, & insuper capitale & delaturam restituatur. Et si mul-torum servi fuerint, unusquisque per semetipsum similiter faciat. Aut si negaverint, domini eorum cum sex jurent.

III. Si homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit, medietate compositionis Francorum culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum triginta sex juret.

XIX. *De ictu servorum.*

I. Si ingenuus servum ictu percusserit, ut sanguis non exeat, usque ternos colpos, quod nos dicimus buniflegi, singulos solidos componat. Aut si negaverit, cum sex juret.

II. Si homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit, tribus solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret.

III. Quod si servus homini regio aut ecclesiastico vel Franco hoc fecerit, per ternos ictus tres solidos componat. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

XX. *De effusione sanguinis.*

I. Si servus ingenuo aut regio vel ecclesiastico homini sanguinis effusionem fecerit, quinto dimidio solido culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, dominus ejus cum sex juret.

II. Similiter si ingenuus aut regius vel ecclesiasticus homo hoc fecerit, quinto dimidio solido culpabilis iudicetur, aut dominus ejus cum sex juret.

XXI. *De offe fracto servorum.*

Quod si ingenuus aut regius vel ecclesiasticus homo servo os frigerit, novem solidis culpabilis iudicetur, aut dominus ejus cum sex juret.

XXII.

XXII. *De offe fracto ingenuorum à seruo.*
 Quòd si seruus homini Franco aut Ripuario os fregit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur. Si autem regio aut ecclesiastico homini hoc fecerit, bis novem solidis culpabilis judicetur.

XXIII. *De iclu servorum in seruo.*
 Quòd si seruus seruum icu uno vel duobus seu tribus percusserit, nihil est. Sed tamen, propter pacis studium, tremissem, id est, quatuor denarios, componat.

XXIV. *De sanguinis effusione servorum à seruo.*
 Si autem seruus seruo sanguinis effusionem fecerit, tertio dimidio solido culpabilis judicetur.

XXV. *De offe fracto servorum à seruo.*
 Si os ei fregit, quinque solidis culpabilis judicetur.

XXVI. *De debilitatibus servorum.*
 Quòd si oculum, auriculam, nasum, manum, pedem excusserit, bis novem solidis dominus ejus culpabilis judicetur.

XXVII. *De castratione servorum.*
 Si autem eum castraverit, triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

XXVIII. *De interfecione servorum à seruo.*
 Si autem seruus seruum interfecerit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quòd seruus ejus hoc non fecisset.

XXIX. *De furto servorum.*
 Quòd si seruus furtum fecerit, dominus ejus triginta sex solidis culpabilis judicetur, excepto capitale & delaturam restituat.

XXX. *De interpellatione servorum.*
 I. Quòd si quis in iudicio pro seruo interpellatus fuerit, si seruus talis non fuerit unde dominus ejus de fiducia securus esse possit, dominus ejus in iudicio pro eo interrogatus respondeat & sine tangano loquatur, & dicat: *Ego ignovo utram seruus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit. Propterea cum secundam legem Ripuariam super quatuordecim noctes ad ignem represento.* Et sic de ejus presentia cum festuca fidem faciat. Quòd si seruus in ignem manum miserit, & læsam tulerit, dominus ejus, sicut lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.

II. Quòd si seruus, quando dominus interpellatus fuerit, infra ducatum fuga lapsus fuerit, supra quatuordecim noctes aut ipsum representent, aut pro eo faciat rationem. Quòd si postquam eum ad ig-

Tom. I.

nem adplicuerit, fuga lapsus fuerit, ad placitum veniens cum tribus testibus in haraho conjuret quòd seruus ille, quem ad ignem representare debuerat, extra ejus voluntatem fuga lapsus sit, & sic denuo placitus ei concedatur, ut super quatuordecim seu super quadraginta noctes eum representare studeat, aut ipse in rem respondeat.

XXXI. *De homine ingenuo representando.*

I. Quòd si homo ingenuus in obsequio alterius inculpatus fuerit, ipse qui eum post se eodem tempore retinuit, in presentia judicis similiter, sicut superius comprehensum est, representare studeat, aut in rem respondere.

II. Quòd si eum non representaverit, tale damnum incurrat quale ille sustinere debuerat qui in ejus obsequio est inculpatus.

III. Hoc autem constituimus, ut infra pagum Ripuarium tam Franci, Burgundiones, Alamanni, seu de quacunque natione commoratus fuerit, in iudicio interpellatus, sicut lex loci continet ubi natus fuerit, sic respondeat.

IV. Quòd si damnatus fuerit, secundum legem propriam, non secundum Ripuariam, damnum sustineat.

V. Quòd si in provincia Ripuaria juratores invenire non potuerit, ad ignem seu ad sortem se excusare studeat.

XXXII. *De manire.*

I. Si quis legibus ad mallum manitus fuerit, & non venerit, si eum funnis non detenerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Ille verò qui alium mannit, & ipse non venit, similiter quindecim solidis culpabilis judicetur.

II. Si autem manitus fuerit ad secundum mallum, aut ad tertium, seu ad quartum, vel quintum, usque ad sextum venire distulerit, pro unoquoque mallo, si ille qui eum mannit, cum tribus Rachinburgiis in haraho conjuraverit quòd legitime manitus fuerit, quindecim solidis culpabilis judicetur.

III. Quòd si ad septimum mallum non venerit, tunc ille qui eum mannit, ante Comitum cum septem Rachinburgiis in haraho jurare debet quòd eum ad strudem legitimam admallatum habet, & sic iudex fidealis ad domum illius accedere debet, & ei tribuere qui eum interpellavit, hoc est, septem Rachinburgiis, unicuique quindecim.

LEX RI-
 PUARIO-
 RVM.

Lib. 117.
 Capitular.
 c. 45. & lib.
 VI. c. 111.

LXXRI-
PVARIO-
XVM.

cim solidos, & ei qui causam prosequitur, quadraginta quinque.

IV. Quod si ipsam strudem contradicere voluerit, & ad januam suam cum spata tracta accesserit, & eam in porta sive in poste posuerit, tunc iudex fidejussores ei exigat ut se ante Regem presentet, & ibidem cum armis suis contra contrarium suum se studeat defendere.

XXXIII. *De interitare.*

I. Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam. Et si ille super quem intertatur, tertiam manum querat, tunc in presente ambo conjurare debent cum dextera armata, & cum sinistra ipsam rem teneant. Vnus juret quod in propriam rem manum mittat, & alius juret quod ad eam manum trahat qui ei ipsam rem dedit. Et si infra ducatum est, super quatuordecim noctes auctorem suum representet. Si foris ducatum, super quadraginta. Si autem extra regnum, super octuaginta ad Regis stapplum, vel ad eum locum ubi mallus est, auctorem suum in presente habeat.

II. Quod si eum ibidem habere non poterit, sibi septimus in haraho conjuret quod eum ibidem legibus mannum habuisset, & sibi ab alio homine ipsa res tradita non fuisset. Sic ei placitum super quatuordecim seu super quadraginta vel octuaginta noctes detur, ut cine vverdu-niam suam in presentia testium recipiat, & ei qui rem suam intertavit, probabiliter ostendat. Et tunc ipse de furto securus sit, & ille qui intertavit, furtum & delaturam ab eo requirat qui solvere cepit.

III. Quod si auctor suus venerit, & rem intertatum recipere renuerit, tunc ille super quem intertata est capitale & delaturam atque furtum solvere studeat.

IV. Quod si in ipsa hora, quando res intertatur, responderit quod fordroneum suum nesciat, tunc in presente de sacramento sibi septima manu fidem faciat, & super quatuordecim noctes adjurare studeat quod auctorem vel casam seu postem januae auctoris sui nesciat, & ipsam rem sine damno reddat.

XXXIV. *De rapto ingenuarum mulierum.*

I. Si quis ingenuus homo ingenuam feminam rapuerit, bis centenis solidis noxius judicetur. Quod si tres ingenui cum ipso fuerint, unusquisque eorum sexaginta solidis noxius judicetur. Et quanti super illos quatuor fuerint, unusquisque

quindecim solidis noxius judicetur.

II. Quod si regius aut ecclesiasticus homo hoc fecerit, centum solidis culpabilis judicetur.

III. Similiter illi tres qui ei auxilium praeberint, unusquisque triginta solidis culpabilis judicetur. Et quanti super hos fuerint, unusquisque octavo semisolido multetur.

IV. Quod si servus hoc fecerit, de vita componat.

XXXV. *De eo qui uxorem alienam tulerit.*

I. Si quis uxorem alienam tulerit vivo marito, ducentis solidis multetur.

II. Si quis cum ingenua puella moechatus fuerit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

III. Si quis ingenuam puellam vel mulierem, qua in verbo Regis vel ecclesiastica est, accipere vel seducere praesumpserit, seu parentum voluntate de mundeburde abstulerit, sexaginta solidis culpabilis judicetur.

XXXVI. *De diversis interfessionibus.*

I. Si quis Ripuarius advenam Francum interfecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur.

II. Si quis Ripuarius advenam Burgundionem interfecerit, centum sexaginta solidis culpabilis judicetur.

III. Si quis Ripuarius advenam Romanum interfecerit, centum solidis multetur.

IV. Si quis Ripuarius advenam Alamannum, seu Fresionem, vel Bajuvarium, aut Saxonem interfecerit, centum sexaginta solidis culpabilis judicetur.

V. Si quis Clericum interfecerit, juxta quod nativitas ejus fuit, ita componatur. Si servus, sicut servum. Si regius aut ecclesiasticus, sicut alium regium aut ecclesiasticum. Si litus, sicut litum. Si liber, sicut alium ingenuum cum ducentis solidis componat.

VI. Si quis Subdiaconum interfecerit, quadringentos solidos componat.

VII. Si quis Diaconum interfecerit, quingentos solidos componat.

VIII. Si quis Presbyterum ingenuum interfecerit, sexcentos solidos componat.

IX. Si quis Episcopum interfecerit, nongentos solidos componat.

X. Si quis partum in femina interfecerit, seu natum priusquam nomen habeat, centum solidis culpabilis judicetur. Quod si matrem cum partu interfecerit, septingentis solidis multetur.

XI. Si quis vvergeldum solvere debet,

Lib. III.
Capitular.
cap. 35.

bovem cornutum videntem & sanum pro duobus solidis tribuat, vaccam cornutam videntem & sanam pro uno solido tribuat, equum videntem & sanum pro sex solidis tribuat, equam videntem & sanam pro tribus solidis tribuat, spatam cum scogilo pro septem solidis tribuat, spatam absque scogilo pro tribus solidis tribuat, bruniam bonam pro duodecim solidis tribuat, helmam cum directo pro sex solidis tribuat, bainbergas bonas pro sex solidis tribuat, scutum cum lancea pro duobus solidis tribuat, acceptorem non domitum pro tribus solidis tribuat, commorfum gruarium pro sex solidis tribuat, acceptorem muratum pro duodecim solidis tribuat.

XII. Quòd si cum argento solvere contigerit, pro solido duodecim denarios, sicut antiquitus est constitutum.

XXXVII. *De dotibus mulierum.*

I. Si quis mulierem desponsaverit, quicquid ei per tabularum seu chartarum instrumenta conscripserit, perpetualiter inconvulsam permaneat.

II. Si autem per seriem scripturarum ei nihil contulerit, si virum supervixerit, quinquaginta solidos in dotem recipiat, & tertiam partem de omni re quam simul conlaboraverint sibi studeat evindicare, vel quicquid ei in morgangeba traditum fuerat, similiter faciat.

III. Quòd si ex his quæ conscripta vel tradita sunt simul consumpserint, nihil requirat.

XXXVIII. *De eo qui hominem innocentem ad Regem accusaverit.*

Si quis hominem innocentem ad Regem accusaverit, sexaginta solidis culpabilis judicetur.

XXXIX. *De eo qui ingenuæ mulieri manum vel brachium strinxerit.*

Si quis ingenuæ mulieri manum strinxerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Certè si super cubitum manum miserit, triginta solidis multetur.

XL. *De caballo extra consilium domini sui ascenso.*

Si quis caballum extra consilium domini sui ascenderit, triginta solidis culpabilis judicetur.

XLI. *De ligaminibus ingenorum.*

I. Si quis ingenuus ingenuum ligaverit, & ejus culpam cum sex testibus in haraho non adprobaverit, triginta solidis culpabilis judicetur.

II. Si quis à contubernio probabiliter

Tom. I.

ligatus super res alienas fuerit, eum ad excusationem non permittimus.

III. Sed si unus homo cum satellitibus suis hominem ligaverit, aut ipsum excusare permittimus, aut proximus ejus, quòd innocens ligatus sit, cum sex juret.

XLII. *De venationibus.*

I. Si quis de diversis venationibus furaverit aliquid, & celaverit, seu & de piscationibus, quindecim solidis culpabilis judicetur. Quia non est hæc res possessa, sed de venationibus agitur.

II. Si quis cervum domitum vel cum triutis occiderit, aut furatus fuerit, non sicut de reliquis animalibus furtum exigitur, sed tantum quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur.

III. Si autem in venatione non fuit, triginta solidis culpabilis judicetur.

XLIII. *De sepibus.*

Si quis verò tres virgas unde sepis ligatur, vel retortas unde sepis continetur, capulaverit, aut tres cambortas involaverit, seu in clausura aliena traugum ad transeundum fecerit, quindecim solidis multetur.

XLIV. *De eo qui in messe aliena cum carro transferit.*

Si quis per messem alienam cum carro vel carruca transferit, quindecim solidis multetur.

XLV. *De eo qui nesciente homine aliquam furtivam rem in domum illius introduxerit.*

Si quis nesciente homine furtivam rem in ejus possessionem introduxerit, & ibidem inventa fuerit, quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur, vel quicquid ei damnum accesserit, aliud tantum restituat.

XLVI. *De quadrupedibus, si hominem occiderint.*

I. Si quis quadrupes hominem occiderit, ipse quadrupes qui eum interfecit in medietatem vveregildi suscipiatur, & aliam medietatem dominus quadrupedis solvere studeat absque fredo: quia quòd quadrupes faciunt, fredus exinde non exigitur.

II. Quòd si quadrupes quadrupedem interfecerit, dominus quadrupedis quadrupedem mortuum vel debilem recipiat, & cum qui alium interfecerit, domino ejus, cujus quadrupes est interfecit, ipsum quadrupedem tribuat, & quantum interfecit vel debilis prius valuerat solvat.

C ij

LXXI.
PVARIO-
RYM.

LXXRI-
PVARTO-
RYN.XLVII. *De vestigio minando.*

I. Si quis animal suum per vestigium sequitur, & tertio die in domo cujlibet vel in quolibet loco eum invenerit, liceat ei absque intertatio revocare.

II. Quòd si in domo fuerit, & ei scrutinium cuius est domus contradixerit, ut fur habeatur.

III. Quòd si ibidem violenter ingressus fuerit, quindecim solidis multetur, aut cum sex juret.

XLVIII. *De homine qui sine heredibus moritur.*

Si quis procreationem filiorum vel filiarum non habuerit, omnem facultatem suam in praesentia Regis, sive vir mulieri, vel mulier viro, seu cuiunque libet de proximis vel extraneis, adoptare in hereditatem vel adfatimi per scripturarum feriem, seu per traditionem, & testibus adhibitis, secundum legem Ripuariam licentiam habeat.

XLIX. *De adfatimire.*

Quòd si adfatimus fuerit inter virum & mulierem, post discessum amorum ad legitimos heredes revertatur, nisi tantum qui patrem suum supervixerit, in elemosyna vel in sua necessitate expendit.

L. *De testibus adhibendis.*

I. Si quis testes ad mallum ante Centenarium vel Comitem, seu ante Ducem, Patricium, vel Regem necesse habuerit, ut donent testimonium, & fortasse testes noluerint ad placitum venire, ille qui eos necessarios habet, manere illos debet, ut testimonium quod sciunt jurati dicant.

II. Quòd si noluerint, & falsum testimonium praebuerint, & hoc adprobatum fuerit, unusquisque de illis tribus testibus quindecim solidis multetur.

LI. *De eo qui Grafionem ad res alienas invitat.*

I. Si quis judicem fiscalem ad res alienas injuste tollendas, antequam ei fidem fecerit, aut ad strudem admallatum habuerit, invitare praesumpserit, quinquaginta solidis multetur.

II. Quòd si quis iudex fiscalis amplius quam lex Ripuaria continet tulerit, quinquaginta solidis multetur.

LII. *De re praestata.*

Si quis rem suam alij praestiterit, & placitum indixerit, quòd si super placitum rem praestitam retinere praesumpserit, quindecim solidis multetur.

LIII. *De eo qui Grafionem interfecerit.*

I. Si quis judicem fiscalem, quem Co-

mitem vocant, interfecerit, sexcentis solidis multetur.

II. Quòd si regius puer, vel ex tabulario, ad eum gradum ascenderit, trecentis solidis multetur.

LIV. *De corporibus expoliatis.*

I. Si quis autem hominem mortuum antequam sepeliatur expoliaverit, si interrogatus confessus fuerit, sexaginta solidis multetur. Si autem negaverit, & postea convictus fuerit, centum solidis cum delatura multetur, aut cum sex juret.

II. Si quis mortuum effodere praesumpserit, ducentis solidis multetur, aut cum duodecim juret.

LV. *De Rachinburgis legem dicentibus.*

Si quis causam suam prosequitur, & Rachinburgij inter eos secundum legem Ripuariam dicere noluerint, tunc ille in quem sententiam contrariam dixerint, dicat: *Ego vos tangam ut mihi legem dicatis.* Quòd si dicere noluerint, & postea convicti fuerint, unusquisque eorum quindecim solidis multetur. Similiter & ille qui Rachinburgus recede dicentibus non adqueverit.

LVI. *De alodibus.*

I. Si quis absque liberis defunctus fuerit, si pater matèrque superflites fuerint, in hereditatem succedant.

II. Si pater matèrque non fuerint, frater & soror succedant.

III. Si autem nec eos habuerit, tunc soror matris patrisque succedant. Et deinceps usque ad quintum geniculum, qui proximus fuerit, in hereditatem succedat. Sed dum virilis sexus extiterit, femina in hereditatem aviaticam non succedat.

LVII. *De libertis à domino ante Regem dimissis.*

I. Si quis libertum suum per manum propriam seu per alienam in praesentia Regis secundum legem Ripuariam ingenium dimiserit per denarium, & ejusdem rei chartam acceperit, nullatenus eum permittimus in servitium inclinare, sed sicut reliqui Ripuarij liber permaneat.

II. Sed si quis ei postmodum contrarius extiterit quòd cum quis incito ordine ingenium dimisisset, & ipse cum gladio suo hoc studeat defendere. Aut si auctorem habuerit, auctor cum legibus ex hoc eum adducat. Aut si legibus eum non potuerit defendere, ad partem Regis ducentis solidis culpabilis iudicetur, & ad partem ejus cujus servum incito ordine à jugo servitutis absolvere nititur, qua-

draginta quinque solidis multetur, & de omnibus rebus quas ei condonavit alienus existat.

III. Si autem se defensaverit, liber permaneat, & ille qui eum voluit infervere ducentis solidis Regi, quadraginta quinque illi qui defensatur, culpabilis judicetur.

IV. Si autem homo denariatus absque liberis discesserit, non alium nisi fiscum nostrum heredem relinquat.

LVIII. *De tabulariis.*

Regino lib.
I. cap. 40 f.

I. Hoc etiam jubemus, ut qualiscunque Francus Ripuarius seu tabularius servum suum pro animæ suæ remedio seu pro pretio secundum legem Romanam libertare voluerit, ut in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto clero & plebe, in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum jubeat ut ei tabulas secundum legem Romanam, qua Ecclesia vivit, scribere faciat, & tam ipse quam & omnis procreatio ejus liberi permaneant, & sub tuitione Ecclesie consistant, vel omnem redditum status aut servitium tabularij eorum Ecclesie reddant. Et nullus tabularius denarium ante Regem presumat jactare. Quod si fecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur, & nihilominus ipse tabularius & procreatio ejus tabularij persistant, & omnes redditus status eorum ad Ecclesiam reddant, & non aliubi nisi ad Ecclesiam, tibi relaxati sunt, mallum teneant.

II. Quod si quis tabularium seu ecclesiasticum hominem contra Episcopum defensare voluerit, sexaginta solidis culpabilis judicetur, & insuper hominem cum omnibus rebus suis Ecclesie restituat. Quia illicitum ducimus, quod Ecclesie concessimus, iterum ab Ecclesie revocare.

III. Nemo servum ecclesiasticum absque Vicario libertum facere presumat.

IV. Tabularius autem qui absque liberis discesserit, nullum alium nisi Ecclesiam relinquat heredem.

V. Quod si quis tabulas Episcoporum manibus seu Clericorum roboratas inrumperere voluerit, tunc Archidiaconus cum testibus qui tabulas roboraverunt, ante Episcopum vel Regem accedat, ut testes quod sciunt dicant. Quod si ille qui causam prosequitur, adquiescere noluerit, tunc tabulae in praesentia judicis perforantur, & Archidiaconus in praesente sacramento fidem faciat & sibi septimus super noctes septem conjuret cum ipsis testibus qui tabulas conscripserunt quod

ipse tabularius secundum legem Romanam legitime fuisset ingenuus relaxatus. Et tunc ille qui causam prosequitur in praesente confringatur ut se ante judicem repraesentet, & ad partem Ecclesie centum solidis culpabilis judicetur, & unicuique de testibus quinddecim solidis culpabilis judicetur, & Archidiacono quadraginta quinque solidis culpabilis judicetur, & nihilominus tabulae stabiles permanent.

LXXRII
PVARIO-
RYM.

VI. Quod si Archidiaconus ista adimplere contempserit, & auctorem suum, qui eum ingenuum dimisit, non invenerit, tunc tabularium ipse Archidiaconus cum quadraginta quinque solidis & cum omnibus rebus suis proprio domino studeat restituere, & unusquisque de testibus quinddecim solidis culpabilis judicetur.

VII. Quod si auctor dimissionis eum ingenuum fecerit, causam qui prosequitur similem multam sustineat sicut superius scribere iussimus, & insuper ab Ecclesie liminibus repellatur usque dum proprio domino ipse satisfaciat.

VIII. Quod si quis tabularium ex servo alieno facere praesumpserit, tunc ille cujus servus est super eum manum mittere debet. Et si tabularius est, vel regius seu Romanus homo qui hoc facit, super septem noctes, si Francus, super quatuordecim de manu in manum ambulare debet, quamvis multae venditiones ex illo factae fuissent, usque dum ad eam manum veniat quae eum ingenuum dimisit. Et tunc ex eo iudicium superius comprehensum adimpleatur.

IX. Si autem tabularius ancillam regiam aut ecclesiasticam seu ancillam tabularij in matrimonium sibi sociaverit, ipse cum ea servus permaneat. Si autem tantum mœchatus fuerit, octavo dimidio solido culpabilis judicetur, aut cum sex juret. Quod si tabularia hoc fecerit, ipsa & generatio ejus in servitium inclinentur.

X. Si autem tabularius ancillam Ripuariam acceperit, non ipse, sed generatio ejus serviat.

XI. Si autem ecclesiasticus, Romanus, vel regius homo ingenuam Ripariam acceperit, aut si Romana, vel regia, seu tabularia ingenuum Riparium in matrimonium acceperit, generatio eorum semper ad inferiora declinetur.

XII. Quod si quis hominem regium tabularium tam baronem quam feminam de mundeburde Regis abstulerit,

L X R I -
D Y A R I O -
R V M .

sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

XIII. Similiter & ille qui tabulariam vel ecclesiasticam feminam seu baronem de mundeburde Ecclesie abstulerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur, & nihilominus generatio eorum ad mundeburdem Regis seu Ecclesie revertatur.

XIV. Si autem Ripuarius ancillam Regis seu ecclesiasticam vel ancillam tabulariam sibi sociaverit, non ipse, sed procreatio eius serviat.

XV. Si autem Ripuarius ancillam Ripuarij in matrimonium acceperit, ipse cum ea in servitio perseveret.

XVI. Similiter & si Ripuaria hoc fecerit, ipsa & generatio eius in servitio perseverent.

XVII. Si autem ingenuus cum ancilla mechatus fuerit, quindecim solidis culpabilis iudicetur. Si autem servus hoc fecerit, tribus solidis culpabilis iudicetur, aut castretur.

XVIII. Quod si ingenua Ripuaria servum Ripuarium secuta fuerit, & parentes eius hoc contradicere voluerint, offeratur ei à Rege seu à Comite spata & conucula. Quod si spatam acceperit, servum interficiat. Si autem conuculam, in servitio perseveret.

XIX. Hoc etiam constituimus, ut nulum hominem regium, Romanum, vel tabularium interpellatum in iudicio non tangant, & nec alsaccia requirant. Et si in praesente legitime mallatus fuerit, ea verba commemoret, & non ei sic ut Ripuario ante altare verba commemoret.

XX. Servi autem Regis vel Ecclesiarum non per actores, sed ipsi pro semetipsis in iudicio respondeant, & sacramenta absque tangano conjurent.

XXI. Si autem homo regius homini regio vel ecclesiastico sacramento fidem fecerit, super septem noctes conjuret: si Ripuario, super quatuordecim noctes. Similiter & Ripuarius ei faciat.

LIX. De venditionibus.

I. Si quis alteri aliquid vendiderit, & emptor testamentum venditionis accipere voluerit, in mallo hoc facere debet, & pretium in praesente tradat, & rem accipiat, & testamentum publice conscribatur. Quod si parva res fuerit, septem testibus hmetur: si autem magna, duodecim roboretur.

II. Et si quis in posterum hoc refragari vel falsare voluerit, à testibus convincatur, aut Cancellarius cum sacramenti in-

terpositione cum simili numero quorum roboratum est, idoneum confirmet.

III. Quod si charta in iudicio perforata idonea fuerit, tunc ille qui causam prosequitur, dupla repetitione culpabilis iudicetur, & insuper ad partem Cancellarij quadraginta quinque solidis culpabilis iudicetur, & unicuique de testibus quindecim solidis culpabilis iudicetur, & ipsum testamentum involatum perseveret. Si autem testamentum falsatum fuerit, tunc ille qui causam prosequitur, rem quam repetit cum sexaginta solidis recipiat, & insuper Cancellario pollex dexterae auferatur, aut eum cum quinquaginta solidis redimat, & unusquisque de testibus quindecim solidis mulctetur.

IV. Quod si ille qui causam sequitur manum Cancellarij de altari traxerit, aut ante ostium basilicæ manum posuerit, tunc ambo constringantur ut se super quatuordecim noctes seu super quadraginta ante Regem repraesentare studeant pugnaturi.

V. Si autem Cancellarius mortuus fuerit, tunc ei liceat, qui rem comparavit, cum tribus chartis, quas ipse Cancellarius scripsit, absque pugna chartam suam super altario positam idoneare.

VI. Quod si venditor vel heredes sui supervixerint, ipsi testamentum defendere debent, aut multam incurrere.

VII. Quod de venditione conscriptimus, hæc & de donatione constituimus. Hoc autem constituimus, ut quicumque in causa victor extiterit, semper iudicium conscriptum accipiat, aut testes.

VIII. Si quis in iudicio interpellatus chartam præ manibus habuerit, nulla ei malo ordine invasio requiratur: quia dum interpellatur, respondeat ad interrogationes, & sine tangano loquatur, & dicat: *Non malo ordine, sed per testamentum, hoc teneo.*

IX. Filiis autem aut filiabus super duodecim solidos uni plusquam alteri nihil condonare vel conscribere permittimus. Quod si quis fecerit, irritum habeatur.

LX. De traditionibus & testibus adhibendis.

I. Si quis villam aut vineam vel quamlibet possessiunculam ab alio comparaverit, & testamentum accipere non poterit, si mediocris res est, cum sex testibus, & si parva, cum tribus, quod si magna, cum duodecim ad locum traditionis cum totidem numero pueris accedat, & sic eis presentibus pretium tradat, & possessionem accipiat, & unicuique de parvulis

alapas donet, & torqueat auriculas, ut ei in postmodum testimonium præbeant. Si autem testes non potuerit congregare ut ei testimonium præbeant, tunc rem suam cum sex sive cum septem cum sacramenti interpositione sibi studeat evindicare.

II. Si quis consortium suum quantumcunque superpriserit, cum quindecim solidis restituat.

III. Si autem infra testamentum Regis aliquid invaserit, aut cum sex juret quod infra terminationem testamenti nihil invasisset, aut cum sexaginta solidis omnem redditionem restituat.

IV. Si autem ibidem infra terminationem aliqua indicia sua arte, vel butina, aut mutuli factæ exsisterint, ad sacramentum non admittatur, sed in præsentem cum legis beneficio cogatur restituere.

V. Quod si extra marcham in sortem alterius fuerit ingressus, iudicium comprehensum compellatur adimplere.

VI. Quod si testamentum Regis absque contrario testamento falsum clamaverit, non aliunde nisi de vita componat.

VII. Quod si duo testamenta Regum de una re extiterint, semper prior duplicem sortiatur portionem.

VIII. Quod si quis de Ecclesia aliquid vi abstulerit, cum supra scripta lege in triplum restituat.

LXI. *De libertis secundam legem Romanam.*

I. Si quis servum suum libertum fecerit & civem Romanum, portasque apertas conscripserit, si sine liberis discesserit, non alium nisi fiscum nostrum habeat heredem.

II. Quod si aliquid criminis admiserit, secundum legem Romanam iudicetur. Et qui eum interfecerit, centum solidis multetur.

III. Quod si dominus ejus eum ante Regem denariatum facere voluerit, licentiam habeat.

LXII. *De homine qui servum tributarium facit.*

I. Si quis servum suum tributarium aut litum fecerit, si quis eum interfecerit, triginta sex solidis culpabilis iudicetur.

II. Quod si denariam eum facere voluerit, licentiam habeat. Et tunc ducentos solidos valeat.

LXIII. *De homine in hoste occiso.*

I. Si quis hominem in hoste interfecerit, triplici vveregildo culpabilis iudicetur.

II. De furto similiter.

LXIV. *De homine in domo propria occiso.*

Si quis hominem in domo propria cum hariraida interfecerit, auctor facti triplici vveregildo multetur, & tres priores nonaginta solidis culpabiles iudicentur. Et quanti ei sanguinem fuderint, unusquisque vveregildo eum componat. Et quantumcunque post auctorem sanguinis effusores vel post tres priores fuerint, unusquisque quindecim solidis multetur: & quicquid ibi talaverint, restituat.

LXV. *De eo qui bannam non adimplet.*

I. Si quis legibus in utilitatem Regis, sive in hoste, seu in reliquam utilitatem bannitus fuerit, & minime adimpleverit, si aegritudo eum non detenerit, sexaginta solidis multetur.

II. Si autem Romanus aut ecclesiasticus vel regius homo hoc fecerit, unusquisque contra auctorem suum triginta solidis culpabilis iudicetur.

III. Si quis autem legatarium Regis vel ad Regem seu in utilitatem Regis pergentem hospitio suscipere contempserit, nisi emunitas Regis hoc contradixerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur. Aut si regius, Romanus, aut ecclesiasticus homo hoc fecerit, unusquisque contra auctorem suum triginta solidis multetur.

LXVI. *De sacramento.*

I. Si quis Ripuarius sacramento fidem fecerit, super quatuordecim noctes sibi septimus seu duodecimus vel septuagesimus secundus cum legitimo termino noctium studeat conjurare. Si autem contentio orta fuerit quod sacramentum in die placito non conjurasset, tunc cum tertia parte juratorum suorum adfirmare studeat, aliquibus à dextris seu à sinistris stantibus. Sin autem nec sic fatifecerit, tunc secundum præsentiam iudicis vel secundum terminationem sextam juratorum suorum cum dextera armata tam prius quam posterius sacramentum in præsentia iudicis confirmare studeat. Quod si verbis non dixerit, omnem repetitionem cum legis beneficio studeat reformare, & unusquisque de juratoribus quindecim solidis culpabilis iudicetur. Si autem contradixerint, iudicium accipiant.

II. Si autem regius, Romanus, aut ecclesiasticus taliter egerit, cum legitimo numero similiter studeat implere, aut legitimam solutionem restituat.

LXVII. *De eo qui filium non relinquit.*

I. Si quis moriens debitosus, aut testamenta venditionis seu traditionis aliqua

LXXI-
RIPARIO-
RVM.

LEX RI-
PARIORUM.

fecerit, si filios aut filias non reliquerit, quicumque de parentibus suis quantum unus solidus valet in hereditatem acceperit, vel cui vveregildus ejus, si interfectus fuisset, legitime obveniebat, omne debitum per ipsum solvi judicatur, & omne factum ejus idoneare studeat, aut culpam incurrat.

II. Si quis autem post fidem factam sacramenti in hostem bannitus fuerit, si non perrexerit, post quadraginta noctes, si autem perrexerit, post armorum positionem super quatuordecim noctes conjurare studeat.

III. Quod si sacramentum ille qui profecit non pronuntiaverit, ipse qui placitavit ante annum revolutum vel septem noctes sacramentum suum coram testibus offerat, & conjurare studeat, & deinceps innocens habeatur.

IV. Si autem non adimpleverit, omnem repetitionem cum legis beneficio restituat.

V. Si quis pro hereditate vel pro ingenuitate certare coeperit post malo ordine, cum sex in Ecclesia conjuret, & cum duodecim ad stappulum Regis in circulo & in hasla, hoc est, in ramo, cum verborum contemplatione conjurare studeat. Si non adimpleverit, cum legis beneficio restituat. Aut si quis eum contra prendere voluerit, aut cum armis suis se defendere studeat ante Regem, aut omnem repetitionem cum legis beneficio restituat.

LXVIII. *De osse super viam sonante, vel absque effusione sanguinis.*

I. Si quis in capite vel in quocunque libet membro plagatus fuerit, & os exinde exierit, quod super viam duodecim pedum in scuto factum sonaverit, triginta sex solidis factus ei culpabilis judicetur.

II. Si autem plura ossa exierint, pro unoquoque osse sonante solidus addatur.

III. Quod si factum negaverit, quod talis plaga non fuerit, in quantum confessus fuerit solvat, & de reliquo cum sex juret. Aut si non dixerit verbum, tam ipse quam conjuratores sui, qui jurare ceperunt, cum quindecim solidis restituant.

IV. Quod si quis absque effusione sanguinis in quocunque libet membro os fregerit, octodecim solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quod os fractum non fuisset, & tunc unum solidum componat.

VI. Quod si quis absque effusione san-

guinis alium brachio, pede, oculo, auditu, mucatu, digito, vel quocunque libet membro mancaverit, sic eum componat ac si cum gladio ipsum debilitasset.

LXIX. *De eo qui Regi infidelis extiterit.*

I. Si quis homo Regi infidelis extiterit, de vita componat, & omnes res ejus fisco censcantur.

II. Si autem quis proximum sanguinis interfecerit, vel incestum commiserit, exilium sustineat, & omnes res ejus fisco censcantur.

LXX. *De homine à ligno interfecto.*

I. Si quis homo à ligno seu aliquolibet manufactile fuerit interfectus, non solvatur, nisi forte quis auctorem interfectionis in usus proprios adsumpserit, tunc absque fredo culpabilis judicetur.

II. Si quis autem fossam vel puteum fecerit, seu pedicam vel balistam incaute posuerit, & ibidem hominem vel pecus debilitaverit vel interfecerit, omne compositione, sicut lex continet Ripuaria, culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum legitimo numero juret.

III. Quod si in sepe animal impalaverit, & ipsa sepe mentonalis non fuerit, dominus sepe interfectionis seu debilitatis reus culpabilis judicetur.

IV. Si autem virga deforis sepe incaute missa fuerit, & aliquid interfecerit, solvatur. Si autem de intus sepe se in virga impalaverit, non est solvendum.

V. Quod si quis in sepe vel in quocunque libet periculo res alienas invitas minaverit, & ibidem interfecta vel debilitata fuerint, similes restituat, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

LXXI. *De festuca intercurrente.*

De quacunque causa festuca intercesserit, lacina interdicatur se cum sacramento idoneare.

LXXII. *De homine intertato vel pecore mortuo.*

I. Si quis hominem intertaverit, & infra placitum mortuus fuerit, in quadrivio cum retorta in pede sepeliatur, & ibidem ad diem placitus cum testibus accedat, & cum ipsis sex qui eum sepelire viderunt in haraho conjuret quod ibidem ipse intertatus absque interfectione hominum, pecudum, vel alterius rei, nisi communi morte consumptus sepultus jaceat, & ipsam retortam in pede habeat, & per ipsam retortam super ipso sepulchro semper de manu in manum ambulare debet usque dum ad eam manum veniat que eum in-

cito

cito ordine vendidit vel furavit. Quòd si ita non fecerit, capitale & delatura cum legis beneficio seu cum furto culpabilis iudicetur.

II. Si autem ei fuga lapsus fuerit, si infra ducatum, super quatuordecim noctes, si extra ducatum, super quadraginta noctes, quòd si extra regnum, super octuaginta placitus ei concedatur. Quòd si infra placitum eum repræsentare non poterit, capitale & delatura seu furto vel legis beneficio culpabilis iudicetur.

III. Si autem eum interfecerit, nisi in quadrivio cum retorta sepultus, ipse capitale & delatura cum furto seu cine vverdunia vel legis beneficio culpabilis iudicetur.

IV. Si autem aliquid culpæ commiserit dum intertarius est, ipse de hoc culpabilis iudicetur qui eum eo tempore post se retinuit.

V. Si homo commendatus vel fugitivus defunctus fuerit, similiter in quadrivio cum retorta sepeliatur. Quòd si ita non fecerit, ipse qui eum post se retinuit, pretium rei cum legis beneficio culpabilis iudicetur.

VI. Si autem animal intertatum infra placitum mortuum fuerit, tunc ille qui causam profequitur cum testibus memorare debet qualiter adpretiatum fuerit, & ille super quem intertatur, corio cum capite decorticato in presentia iudicis auctorem suum offendere debet. Quòd si auctor receperit, tantum solidum unum de cine vverdunia pro corio restituat.

VII. Quòd si animal vivum fuerit, sed debilitatum vel macilentum, quantum eo tempore adpretiatum fuerit, sic de cine vverdunia restituat. Si autem sanum vel immaculatum restituerit, tunc omne pretium suum recipiat.

VIII. Quòd si furto ablatum fuerit, tunc ille super quem intertatum fuerit, capitale & delatura cum furto culpabilis iudicetur.

IX. Vestimenta autem seu his similia absque probabili signo intertari prohibemus.

LXXIII. De homine legato absque iudicio dimisso.

I. Si quis ingenuus Ripuarius furem ligaverit, & eum absque iudicio Principis solvere præsumperit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

II. Si quis eum per vim tulerit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

Tom. I.

III. Si autem ligatus fuga lapsus fuerit, & hoc cum sex juraverit quòd absque eius voluntate fuga lapsus fuisset, innocens habeatur.

LEX RI-
PUARIORUM.

IV. Si autem cui commendatus fuerit fuga evaserit, sexaginta solidis culpabilis iudicetur.

LXXIV. Ut nullus cum servo traditionem vel commutationem faciat.

Hoc autem constituimus, ut nullus cum servo alieno negotium faciat vel commutationem facere non præsumat, nec ei ullam commendationem vel traditionem faciat, nec à servo quisquam commendatam vel traditam rem recipiat. Si quis autem post hanc diffinitionem servo aliquid commendare præsumperit, nihil recipiat, & dominus ejus de hoc innocens habeatur. Similiter de puero vel de muliere alterius constituimus.

LXXV. De re propria vel secuta.

Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in via profriserit, aut eum secutus fuerit, per tres marcas ipsum ostendat, & sic postea ad Regis stappulum ducat. Sin autem aliter egerit, fur iudicandus est. Quòd si quis latroni aliquid tulerit, similiter faciat.

LXXVI. De materiamine vel lignis furatis.

Si quis Ripuarius in silva communi seu Regis vel alicujus locata materiame vel ligna fissa abstulerit, quindecim solidis culpabilis iudicetur. Sic de venationibus vel de piscationibus; quia non res possessa est, sed de ligno agitur. Aut si negaverit, cum sex juret.

LXXVII. De homine furbattudo.

Si quis hominem super rebus suis comprehenderit, & eum ligare voluerit, aut super uxorem, seu super filiam, vel his similibus, & non prævaluerit ligare, sed colpus ei excesserit, & eum interfecerit, coram testibus in quadrivio in elida eum levare debet, & sic quadraginta seu quatuordecim noctes custodire, & tunc ante iudicem in haraho conjuret quòd eum de vita forfactum interfecisset. Sin autem ista non adimpleverit, homicidij culpabilis iudicetur. Aut si negaverit, cum legitimo numero juret quòd hoc non fecisset.

LXXVIII. De eo qui furem in domo receperit.

Si quis furem in domo receperit, vel ei hospitium seu victum præstiterit, dum res alienas furatus fuerit, ipse similis furi culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quòd eum nec celasset nec in domo pavisset.

D

LXXVII
VARTIO
LVIII.LXXIX. *De homine penduto & ejus hereditate.*

Si quis homo propter furtum comprehensus fuerit, & legitime superjuratus, & iudicio Principis pendutus, vel in quocunque liber patibulo vitam finierit, omnes res ejus heredes possideant, excepto capitale & delatura in locum restituant.

LXXX. *De via lacinia.*

Si quis Ripuarius ingenuum Ripuarium de via sua obstaverit, quindecim solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quod ei viam suam cum armis nunquam contradixisset.

LXXXI. *Vt parvulus non respondeat ante quindecim annos.*

Si quis homo Ripuarius defunctus fuerit, vel interfectus, & filium reliquerit, usque ad quintum decimum annum plenum nec causam prosequatur nec in iudicio interpellatus responsum reddat. Quindecimo autem anno aut ipse respondeat, aut defensorem eligat. Similiter & filia.

LXXXII. *De damno in messe vel in clausura.*

I. Si quis Ripuarius in messe aliena vel in quacunque libet clausura damnum fecerit, aestimatione damni culpabilis iudicetur. Si autem negaverit, & convictus fuerit, capitale cum furto & delatura culpabilis iudicetur.

II. Si quis peculium alienum in messe adprehensum ad parvicum minare non permisit, quindecim solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

LXXXIII. *De maleficio.*

I. Si quis vir seu qua mulier Ripuaria per venenum, seu per aliquod maleficium aliquem perdidit, vveregildum componat.

II. Si autem mortuus non fuerit, & varietatem seu debilitatem probabilem ex hoc in corpore habuerit, centum solidis culpabilis iudicetur, aut cum sex juret.

LXXXIV. *De Grafione in iuste invitato.*

Si quis Grafionem ad res alienas iniuste tendas invitaverit, quadraginta quin-

que solidos componat, & similem restituat.

LXXXV. *De corpore expoliato.*

I. Si quis corpus mortuum, priusquam sepeliatur, expoliaverit, centum solidis cum capitale & delatura multetur.

II. Si autem eum ex humo traxerit & expoliaverit, ducentis solidis cum capitale & delatura culpabilis iudicetur, vel vvargus sit, hoc est, expullus, usque dum parentibus satisfaciatur.

LXXXVI. *De caballo excorticato.*

I. Si quis caballum alterius mortuum seu quodcunque liber animal extra consilium domini sui excorticaverit, triginta solidis culpabilis iudicetur.

II. Si autem negaverit, & convictus fuerit, centum solidis cum capitale & delatura multetur.

LXXXVII. *De homine forbannito.*

Si quis hominem qui forbannitus est in domum recipere presumpserit, si Ripuarius est, sexaginta solidis, si regius, Romanus, vel ecclesiasticus, triginta solidis culpabilis iudicetur.

LXXXVIII. *Vt nemo munera in iudicio accipiat.*

Hoc autem consensu & consilio seu paterna traditione & legis consuetudine super omnia iubemus, ut nullus optimatum, major domus, domesticus, Comes, Grafio, Cancellarius, vel quibuslibet gradibus sublimatus, in provincia Ripuaria in iudicio residens, munera ad iudicium perventum non recipiat. Quod si quis in hoc deprehensus fuerit, de vita componat.

LXXXIX. *Vt iudices sive missi fiscales freda non exigant priusquam facinus componatur.*

Nec nullus iudex fiscalis de quacunque libet causa freda non exigat priusquam facinus componatur. Si quis autem per cupiditatem ista transgressus fuerit, legibus componatur. Fredam autem non illi iudici tribuat cui culpam commisit, sed illi qui solutionem recipit, tertiam partem coram testibus silco tribuat, ut pax perpetua stabilis permaneat. Amen.

EXPLICIT LEX RIPVARTORVM. DEO GRATIAS. AMEN.

78. De eo qui furem in domo receperit.
79. De homine pendato & ejus hereditate.
80. De via lacina.
81. Ut parvulus non respondeat ante quindecim annos.
82. De damno in messe vel in clausura.
83. De maleficio.
84. De Grafione injuste invitato.
85. De corpore exspoliato.
86. De caballo excorticato.
87. De homine forbannto.
88. Ut nemo munera in judicio accipiat.
89. Ut iudices sive Missi fiscales freda non exigant priusquam facinus componatur.

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LEX RIPVARIORVM.

I. De ictu ingenuorum.

Si quis ingenuus ingenuum ictu percussit, solido uno culpabilis judicetur. Si bis, duobus solidis. Si ter, tribus solidis culpabilis judicetur.

II. De sanguinis effusione.

Si quis ingenuus ingenuum percussit, ut sanguis exeat, terramque tangat, bis novem solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum sex juret.

III. De ossi fracto.

Si quis ingenuus ingenuo in quolibet membro os fregerit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

IV. De puncto.

Si quis ingenuus alterum transpuncerit, aut infra costas plagaverit, xxxvi. solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret.

V. De debilitatibus.

I. Si quis ingenuus ingenuo auriculam excussit, ut audire non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si autem auditum non perdidit, quinquaginta solidos componat.

II. Si nasum excussit, ut muccare non possit, centum solidis culpabilis judicetur. Si muccare praevalet, quinquaginta solidos componat.

III. Si quis ingenuus ingenuo oculum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si visus in oculo restiterit, ita ut videre possit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IV. Si manum excussit, centum solidis culpabilis judicetur. Si manus ibidem manca pependerit, quinquaginta solidos componat.

V. Si quis ingenuus ingenuo pollicem excussit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur. Quod si pollex ibidem mancus pendiderit, viginti quinque solidis culpabilis judicetur.

VI. Sic in omni mancatione, si membrum mancum pendiderit, medietatem componat quam componere debuerat si ipsum membrum abscissum fuisset.

VII. Si secundus digitus, unde sagittatur, excussus fuerit, triginta sex solidis componatur.

VIII. Si quis ingenuus ingenuo pedem excussit, centum solidos componat. Si pes mancus ibidem pendiderit, quinquaginta solidis culpabilis judicetur.

IX. Si articulum qualemcunque amputaverit, triginta sex solidis culpabilis judicetur.

X. Ista omnia si negaverit, cum sex juret quod hoc non fecisset.

VI. De castratione.

Si quis ingenuus ingenuum castraverit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VII. De homicidio ingenuorum.

Si quis ingenuus hominem ingenuum Ripuarium interfecerit, ducentis solidis culpabilis judicetur. Aut si negaverit, cum duodecim juret.

VIII. De homicidiis servorum.

Si quis servum interfecerit, triginta sex solidis culpabilis judicetur, aut cum sex juret quod hoc non fecisset.

IX. De homicidiis hominum Regis.

Si quis hominem regium interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

X. De homicidiis hominum ecclesiasticorum.
I. Si quis hominem ecclesiasticum interfecerit, centum solidis culpabilis judicetur, aut cum duodecim juret.

II. Sic in reliqua compositione unde Ripuarius quindecim solidis culpabilis judicetur, regius & ecclesiasticus homo medietatem componat, vel deinceps quantumcunque culpa ascenderit.

DAGOBERTI REGIS

CAPITVLARE SECVNDVM

S I V E

LEX ALAMANNORVM.

INCIPIVNT CAPITVLA LEGIS ALAMANNORVM.

1. **D**E liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt.
2. De liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt, & in beneficium sub usufructuario accipiunt.
3. De liberis vel servis qui ad Ecclesiam confugiunt.
4. De liberis qui infra januas Ecclesie interfecti fuerint.
5. De raptoribus qui de Ecclesia aliquid vi abstraxerint.
6. De juratoribus, quales aut quantos secundum curia homo habere debet.
7. De liberis qui de Ecclesia aliquid furaverint.
8. De liberis qui servum Ecclesie occiderint.
9. De colonis Ecclesie occisis.
10. De eo qui in curte Episcopi armatus ingreditur.
11. De eo qui in curte Presbyteri armatus ingreditur.
12. De his qui Episcopo aliquam injuriam fecerint.
13. De his qui Presbytero parrochiano injuriam intulerint.
14. De his qui Diacono aliquam injuriam fecerint.
15. De his qui monacho aliquam injuriam intulerint.
16. De his qui Clerico aliquam injuriam intulerint.
17. De liberis qui ad Ecclesiam dimissi sunt, si occidantur.
18. De ancilla libera dimissa, si postea seruo se conjunxerit; & de Alamanna que seruo nupsit.
19. Vt nullus laicus rem Ecclesie absque charta presumat possidere.
20. Vt Presbyter res vel mancipia Ecclesia potestatem vendendi non habeat.
21. De his qui Ecclesie servum vel ancillam susceperint fugitivos.
22. Qualiter servi Ecclesie tributa solvere debeant.
23. De colonis ecclesiasticis, si ad Episcopum aut ad judicem suum venire dislexerint.
24. De eo qui in mortem Ducis consiliatus fuerit.
25. De homine qui gentem extraneam infra provinciam invitarerit.
26. De his qui in exercitu litem commiserint.
27. De his qui in exercitu aliquod furtum fecerint.
28. De eo qui sigillum aut mandatum Ducis neglexerit.
29. De eo qui in curte Ducis hominem occiderit.
30. De eo qui Missam Ducis infra provinciam occiderit.
31. De eo qui in curte Regis furtum commiserit.
32. De eo qui res Ducis furaverit.
33. De feminis que in ministerio Ducis sunt.
34. De eo qui presumpserit infra provinciam res Ducis hostiliter invadere.
35. De filio Ducis qui contra patrem suam surrexerit.
36. De conventu, ut secundum antiquam consuetudinem fiat.
37. De mancipiis, ne foris provincia vendantur.
38. De eo qui die dominico opera servilia fecerit.
39. De illicitis nuptiis.
40. De patricidiis & fratricidiis.
41. Vt nullus causam audire presumat nisi qui a Duce constitutus est.
42. De eo qui sepe interpellatus ante Ducem de qualicumque evidenti causa, & convictus fuerit, ne ad juramentum permittatur.
43. Vt scriptura non valeat in qua annus & dies non ostenditur.
44. De libero qui alteri libero crimine mortale imposuerit.
45. De rixis que sepe fieri solent in populo.
46. De libero qui liberam extra terminos vendiderit.

Tom. I.

D ij

47. De eo qui feminam ingenuam extra mar-
cam vendiderit.
48. De eo qui liberum hominem vel feminam
liberam infra provinciam vendiderit.
49. De eo qui hominem occiderit, & eum
mortuando fecerit.
50. De eo qui liberum de terra effodierit.
51. De libero qui alterius uxorem tulerit.
52. De eo qui sponsam alterius acceperit.
53. De eo qui sponsam suam dimiserit, &
aliam duxerit.
54. De eo qui filiam alienam non desponsa-
tam acceperit.
55. De uxore mortuo marito sine filiis relicta.
56. De eo qui proximo sui defuncti uxori sine
filiis relicte dotem contradixerit.
57. De hereditate duarum sororum que abs-
que fratribus post mortem patris reli-
cta sunt.
58. De eo qui mulierem in itinere vadentem
denudaverit, aut cum ea machaverit.
59. De eo qui alium percusserit aut vulnera-
verit.
60. De eo qui alteri aurem absiderit.
61. De eo qui palpebras alterius maculaverit.
62. De nare transpuncta vel absisa.
63. De labiis maculatis.
64. De lingua absisa, & de vulneribus in
facie factis.
65. De eo qui alium contra legem tunderit,
& de diversis vulneribus.
66. De eo qui alteri viam contradixerit.
67. De eo qui alterum de caballo iactaverit.
68. De libero qui liberum occiderit.
69. De eo qui alterius amissarium furaverit.
70. De eo qui alterius caballum involaverit.
71. De eo qui equam plagaverit, dum homi-
nem plagare voluerit.
72. De eo qui in troppo de jumentis ductricem
involaverit.
73. De eo qui pregnantem jumentum ferierit, &
abortivum fecerit.
74. Qualiter jumenta, que messem leserint,
includantur.
75. De eo qui taurum gregem regentem in-
volaverit aut occiderit.
76. De eo cui mortuandus imputatur.
77. De eo qui gravide mulieri natum inter-
fecerit.
78. De pretio bovis.
79. De eo qui pastores vel artifices occiderit.
80. De eo qui cum ancilla vestiaria & gene-
ciaria concubuerit.
81. De eo qui incendium super alium in nocte
miserit.
82. De canibus sensibus vel aliis furatis aut
occisis.
83. De eo qui aliquem clausuram in aqua
fecerit, & ibi aliquid negaverit.
84. De his qui de terra sua inter se conten-
dunt.
85. De eo qui servum alterius fugientem ac-
ceperit & sequenti domino contradixerit.
86. De eo qui servum in pignus susceperit,
& si ipse servus aliquod dampnum fe-
cerit.
87. De eo qui alteri res suas apud se inven-
tas contradixerit.
88. *Ve* fratres post mortem patris eorum he-
reditatem non dissipent antequam di-
vidant eam.
89. De eo qui hominem occiderit & negaverit.
90. De coxa vel brachio absisa.
91. De eo qui mulieri pregnantem abortivum
fecerit.
92. De hereditate quam mulier post partum
statim mortua derelinquit.
93. De eo qui in pugna parem suam dereli-
quit & fugit.
94. De eo qui post finitam & emendatam
causam mallare presumpserit.
95. De eo qui ingenuam feminam colpo per-
cusserit.
96. De eo qui medelam aut carrucam alterius
involaverit.
97. De eo qui buricas in silva porcorum in-
cenderit.
98. De eo qui gregem animalium in pignus
tulerit, & porcariam vel ceteros pasto-
res flagellaverit.
99. De eo qui bisontem aut bubalam vel ce-
tera animalia furaverit aut occiderit.

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LEX ALAMANNORVM.

Caput I. De liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt.

I. Si quis liber res suas vel semetipsum ad Ecclesiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, nec ulla persona, sed spontanea voluntate liceat Christiano homini Deo seruire & de propriis rebus suis semetipsum redimere. Et qui hoc voluerit facere, per chartam de rebus suis ad Ecclesiam, ubi dare voluerit, firmitatem faciat, & testes sex vel septem adhibeat, & nomina eorum ipsa charta contineat, & coram sacerdote qui ad eandem Ecclesiam deservit super altare ponat: & proprietates de ipsis rebus ad ipsam Ecclesiam in perpetuum permaneant.

II. Et si aliqua persona, aut ipse qui dedit, vel aliquis de heredibus ejus, postea ipsas res de ipsa Ecclesia abstrahere voluerit, vel aliquis homo qualiscunque persona hoc presumpserit facere, & effectum quem inchoavit non obtineat, & Dei iudicium incurrat & excommunicationem sanctæ Ecclesiæ, & multam illam quam charta continet persolvat, & res illas ex integro reddat, & fredum in publico solvat sicut lex habet.

II. De liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt, & in beneficium subusufructuario accipiunt.

I. Si quis liber res suas ad Ecclesiam dederit, & per chartam firmitatem fecerit, sicut superius dictum est, & post hæc à pastore Ecclesiæ per beneficium susceperit ad vitalem necessitatem conquiendam diebus vite sue, & quod spondit persolvat ad Ecclesiam censum de illa terra, & hoc per epistolam firmitatis fiat, ut post ejus discessum ullus de heredibus non contradicat. Et si contigerit ut post mortem ejus qui dedit illas res filium relinquat, & forsitan ipse filius vult dicere quod hereditas paterna sibi sit legitima ad possidendum, & pater ejus non dedisset, nec firmitatem fecisset, non liceat ei jurare, sed ipsa charta quam pater ejus fecit presens veniat, & illi testes qui manus suas in charta miserunt unâ cum Presbytero Ecclesiæ, sicut lex habet, ita testificentur, quod ipsi ad presens fuissent, & oculis suis vidissent, & auribus audissent quod

pater ejus illas res ad Ecclesiam dedisset, & chartam fecisset, & illos ad testes advocasset. hoc per sacramentum dicant, quod nos veri testes sumus. Post hæc pastor Ecclesiæ res suas possideat, & ille presumptor qui contradixerit, illam multam quam charta continet ad Ecclesiam persolvat.

II. Si autem illa charta aut arserit aut perditâ fuerit quam ille homo fecit, tunc liceat illi heredi cum testibus nominatis quinque, ipse sit sextus, in ipsa Ecclesia jurare quod pater ejus nec chartam fecisset nec ad illa loca sancta dedisset. Et si hoc presumpserit facere, illas res possideat.

III. De liberis vel servis qui ad Ecclesiam confugiunt.

I. Si quis homo aliquem persequens fugitivum aut liberum aut servum, & ipse intra januas Ecclesiæ confugerit, nullus habeat potestatem per vim abstrahendi de Ecclesia, nec eum infra januas Ecclesiæ occidendi, sed ex timore Dei honorem Ecclesiæ impendat, & sacerdotem Ecclesiæ interpellat pro servo suo. Roget sibi eum reddere, & donet legitimum vadium ut illam culpam illi servo concessam habeat. Tunc ille Presbyter reddat in pace servum domino suo.

II. Si autem Presbyter neglexerit reddere aut contradixerit illum servum, apud se illum contineat, & curam de illo habeat, ut exinde fugitivus non evadat. Et si evaserit, ille Presbyter sine ulla dilatione perquirat, & domino restituat. Et si ipsum invenire non potuerit, similem ipsius aut pretium pro eo solvat.

III. Si autem vi abstraxerit, & injuriam Ecclesiæ fecerit, componat octodecim solidos ad Ecclesiam, & fredum solvat in sicum sexaginta solidos, quia contra legem fecit, & Ecclesiis honorem non impendit, & Dei reverentiam non habuit, & ut alij cognoscant quod sit timor Dei in Christianis, & honorem Ecclesiis impendant.

IV. De liberis qui infra januas Ecclesiæ interfecisti fuerint.

Si quis liber liberum infra januas Ecclesiæ occiderit, cognoscat se contra Deum injuste fecisse & Ecclesiam Dei polluisse:

LXX ALA-
MANN O-
SYM.

ad ipsam Ecclesiam quam polluit sexaginta solidos componat, ad fiscum verò similiter alios sexaginta solidos pro fredo solvat, parentibus autem legitimum vvidrigildum solvat.

V. *De raptoribus qui de Ecclesia aliquid vi abstraxerint.*

I. Si quis res suas ad Ecclesiam commendatas habuerit, & aliquis eas exinde rapuerit, si per furtum hoc fecerit, ipsas res in capitale restituat, & sicut ipsae res valuerint, hoc novempliciter componat. Iterum atque iterum similiter faciat, hoc sunt per ter novempliciter. Ista omnia ei cujus res sunt componi debent. Ecclesiae verò, quam inhonoravit, triginta sex solidos componat.

II. Si verò per virtutem hoc raptor de Ecclesia abstulerit, dupliciter domino componat, & duodecim solidos. Ecclesiae verò, sicut superius commemoratum est, triginta sex solidos componat.

III. Si servus hoc fecerit, & iussio domini ejus fuit, sicut dictum est, ita omnia observari debent.

IV. Si servus per se hoc fecerit, ex furto similiter quomodo dictum est adimplere debet.

V. Nam si per virtutem servus hoc fecerit, non sicut de libero compositio exigatur, sed virtus servilis componi debet, ut ipsum quod abstulit reddatur simpliciter; ita tamen si statim quomodo inventum fuerit, contradictio domini sui non fuerit, Nam si aliquam moram fecerit, propter contradictionem domini sui duodecim solidi addantur.

VI. Si dominus ex hac re immunis fuerit, ut iussio ejus non esset, ei quatuor sol. in fredo exigantur. Nam si iussio ejus fuit, sicut supra dictum est ita componatur.

VI. *De juratoribus, quales vel quantos secundam evva homo habere debet.*

I. De minoribus causis usque ad solidum valentem licet unicuique qualem sacramentalem unum secum habere vult, in suo sacramento continere.

II. Nam si duas saigas valentem supra solidum res valuerint de qua causa orta fuerit, tunc debet homo qui causam requirit tres electos denominare, & ex denominatis tribus licentiam habet excusator reicere duos, tertium verò non licet reicere, sed ipsum secum in sacramento habere debet.

III. Saiga autem est quarta pars tremiffis, hoc est, denarius unus. Duæ sa-

gæ, duo denarij dicuntur. Tremiffis est tertia pars solidi, & sunt denarij quatuor.

IV. Ita observandum est usque ad tres solidos & supra tres solidos.

V. Iterum duas saigas valentes, si aliquis interpellatus fuerit, tunc qui causam profecutus fuerit, electionem faciat de conjuratoribus, unde excusator quales duos reicere voluerit potestatem habeat, & cum duobus juratoribus iste ordo servandus est usque ad sex solidos.

VI. Nam si duæ saigæ supra sunt, tunc cum quinque sua manu sexta jurare debet, similiter cum electis, sicut supra dictum est; & duos in omnibus istis ordinibus reicere licet.

VII. Ista sacramenta debent esse jurata, ut illi conjuratores manus suas super capsam ponant, & ille solus cui causa requiritur verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic illi Deus adjuvet vel ille reliquit ad illas manus quas comprehensas habet ut de illa causa unde interpellatus est culpabilis non sit.

VII. *De liberis qui de Ecclesia aliquid furaverint.*

I. Si quis res Ecclesiae furaverit, & convictus fuerit, ut solvatur unicuique rei quam furaverit, tres novigeldos solvat, aut servum, aut ancillam, aut bovem, aut caballum, aut qualecunque animal, vel ceteras res quæ ad Ecclesiam Dei pertinent. Si post furtum inventus fuerit, ita solvat ut superius scriptum est.

II. Si autem negare voluerit, secundum qualitatem pecunie ita juret cum suis sacramentalibus in ipso altare, cui res furtivas abstulit, coram sacerdote vel ministro ejus, quem pastor Ecclesiae iusserit audire sacramentum.

VIII. *De liberis qui servum Ecclesie occiderint.*

Si quis servum Ecclesiae occiderit, in triplum componat, sicut solet servus Regis, ita solvatur, id est, quadraginta quinque solidis. Et si eum rapuerit contra legem, & venderit extra provinciam, tripliciter cum componat. Et si eum furaverit aliquis in capite, semper consimilem restituat, si ipsum invenire potuerit; alius autem medietatem in auro valentem, medietatem cum qualem pecuniam habet solvat.

IX. *De colonis Ecclesie occisis.*

Quicumque liberum Ecclesiae, quem colonum vocant, occiderit, sicut alij Alamanni ita componatur.

X. *De eo qui in curte Episcopi armatus ingreditur.*

Si quis in curte Episcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni haisterahandi dicunt, octodecim solidos componat. Si infra domum intraverit, triginta sex solidos componat.

XI. *De eo qui in Presbyteri curte armatus ingreditur.*

Si quis autem in Presbyteri curte, qui in parochia positus est ab Episcopo, contra legem armatus intraverit, sicut superius diximus, sicut solet aliis liberis Alamannis componere, ita Presbytero tripliciter componat, hoc est, octodecim solidos, & si infra casam, triginta sex.

XII. *De his qui Episcopo aliquam injuriam fecerint.*

I. Si quis Episcopo aliquam injuriam fecerit, vel plagaverit, vel fustaverit, vel mancaverit, omnia tripliciter componatur sicut ceteri parentes ejus compositionem habebunt, ac si melius dicamus sicut & Ducem, ita in omnibus eum componat.

II. Et si occisus fuerit, sicut & illum Ducem ita eum solvat, aut Regi, aut Duci, aut ad Ecclesiam ubi pastor fuit.

XIII. *De his qui Presbytero parochiana injuriam intulerint.*

I. Si quis Presbyterum parochianum injuriaverit, aut fustaverit, aut mancaverit, vel qualemcunque ei injuriam intulerit, in triplum componatur.

II. Et si eum occiderit, sexcentis solidis eum solvat, aut ad Ecclesiam ubi servivit, aut ad Episcopum de cujus parochia fuit.

XIV. *De his qui Diacono aliquam injuriam fecerint.*

Si quis Diacono, qui evangelium coram Episcopo legit, & revesitus ante altare officio fungitur, si quis ei aliquam injuriam fecerit, vel eum fustaverit, vel plagaverit, vel mancaverit, dupliciter componatur. Et si eum occiderit, quadringentis solidis componatur.

XV. *De his qui monacho aliquam injuriam intulerint.*

Monachus autem qui sub regula in monasterio conversatus fuerit, & ab aliquo aliquas injurias, sicut superius diximus, passus fuerit, ita ut Diaconus similiter componatur.

XVI. *De his qui Clerico aliquam injuriam intulerint.*

I. Clerici autem, sicut ceteri parentes eorum, ita componantur.

II. Si autem Clericus, qui in gradu in Ecclesia publice lectionem recitat, vel gradale, vel alleluia coram Episcopo in publico cantaverit, aliquam injuriam passus fuerit, sicut superius diximus, componatur quomodo parentes ejus componuntur, & tertia pars super hæc addatur in compositione.

XVII. *De liberis qui ad Ecclesiam dimissi sunt, si occidantur.*

Liberi qui ad Ecclesiam dimissi sunt liberi, vel per chartam libertatem acceperunt, si occidantur, octuaginta solidis solvantur Ecclesie vel filius ejus.

XVIII. *De ancilla libera dimissa, si postea servo se conjunxerit, & de Alamanna que servo nupserit.*

I. Si ancilla libera dimissa fuerit per chartam, aut in Ecclesia, & post hæc servo nupserit, Ecclesie ancilla permaneat.

II. Si autem libera Alamanna servo Ecclesie nupserit, & servile opus ancillæ contradixerit, abscedat.

III. Si autem ibi filios vel filias generaverit, ipsi servi & ancillæ permaneant, potestatem excundi non habeant.

IV. Illa autem mater eorum, quando exire voluerit, ante tres annos liberam potestatem habeat.

V. Si autem tres annos induraverit opus ancillæ, & parentes ejus non exadoniaverint eam ut libera fuisset, nec ante Ducem, nec ante Comitem, nec in publico mallo, transactis tribus Kal. Mart. post hæc ancilla permaneat in perpetuum, & qui ex ea nati fuerint, servi & ancillæ sint.

XIX. *Nullus laicus rem Ecclesie absque charta presumat possidere.*

Res Ecclesie de laicis absque charta nullus presumat possidere. Et si chartam non ostenderit, quod comparasset a pastore Ecclesie, possessio semper ad Ecclesiam pertineat.

XX. *Nullus Presbyter res vel mancipia Ecclesie potestatem vendendi non habeat.*

Nullus Presbyter nec aliquis pastor Ecclesie potestatem habeat vendendi ecclesiasticam terram nisi contra aliam terram, nec mancipium nisi aliud mancipium receperit. Et si concambium fecerit aut de mancipio aut de terra, semper epistolam firmitatis faciat, ut contentio non fiat, nec Ecclesia perdat quod legitime possidere debeat.

XXI. *De his qui Ecclesie servum vel ancillam susceperint fugitivos.*

Si quis mancipium Ecclesie, aut servum,

LEX ALA-
MANNORUM.

aut ancillam, fugitivum susceperit, & post requisitionem aut ipse Presbyter requirat, aut missus ejus legitimus, & ille neglexerit reddere, & contra legem antesteterit, sicut solet aliis Alamannis componere, ita & tripliciter componat. Et quicquid Ecclesie contra legem fecerit, omnia tripliciter componat sicut lex habet.

XXII. *Qualiter servi Ecclesie tributa solvere debeant.*

Servi enim Ecclesie tributa sua legitime reddant, quindem siclas de cervisa, porcum valentem tremisse uno, panem modia duo, pullos quinque, ova viginti. Ancillae autem opera imposita sine neglecto faciant. Servi dimidium sibi, & dimidium in dominico arativum reddant. Et si super hæc est, sicut servi ecclesiastici ita faciant, tres dies sibi, & tres in dominico.

XXIII. *De servis ecclesiasticis, si ad Episcopum aut ad judicem suum venire disporint.*

I. Liberi autem ecclesiastici, quos colonos vocant, omnes, sicut & coloni Regis, ita reddant ad Ecclesiam.

II. Si quis legitime tributum antesteterit per jussionem judicis sui, sex solidis sit culpabilis.

III. Et opera quæque imposita ei fuerint secundum mandatum, aut quomodo lex habet, si non adimpleverit, sex solidis sit culpabilis.

IV. Et si sigillum aut signum qualecunque iudex per jussionem domini sui transmisserit, & eum venire iusserit, aut ambulare in aliquam utilitatem, & ille neglexerit, sex solidis sit culpabilis.

V. Si autem sigillum Episcopi neglexerit, aut ad veniendum, aut ad ambulandum, ubi iusserit, duodecim solidis sit culpabilis.

XXIV. *De eo qui in mortem Ducis consiliatus fuerit.*

Si aliquis homo in mortem Ducis consiliatus fuerit, & inde convictus fuerit, aut vitam perdat, aut se redimat, sicut Dux aut principes populi judicaverint. Et si jurare voluerit, cum duodecim nominatis juret in Ecclesia coram Duce, aut quem ille miserit.

XXV. *De homine qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.*

Si homo aliquis gentem extraneam infra provinciam invitaverit, ut ibi prædam vastet hostiliter, vel domos incendat, & de hoc convictus fuerit, aut vitam perdat,

aut in exilium eat, ubi Dux miserit, & res ejus infiscentur in publico.

XXVI. *De his qui in exercitu litem commiserint.*

Si quis in exercitu litem commiserit, ita ut cum clamore populus concurrat cum armis, & ibi pugna orta fuerit inter proprium exercitum, & aliqui ibi occisi fuerint, ipse homo qui hoc commisit, aut vitam perdat, aut in exilium eat, & res ejus infiscentur in publico, & illi alij qui ibi aliquid commiserunt aut fecerunt, omnia sicut lex habet tripliciter solvant.

XXVII. *De his qui in exercitu aliquid furtum fecerint.*

Si quis in exercitu, ubi Rex ordinaverit exercitum, aliquid furtum fecerit, novem vicibus novigeldos solvat quicquid involarum fuerit. Si autem Dux exercitum ordinaverit, & in illo fisco aliquid furaverit, tres novigeldos solvat. Et si jurare voluerit, secundum qualitatem pecunia juret.

XXVIII. *De eo qui sigillum aut mandatum Ducis neglexerit.*

I. Si quis sigillum Ducis neglexerit, aut mandatum, vel signum qualecunque quod mandaverit, duodecim solidis sit culpabilis. Et si negare voluerit quod ad illum nuntius non pervenisset, cum quinque nominatis juret, si eum sacramentum dominus præbere voluerit.

II. Si autem sigillum Comitis neglexerit vel mandatum, cum sex solidis componat.

III. Si autem Centurionis sigillum aut mandatum neglexerit, tribus solidis sit culpabilis.

IV. Aut si negare voluerit quod ad illum nuntius non pervenisset, secundum quod debuit solvere, ita juret.

XXIX. *De eo qui in curte Ducis hominem occiderit.*

I. Si quis in curte Ducis hominem occiderit, aut illic ambulantem, aut inde revertentem, triplici vveregildo eum solvat, propter hoc quod præceptum Ducis transgressus est, ut unusquisque homo pacem habeat ad dominum suum veniendo & de illo revertendo. Et nullus præsumat hominem de Duce venientem aut ad illum ambulantem in itinere inquietare, quamvis culpabilis sit. Et si præsumperit, quicquid ei fecerit, aut occiderit, aut ille vivens evaserit, aut plagatus fuerit, semper tripliciter componat.

II. Et si ad Comitem perrexerit, & ibi vel occisus vel plagatus fuerit, ille qui

qui hoc fecit, omnia tripliciter componat.

XXX. *De eo qui missum Ducis infra provinciam occiderit.*

Si quis missum Ducis infra provinciam occiderit, tripliciter eum solvat sicut lex habet. Si negare voluerit quod non fecisset, sicut lex habet, ita juret cum duodecim nominatis & aliis duodecim electis.

XXXI. *De eo qui in curte Regis furtum commiserit.*

I. Si quis in curte Regis furtum alicui fecerit, dupliciter componat cui furtum fecerit, & sexaginta solidos pro fredo in publico solvat.

II. Si servus alienus hoc in curte Ducis fecerit, dominus ejus aut redimat eum quantum valet, aut ipsum reddat.

XXXII. *De eo qui res Ducis furaverit.*

Si quis de rebus quæ ad Ducem pertinent aliquid furatus fuerit, ter novigendos componat, & ibi fredum non reddat, quia res dominicæ sunt, & tripliciter componuntur.

XXXIII. *De feminis quæ in ministerio Ducis sunt.*

Si feminis quæ in ministerio Ducis sunt aliquid contra legem factum fuerit, qui hoc fecerit, omnia tripliciter eis componat quod aliis Alamannorum feminis simpliciter componere debeat.

XXXIV. *De eo qui præsumpserit infra provinciam res Ducis hostiliter invadere.*

Si quis præsumpserit infra provinciam hostiliter res Ducis invadere & ipsas talare, & post hæc convictus fuerit, quicquid ibi tulit fuerit, mancipia, pecuniam, omnia tripliciter restituat, & insuper veregildum suum Duci componat, quia contra legem fecit. Et quanti liberi illum sunt secuti, & ibi raptores fuerint, & inde convicti fuerint, unusquisque sexaginta solidos Duci componat, & quicquid ibidem tulit, semper tripliciter restituat.

XXXV. *De filio Ducis qui contra patrem suum surrexerit.*

I. Si quis Dux habet filium contumacem & malum, qui rebellare conetur contra ipsum patrem suum per stultitiam suam, vel per consilium malorum hominum, qui voluit dissipare provinciam, & hostiliter surrexerit contra ipsum patrem suum, dum adhuc pater ejus potens est, & utilitatem Regis potest facere, id est, exercitum gubernare, equum ascendere, utilitatem Regis implere, & filius ejus eum vult dishonorare aut per raptum regnum ejus possidere, non obtineat quod in-

Tom. I.

choavit. Et si pater ejus eum vicerit, & adprehendere potuerit, in sua sit potestate, aut exiliet eum de provincia, aut ubicunque transmittat eum, aut Regi domino suo, & de hereditate paterna amplius ad eum nihil pertineat, quia illicitam rem contra patrem suum fecit.

II. Et si fratres habuerit, ipsi fratres inter se per voluntatem Regis dividant hereditatem patris eorum. Illi autem qui rebellavit contra patrem suum non dent portionem inter ipsos.

III. Et si amplius non fuerit nisi ille unus qui rebellavit, tunc illa hereditas, quam ille Dux habuit, post mortem ejus in potestate Regis sit, cui vult donet, aut illi filio Ducis qui rebellavit, si potuerit per servitium hoc ad pedes Regis conquerere, aut si alij vult dare, in sua sit potestate.

XXXVI. *De conventu, ut secundum antiquam consuetudinem fiat.*

I. Conventus autem secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena coram Comite aut suo Misso, & coram Centenario.

II. Ipsum placitum fiat de sabbato in sabbatum, aut quali die Comes aut Centenarius voluerit, à septem in septem noctes, quando pax parva est in provincia; quando autem melior est, post quatuordecim noctes fiat conventus in omni centena, sicut superius diximus.

III. Et si quis alium mallare vult de qualicunque causa, in ipso mallo publico debet mallare ante judicem suum, ut ille iudex eum distringat secundum legem, & cum iustitia respondeat vicino suo, aut qualicunque persona eum mallare voluerit. In uno enim placito mallet causam suam: in secundo, si vult jurare, juret secundum constitutam legem. Et in primo mallo spondeat sacramentales, & fidejussores præbeat, sicut lex habet, & vadium suum donet Misso Comitis vel illi Centenario qui præest, ut in constituto die aut legitime juret, aut si culpabilis est, componat, ut per neglectum non evadat: & si evaserit, sexaginta solidis de fredo sit semper culpabilis. Ille autem distringat ut neglectum non fiat, nec pauperes patiantur injuriam, nec sint sine lege, nec maledicant Ducem nec populum terræ; sed in omnibus sit disciplina; ut qui rebelles sunt, de malis se abstineant; & qui boni sunt, pacem possideant.

IV. Si quis autem liber ad ipsum placi-

E

LEX ALA-
MANNORUM.

LEX ALA-
MANNORUM.

tum neglexerit venire, vel semetipsum non praesentaverit aut Comiti, aut Centenario, aut Misso Comitis in placito, duodecim solidis sit culpabilis.

V. Qualiscunque persona sit, aut vassus Ducis aut Comitis, aut qualiscunque persona, nemo neglegat ad ipsum placitum venire, ut in ipso placito pauperes conclament causas suas. Et quod in uno placito finiri non potuerit, in alio finiatur, ut sine ira Dei sit defensa patria, & illi rebelles qui usque modo raptum fecerunt, amplius potestatem faciendi non habeant.

VI. Et si est talis persona quam Comes in placito, vel Centenarius, vel Missus Comitis distringere non potest, tunc cum Dux legitime distringat, plusque querat Deo placere quam homini, ut nullum neglectum in anima Ducis a Deo requiratur.

XXXVII. *De mancipiis, ne foris provinciam vendantur.*

I. Mancipia foris provincia nemo vendat, nec in paganos, nec in Christianos, nisi iussu Ducis fuerit.

II. Infra provinciam, ubi necessitas est, unusquisque de mancipio suo potestatem habeat secundum legem iudicandi.

III. Foris terminum autem captivum faciendi potestatem non habeat.

IV. Si autem fecerit, & inde convictus fuerit, post conventum nostrum quod complacuit cunctis Alamannis, & aliquis hoc praecipuum transgredere voluerit, illud pretium quod tulit de proprio suo mancipio perdat, & insuper fredum quem lex habet componat.

XXXVIII. *De eo qui die dominico opera servilia fecerit.*

I. Die dominico nemo opera servilia praesumat facere; quia hoc lex prohibuit, & sacra scriptura in omnibus contradicit.

II. Si quis servus in hoc vitio inventus fuerit, vapuletur fustibus; liber autem corripiatur usque ad tertiam vicem.

III. Si autem post tertiam correptionem in hoc vitio inventus fuerit, & Deo vacare die dominico neglexerit, & opera servilia fecerit, tunc tertiam partem de hereditate sua perdat.

IV. Si autem super haec inventus fuerit ut diei dominico honorem non impendat, & opera servilia fecerit, tunc coactus & convictus coram Comite, ubi tunc Dux ordinaverit, in servitium tradatur; & quia noluit Deo vacare, in sempiternum servus permaneat.

XXXIX. *De illicitis nuptiis.*

I. Nuptias prohibemus incestas. Itaque uxorem habere non liceat socrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam sororis, fratris uxorem, uxoris sororem. Filij fratrum, filij sororum inter se nulla praesumptione jungantur. Si quis contra hoc fecerit, a loci iudicibus separetur, & omnes facultates amittat, quas fiscus adquirat.

II. Si minores personae sunt quae se illicita conjunctione polluerunt, careant libertate, servis fiscalibus adgregandi sunt.

XL. *De patricidiis & fraticidiis.*

Si quis homo volens occiderit patrem suum, aut patruum suum, aut fratrem suum, aut avunculum suum, aut filium fratris sui, aut filium avunculi sui, aut filium patris sui, aut matrem suam, aut sororem suam, cognoscat se contra Deum egisse, & secundum iussionem Dei fratricidiam non custodisse, & in Deum graviter deliquisse, & coram omnibus parentibus ejus res ejus inficiantur, & nihil ad heredes ejus pertineat amplius; penitentiam autem secundum canones agat.

XLI. *Ut nullus causam audire praesumat nisi qui a Duce constitutus est.*

I. Nullus causas audire praesumat nisi qui a Duce per conventionem populi iudex constitutus est ut causas iudicet, qui nec mentiosus, nec perjurator, nec numerum acceptor sit, sed causas secundum legem veraciter iudicet sine acceptione personarum, & timens Deum sit. Et si iuste iudicaverit, credat se apud Deum mercedem recipere & laudem apud homines bonam possidere.

II. Si autem per cupiditatem aut per invidiam alicujus aut per timorem contra legem iudicaverit, cognoscat se deliquisse, & duodecim solidis sit culpabilis cui iniuste iudicavit, & quod per illum damnum passus est iniuste, ille iudex restituat ei.

III. Si autem ille qui iudicium audire debet, illius qui ad iudicandum constitutus est iudicium contemnit, dum ille iuste iudicaverit, & dedignatur eum audire, & spernit eum, & arguit coram aliis, & dicit, *Non recte iudicas*, dum ille recte iudicat, & si hoc ab aliis iudicibus inquisitum fuerit quod ille iuste iudicavit, ille contemptor qui iudici injuriam fecit, solvat duodecim solidos iudici illo, & post haec non contemnat audire iustum ju-

dicium, quia sic convenit Duci & omni populo in publico concilio.

XLII. *De eo qui saepe interpellatus est ante Ducem de qualicunque evidenti causa, & convictus fuerit, ne ad iuramentum permittatur.*

I. Si quis interpellatus ante Ducem de qualicunque causa, quod jam manifestum est tribus vel quatuor testibus, aut de homicidio, aut de furto, aut de aliquo neglectu, quod illi testantur qui boni testimonij sunt in plebe, non perjuratores, nec fallaces, nec pecuniarum acceptores, sed veritatem volunt dicere, cognoscat hoc iudex, quod tunc licentiam ille homo qui mallatur ante eum, de causa illa potestatem jurandi non habeat, sed sicut lex habet in hoc iudicio persolvat, ut propter suam nequitiam alij qui volunt Dei esse, non se perjurent, nec propter culpam alienam semetipsos perdant.

II. Testis enim qui jam convictus fuit quod mendacium semel testificatus sit, amplius ad testimonium non recipiatur.

XLIII. *Vt scriptura non valeat in qua annus & dies non ostenditur.*

Scriptura non valeat nisi in qua annus & dies evidenter ostenditur.

XLIV. *De libero qui alteri libero crimen mortale imposuerit.*

I. Si quis liber libero crimen aliquod mortale imposuerit, & ad Regem aut ad Ducem eum accusaverit, & inde probata res non est, nisi quod ipse dicit, liceat illi alio cui crimen imposuit, cum tracta spata se idoneare contra illum alium.

II. De minoribus autem culpis, sicut **Duciplacis**, ita fiat inter eos.

XLV. *De rixis quae saepe fieri solent in populo.*

I. Si qua rixa orta fuerit inter duos homines aut in platea, aut in campo, & unus alium occiderit, & postea fugit ille qui occidit, & illi pares sequuntur eum usque in domum suam cum armis, & infra domum percussorem occiderint, cum uno vveregildo solvant eum.

II. Si autem in campo ubi prius pugna orta fuerit, ibi restant super mortuum suum, & non sunt secuti in domum, & postea mittunt in vicinio, & congregant pares, & pausant arma sua iustum, & postea hostiliter sequuntur eum in domum, & si eum tunc occiderint, novem vveregildos componant.

Tom. I.

XLVI. *De libero qui liberum extra terminos vendiderit.*

I. Si quis liber liberum extra terminos vendiderit, revocet eum infra provinciam, & restituat eum libertati, & sexaginta solidos componat.

II. Si autem revocare eam non poterit, cum vveregildo cum parentibus solvat, id est, bis octuaginta solidos, si heredem reliquit. Si autem heredem non reliquit, cum ducentis solidis componat.

XLVII. *De eo qui feminam ingenuam extra marcham vendiderit.*

I. Si quis feminam liberam extra marcham vendiderit, revocet eam ad pristinam libertatem, & cum octuaginta solidis componat.

II. Si autem revocare non potest, cum quadringentis solidis componat.

XLVIII. *De eo qui liberum hominem vel feminam liberam infra provinciam vendiderit.*

I. Si quis liber liberum infra provinciam vendiderit, revocet eum in pristinam libertatem, & cum duodecim solidis componat.

II. Si autem feminam liberam infra provinciam vendiderit, revocet eam ad pristinam libertatem, & cum viginti quatuor solidis componat.

XLIX. *De eo qui hominem occiderit, & eum mortuandum fecerit.*

I. Si quis hominem occiderit, quod Alamanni mortuando dicunt, novem vveregildos solvat, & quicquid super eum rauba vel arma tulit, omnia sicut furtiva componat.

II. De feminis autem si ita contigerit, dupliciter componat, id est, octodecim vveregildos. Vestimenta autem quod super eam tulit, velut furtiva componat.

L. *De eo qui liberum de terra effodierit.*

I. Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, novem vveregildos restituat, & cum quadraginta solidis componat.

II. Feminam autem cum octuaginta solidis componat, si eam effodierit.

III. Res autem quas tulit, sicut furtiva componat.

IV. Si servum effodierit de terra, cum duodecim solidis componat, & ancillam similiter.

LI. *De libero qui alterius uxorem contra legem tulerit.*

I. Si quis liber uxorem alterius contra legem tulerit, reddat eam, & cum octua-

E ij

ginta solidis componat. Si autem reddere noluerit, cum quadringentis solidis componat eam. Et hoc, si maritus prior voluerit. Et si antea mortua fuerit quam maritus eam quaesierit, cum quadringentis solidis componat.

II. Si autem ille raptor, qui eam accepit sibi uxorem, ex ea filios aut filias, antequam solvar, habuerit, & ille filius mortuus fuerit, ad illum pristinum maritum illum filium cum vveregildo solvar. Si autem vivi sunt, non sint illius qui eos genuit, sed ad illum priorem maritum mundo pertineat.

LII. *De eo qui sponsam alterius accepit.*
I. Si quis sponsam alterius contra legem accepit, reddat eam, & cum ducentis solidis componat.

II. Si autem reddere noluerit, solvat eam cum quadringentis solidis, etiam si mortua fuerit sub eo.

LIII. *De eo qui sponsam suam dimiserit, & aliam duxerit.*

Si quis filiam alienam desponsatam dimiserit, & aliam duxerit, componat eam quam desponsavit & dimisit cum quadraginta solidis, & cum duodecim sacramentalibus juret, cum quinque nominatis & septem advocatis, ut pro nullo vitio nec tentatam eam habuisset, nec vitium in illa invenisset, sed amor de alia eum adduxit ut illam dimisisset & aliam habuisset uxorem.

LIV. *De eo qui filiam alienam non desponsatam accepit.*

I. Si quis filiam alterius non desponsatam accepit sibi uxorem, si pater ejus eam requirit, reddat eam, & cum quadraginta solidis eam componat.

II. Si autem ipsa femina sub illo viro mortua fuerit, antequam illi mundium apud patrem adquirat, solvat eam patri ejus quadringentis solidis.

III. Et si filios aut filias genuit ante mundium, & omnes mortui fuerint, unumquemque cum vveregildo suo componat patri feminae.

LV. *De uxore mortui marito sine filiis relicta.*

I. Si quis liber mortuus fuerit, & reliquit uxorem sine filiis aut filiabus, & de illa hereditate exire voluerit nubere sibi alio coequali, sequatur eam dotis legitima, & quicquid parentes ejus legitime placitaverint, & quicquid de sede paterna secum adtulit, omnia in potestate habeat auferendi, quod non manducavit, aut non vendidit.

II. Dotis enim legitima quadraginta solidis constat, aut in auro, aut in argento, aut in mancipiis, aut in qualicumque re quam habet ad dandum.

LVI. *De eo qui proximi sui defuncti uxori sine filiis relictae dotem contradixerit.*

I. Si autem proximus mariti defuncti contradicere ipsam dotem illi mulieri voluerit quod lex non est, illa sequatur cum sacramento cum nominatis quinque aut cum spata tracta pugna duorum, si potest adquirere aut per sacramentum aut per pugnam, illa pecunia post mortem mulieris retro nunquam revertatur, sed ille sequens maritus aut filij ejus usque in sempiternum possideant.

II. Si autem ipsa femina dixerit, *Maritus meus dedit mihi morgangeba*, computet quantum valet aut in auro aut in argento aut in mancipiis aut in equo pecuniam duodecim solidos valentem. Tunc liceat illi mulieri jurare per pectus suum, & dicat: *Quod maritus meus mihi dedit in potestate, & ego possidere debeo.* Hoc dicunt Alamanni naltahit.

LVII. *De hereditate duarum sororum quae absque fratribus post mortem patris relictae sunt.*

Si autem duae sorores absque fratre relictae post mortem patris fuerint, & ad ipsas hereditas paterna pertingat, & una nupserit sibi coequali libero, alia autem nupserit aut colono Regis aut colono Ecclesiae, illa quae illi libero nupserit sibi coequali teneat terram patris earum. Res autem alias aequaliter dividant. Illa enim quae illi colono nupserit, non intret in portionem terrae, quia sibi coequali non nupserit.

LVIII. *De eo qui mulierem in itinere nudam denudaverit, aut cum ea machaverit.*

I. Si qua libera femina virgo vadit in itinere suo inter duas villas, & obviavit eam aliquis, & per raptum denudat caput ejus, cum sex solidis componat. Et si ejus vestimenta levaverit ut usque ad genicula denudet, cum sex solidis componat. Et si eam denudaverit ut genitalia ejus appareant vel posteriora, cum duodecim solidis componat.

II. Si autem cum ea fornicaverit contra ejus voluntatem, componat solidos quadraginta.

III. Si autem mulieri haec fecerit, omnia dupliciter componat sicut antea diximus de virgine.

LIX. *De eo qui alium percussit aut vulneraverit.*

I. Si quis alium per iram percussit, quod Alamanni pulillac dicunt, cum uno solido componat.

II. Si autem sanguinem fuderit, sic ut terram tangat, componat solidum unum & semis.

III. Si enim percussit eum ut testa appareat & radatur, cum tribus solidis componat.

IV. Si autem de capite os fractum tulerit de plaga, ita ut super publica via lata viginti quatuor pedes in leuto sonaverit illud os, cum sex solidis componat.

V. Si autem ipsum os medicus perdit, & non potest eum presentare, tunc duos testes adhibeat qui hoc vidissent quod de illa plaga os tulisset, aut ille medicus hoc comprobet quod verum fuisse quod de ipsa plaga os tulisset.

VI. Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareat, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervellam tangat, cum duodecim solidis componat.

VII. Si autem ex ipsa plaga cervella exierit, sicut solet contingere, ut medicus cum medicamento aut sirico stupavit, & postea sanavit, & hoc probatum fuerit quod verum est, cum quadraginta solidis componat.

LX. *De eo qui alterius aurem absiderit.*

I. Si quis alterius aurem absiderit, & non exfurdaverit, duodecim solidos componat.

II. Si autem sic absiderit profundò, & eum exfurdaverit, quadraginta solidos componat.

III. Si enim medietatem auris absiderit, quod Alamanni orfearci dicunt, cum sex solidis componat.

LXI. *De eo qui palpebras alterius maculaverit.*

I. Si enim superior palpebra maculata fuerit, ut claudi non possit, cum sex solidis componatur.

II. Si enim subterior maculata fuerit, ut lacrymas continere non possit, cum duodecim solidis componatur.

III. Si enim visus tactus fuerit in oculo, ita ut quasi vitrum remaneat, viginti solidos componat.

IV. Si autem ipse visus foras exit & milus, quadraginta solidos componat.

LXII. *De nare transpuncta vel absisa.*

I. Si enim natus transpunctus fuerit, cum sex solidis componat.

II. Si enim summitas nasi, ut muccus contineri non possit, absisus fuerit, cum duodecim solidis componat.

III. Si autem totus à presso absisus fuerit, cum quadraginta solidis componat.

LXIII. *De labiis maculatis.*

I. Si enim labium superius alicujus quis maculaverit, ita ut dentes appareant, cum sex solidis componat.

II. Si subterius, ut salivam continere non possit, cum duodecim solidis componat.

III. Si enim aliquis alio uno ictu duos dentes superiores excusserit primos, cum sex solidis componat.

IV. Et si quemvis unum de ipsis duobus excusserit, cum sex solidis componat.

V. Si autem dentem absiderit quem marczan Alamanni dicunt, cum tribus solidis componat.

VI. De aliis verò qualemcumque excusserit, unumquemque cum uno solido componat.

VII. De subterioribus verò duobus primis dentibus si alicui quis excusserit, duodecim solidos componat, si uno ictu fecerit.

VIII. Si autem unum ex ipsis excusserit, cum duodecim solidis componat.

LXIV. *De lingua absisa, & de vulneribus in facie factis.*

I. Si autem lingua tota absisa fuerit, quadraginta solidos componat.

II. Si autem media, ut aliquid intelligatur quod loquitur, cum viginti solidis componat.

III. Si autem aliqua plaga in facie alicujus facta fuerit, quam capilli vel barba non cooperiant, sex solidos componat.

IV. Si autem collus transpunctus fuerit, cum sex solidis componat.

LXV. *De eo qui alium contra legem tunderit, & de diversis vulneribus.*

I. Si quis alicui contra legem tunderit caput liberum non volentis, cum duodecim solidis componat.

II. Si barbam alicujus tunderit non volentis, cum sex solidis componat.

III. Si quis alio brachium super cubitum transpuxerit, cum sex solidis componat.

IV. Si autem cubitum transpuxerit, cum tribus solidis componat.

V. Si manum transpuxerit, ita ut focus non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum, solidum unum & semis componat.

LEX ALA-
MANNO-
RVM.

EX AL-
MANN-
O-
RVM.

V I. Si autem ferrum calidum intraverit ad stagnandum sanguinem, cum tribus solidis componat.

V II. Si enim brachium fregerit, ita ut pellem non rumpat, quod Alamanni palepruft dicunt, ante cubitum, cum tribus solidis componat.

V III. Si autem supra cubitum hoc contigerit, cum sex solidis componat.

I X. Si enim in cubito percussus fuerit, ita ut portare non possit nec ad os manum mittere, cum duodecim solidis componat.

X. Si enim totum brachium mancum fuerit, ut nihil cum eo facere possit, cum viginti solidis componat.

X I. Si autem à cubito absciderit, quadraginta solidos componat.

X II. Si autem ab scapula abscisus fuerit, cum octuaginta solidis componat.

X III. Si enim summitatem pollicis absciderit, cum sex solidis componat.

X IV. Si autem totum, cum duodecim solidis componat.

X V. Si autem proximum pollicis à primo nodo absciderit, duos solidos & semis.

X VI. Si enim in secundo nodo absciderit, quinque solidos.

X VII. Si totum absciderit à palma, cum decem solidis componat.

X VIII. Si longissimus digitus abscisus fuerit à primo nodo, folido uno & semis componat.

X IX. Si in secundo nodo, cum tribus solidis componat.

X X. Si totus à palma abscisus fuerit, cum sex solidis componat.

X X I. Si autem digitus anularis à primo nodo abscisus fuerit, duos solidos, si in secundo nodo, quatuor solidos, si totus, octo solidos componat.

X X II. Ille minimus digitus ita solvatur ut pollex.

X X III. Si quis autem longissimum digitum ita plagaverit ut inde mancus sit, ita ut complicare non possit, aut scutum prendere, aut arma in terra per illum recipere, duodecim solidos componat.

X X IV. Si autem in latus punctus fuerit, ita ut interiora membra non contingat, cum sex solidis componat.

X X V. Si autem interiora membra vulneratus fuerit, quod hrefvnt dicunt, cum duodecim solidis componat.

X X VI. Si autem transpunctus fuerit, cum viginti quatuor solidis componat.

X X VII. Si autem in intestinis macu-

latus fuerit, ut stercora exeant, quadraginta solidos componat.

X X VIII. Si aliquis alio genitalia tota absciderit, quadraginta solidos componat.

X X IX. Si autem castraverit, ita ut virilia non tollat, cum viginti solidis componat.

X X X. Si quis alio ambas coxas uno ictu transpuncxent, cum duodecim solidis componat. Si autem duabus vicibus, similiter.

X X X I. Si quis in geniculo transpunctus fuerit aut plagatus, ita ut claudus permaneat, ut pes ejus ros tangat, quod Alamanni taudragil dicunt, cum duodecim solidis componat.

X X X II. Si tibia subtus geniculo transpuncta fuerit, cum tribus solidis componat.

X X X III. Si autem articulus prior abscisus fuerit, cum sex solidis componat.

X X X IV. Illi autem alij articuli si abscisi fuerint toti, unusquisque cum tribus solidis componatur.

X X X V. Si totum pedem absciderit, quadraginta solidos componat. Si à geniculo abscisus fuerit, quinquaginta solidis componatur.

X X X VI. Si autem à coxa sursum abscisa fuerit, & inde vixerit, octuaginta solidis componatur.

X X X VII. Si autem aliquis alio herniam expresserit, cum tribus solidis componat.

L X VI. *De eo qui alteri viam contradixerit.* Si quis liber libero in via manus iniecerit, & contra legem ei viam contradixerit, aut aliquid ei tollere voluerit, cum sex solidis componat.

L X V II. *De eo qui alterum de caballo jactaverit.*

Si quis liber liberum in via de caballo jactaverit, & ei tulerit, & statim eum reddidit in ipso loco, addat ei confimilem, & duodecim solidos. Hæc omnis compositio, quam viris judicavimus, feminis eorum omnia dupliciter componantur.

L X V III. *De libero qui liberum occiderit.*

I. Si quis autem liber liberum occiderit, componat eum bis octuaginta solidos filiis suis.

II. Si autem filios non reliquit, nec heredes habuit, solvat eum ducentis solidis.

III. Feminas autem eorum semper in duplum componat.

IV. Medius verò Alamannus si occisus

fuerit, ducentis solidis solvat eum parentibus qui eum occiderit.

LXXIX. *De eo qui alterius amissarium furaverit.*

I. Si quis alicujus amissarium involaverit, ille cujus est debet probare quantum valet. Si enim dicit quod duodecim solidos valeat, cum duobus juret quod tanti valeat, & sic solvat illi fur talem qualem ille juraverit in caput, & illos alios novem geldos solvat, medietatem in auro valente pecunia, medietatem autem qualem invenire poterit pecuniam.

II. Et si ille talem equum involaverit quem Alamanni marach dicunt, sic eum solvat sicut & illum amissarium.

LXXX. *De eo qui alterius caballum involaverit.*

I. Si quis alicui caballum involaverit, adpretiet eum dominus ejus cum sacramento usque ad sex solidos, si tantum valet, aut plus aut minus, quantum ille cum sacramento adpretiaverit in caput, tantum restituat fur. Novem enim geldos in quali pecunia habet, jumentum tribus solidis adpretiet, si tantum valet aut minus.

II. Si equo quem marach dicunt oculum excusserit, aut eum excurtaverit, cum tribus solidis componat.

III. Illo alio caballo mediano si oculum excusserit, solidum unum & semis componat. Et si eum excurtaverit, similiter componat.

IV. Si enim jumento oculum excusserit, medium solidum. Et si eum excurtaverit, ita faciet.

LXXXI. *De eo qui equum plagaverit, dum hominem plagare voluerit.*

Si quis homo in equo suo caballicaverit, & aliquis eum super ipsum plagare voluerit, & dum illum plagare voluerit, caballum ejus plagaverit, ita plagam caballi componat quemadmodum componere debuit si dominum ejus plagasset.

LXXXII. *De eo qui in troppo de jumentis ducetricem involaverit.*

I. Si enim in troppo de jumentis illam ducetricem aliquis involaverit, licet eam domino ejus adpretiare duodecim solidis. Et quicquid ille adpretiaverit, ille fur furtivum reddat novem geldos.

II. Alia autem jumenta de grege, quæ lactantes sunt, cum sex solidis componat.

III. Alia autem quæ adhuc prægna non fuerunt, tribus solidis sunt adpretiata.

LXXXIII. *De eo qui prægnans jumentum ferierit & abortivum fecerit.*

LXX ALA-
MANN O-
RVM.

Si autem aliquis homo ictu ferierit prægnans jumentum, & abortivum fecerit ita ut jactet poledrum mortuum, unum solidum componat.

LXXXIV. *Qualiter jumenta, quæ messem leserint, includantur.*

I. Si quis gregem jumentorum ad pignus tulerit, & incluserit contra legem, cum duodecim solidis componat & dimittat & usque ad annum integrum habeat eos in cura ille qui illos pignoravit. Et si aliquid de ipso grege in ipso anno perdidit, ille qui pignus tulit, simile restituat.

II. Si autem ipse grex jumentorum damnus fecerit, aut in prato, aut in messe, foris minetur, & dicatur domino ejus ut veniat videre quale damnus fecit, & quantum aestimaverit arbitrio, aut adfirmare ausus fuerit quod tantum damnus fecisset, tantum dominus jumentorum restituat.

III. Si verò pastorem illorum jumentorum aliquis occiderit, componat eum solidis quadraginta.

LXXXV. *De eo qui taurum gregem regentem involaverit aut occiderit.*

Si quis in vaccaritia legitima, ubi sunt duodecim vaccæ vel amplius, taurum ex ea involaverit vel occiderit, tribus solidis eum solvat: aut quaecunque armentum de ipsa vaccaritia involatus fuerit, secundum qualitatem eum solvat. Illam optimam vaccam quatuor tremissos licet adpretiare, illam aliam sequenterianam solidum unum. Illa alia minuta animalia secundum arbitrium adpretientur, & ita solvantur secundum quod lex habet.

LXXXVI. *De eo cui mortaudus imputatur.*

Si quis mortaudus barum aut feminam, qui qualis fuerit, secundum legitimum vveregildum novem geldos solvatur, aut cum viginti quatuor totos electos aut cum octuaginta quales invenire poterit juret.

LXXXVII. *De eo qui gravide mulieri natum interfecerit.*

Si qua mulier gravida fuerit, & per factum alterius infans natus mortuus fuerit, aut si vivus natus fuerit, & octo dies non vivit, cui imputatum fuerit, quadraginta solidos solvat, aut cum duodecim medios electos juret.

LXXXVIII. *De pretio bovis.*

Optimus bos quinque tremissos valet, medianus quatuor tremissos valet, minor sicut adpretiatus fuerit. Qui de ipsis ali-

EX ALA-
MANNO-
XV II.

quem involaverit, sicut lex habet, ita componat.

LXXIX. *De eo qui pastores vel artifices occiderit.*

I. Si pastor porcorum, qui habet in grege quadraginta porcos, & habet canem doctum & cornu & juniorem, si occisus fuerit, quadraginta solidis componatur.

II. Legitimus pastor ovium, si octuaginta capita in grege habet domini sui, & occisus fuerit, cum quadraginta solidis componatur.

III. Si alicujus feniscalcus, qui servus est, & dominus ejus duodecim vassos infra domum habet, occisus fuerit, quadraginta solidis componatur.

IV. Si mariscalcus qui super duodecim caballos est occiditur, quadraginta solidis componatur.

V. Si coquus qui juniorem habet occiditur, quadraginta solidis componatur.

VI. Si pastor, similiter.

VII. Faber aurifex aut spatarius, qui publice probati sunt, si occidantur, quadraginta solidis componantur.

LXXX. *De eo qui cum ancilla vestiaria & genecaria concubuerit.*

I. Si quis cum alicujus ancilla vestiaria concubuerit contra voluntatem ejus, cum sex solidis componat.

II. Et si cum puella de genecio priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum sex solidis componat.

III. Si quis cum aliqua ex illis aliis de genecio contra voluntatem ejus concubuerit, cum tribus solidis componatur.

LXXXI. *De eo qui incendiam super alium in nocte miserit.*

I. Si quis super aliquem focum in nocte miserit, ut domum ejus incendat, seu & salam suam, & inventus & probatus fuerit, omne quod ibidem arsit simile restituat, & super hæc quadraginta solidos componat.

II. Si enim domum infra curtem incendit, aut scuriam, aut graniam, vel cellaria, omnia similia restituat, & cum duodecim solidis componat.

III. Si quis stubam, ovile, porcaritiam domum alicujus concremaverit, unamquamque cum tribus solidis componat, & similem restituat.

IV. Servi domum si incenderit, cum duodecim solidis componat, & similem ei restituat.

V. Scuriam vel graniam servi si incen-

derit, cum sex solidis componat, & similem restituat.

VI. Si enim spicarium servi incenderit, cum tribus solidis componat. Et si domino, cum sex solidis, & similem restituat.

LXXXII. *De canibus sensibus vel aliis furatis aut occisis.*

I. Si quis canem seu sum primum curfalem, qui primus currit, involaverit, solidos sex componat: qui secundum, solidos tres componat.

II. Qui illum ductorem, qui hominem sequentem ducit, quem laithunt dicunt, furaverit, duodecim solidos componat.

III. Bonum canem porcaritium, vel qui vaccam & taurum prendit, si occiderit aliquis, cum tribus solidis componat.

IV. Si veltram leporalem probatum aliquis occiderit, cum tribus solidis componat.

V. Si quis canem pastorem, qui lupum mordit, & pecus ex ore ejus tollit, & ad clamorem ad aliam vel ad tertiam villam currit, occiderit, cum tribus solidis componat.

VI. Si canem qui curtem defendit aliquis occiderit, cum solido componat.

VII. Et si ipse canis eum per vestimentum adprehendit, & eum quasi nolens percussit, & mortuus fuerit, juret ut per invidiam non fecisset, nisi se ad defendendum, & donet alium catellum, qui jugum transsare possit.

LXXXIII. *De eo qui aliquam clausuram in aqua fecerit, & ibi aliquid negaverit.*

I. Si quis mulinum aut qualemcunque clausuram in aqua facere voluerit, sic faciat ut nemini noceat. Si autem nocuerit, rumpatur usque dum non noceat.

II. Si ambæ ripæ suæ sunt, licentiam habeat. Si autem una alterius est, aut roget, aut comparet.

III. Si quis aliquam clausuram in aqua fecerit, & ipsa aqua inflaverit, & ibi alicujus pecus negaverit, vel famulus, vel infans, quicquid ibi negaverit, simile restituat, unamquodque secundum legem suam componat.

LXXXIV. *De his qui de terra sua inter se contendunt.*

Si qua contentio orta fuerit inter duas genealogias de termino terre eorum, & unus dicit, *Hic est noster terminus*, alius revadit in alium locum, & dicit, *Hic est noster terminus*, ibi præfens sit Comes de plebe illa, & ponat signum ubi iste voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & girent

girent ipsam contentionem. Postquam girata fuerit, veniant in medium, & presente Comite tollant de ipsa terra, quod Alamanni curffodi dicunt, & ramos de ipsis arboribus infigant in ipsam terram quam tollunt, & illæ genealogiæ quæ contendunt levent illam terram presente Comite, & commendent in sua manu: ille involvat in fanone, & ponat sigillum, & commendet fidei manu usque ad statutum placitum. Tunc spondeant inter se pugnam duorum. Quando parati sunt ad pugnam, tunc ponant ipsam terram in medio, & tangant ipsam cum spatibus suis, cum quibus pugnare debent, & testificentur Deum creatorem ut cuius sit iustitia, ipsius sit & victoria, & pugnent. Quæ de ipsis vicerit, ipse possideat illam contentionem, & illi alij præsumptiosi, quia proprietatem contradixerunt, duodecim solidos componant.

LXXXV. *De eo qui servum alterius fugientem accepit & sequenti domino contradixerit.*

Si quis fugitivum alterius servum susceperit, & sequenti domino aut in illa die, aut quando poterit, contradixerit eum, & reddere noluerit, tunc vadat ad Principem quem ille habet, ut ei iustitiam faciat, & cum quadraginta solidis componat eum, quia contra legem eum recepit.

LXXXVI. *De eo qui servum in pignus suscepit, & si ipse servus aliquod damnum fecerit.*

I. Si quis pignus tulerit contra legem, aut servum, aut equum, postquam illum in domum suam duxerit, & ille servus ibi hominem occiderit, aut ille equus aliquod damnum fecerit, illud damnum ad illum pertineat qui illud pignus tulit, non ad illum dominum cuius illud pignus fuerit.

II. Si autem dominus voluntariè pignus dederit pro aliqua re alicui, & illud pignus quod datum est, ibi aliquod damnum fecerit, dominus qui dedit, damnum quod factum est simile restituat.

LXXXVII. *De eo qui alteri res suas apud se inventas contradixerit.*

Si quis res suas apud alium hominem invenerit, quicquid sit, aut mancipia, aut pecus, aut aurum, aut argentum, aut alia spolia, & illa reddere noluerit, & contradixerit, & post hæc convictus fuerit ante iudicem, aut simile aut ipsum reddat, & cum duodecim solidis componat, quia proprietatem ejus contradixit.

Tom. I.

LXXXVIII. *Ut fratres post mortem patris eorum hereditatem non dissipent antequam dividant eam.*

Si qui fratres post mortem patris eorum aliquanti fuerint, dividant portionem patris eorum. Dum hoc non fuerit factum, nullus rem suam dissipare faciat usque dum æqualiter partiant.

LXXXIX. *De eo qui hominem occiderit & negaverit.*

Si quis hominem occiderit, & negare voluerit, cum duodecim nominatis juret, & alios tantos advocatos in arma sua sacramenta pro quatuor tremillis cum uno sacramentali juret. Pro tribus solidis & tremisse cum duobus sacramentalibus juret. De sex solidis & tremisse cum quinque nominatis juret, aut cum tracta spata defendat.

XC. *De coxa vel brachio incisi.*

I. Si coxa abscisa fuerit libero homini, octuaginta solidis componatur.

II. Si brachium abscisum à scapula fuerit, similiter.

XCI. *De eo qui mulieri prægnanti abortivum fecerit.*

Si quis mulieri prægnanti abortivum fecerit, ita ut jam cognoscere possit utrum vir an femina fuit, si vir debuit esse, cum duodecim solidis componat, si autem femina, cum viginti quatuor. Si neutrum cognoscere potest, & jam non fuit formatum in liniamenta corporis, cum duodecim solidis componat. Si amplius requirit, cum sacramentalibus suis se idoneat.

XCII. *De hereditate quam mulier post partum statim mortua derelinquit.*

Si qua mulier, quæ hereditatem paternam habet, post nuptum prægnans peperit puerum, & in ipsa hora mortua fuerit, & infans vivus remanserit aliquanto spatio, vel unius horæ, ut possit aperire oculos & videre culmen domus & quatuor parietes, & postea defunctus fuerit, hereditas materna ad patrem ejus pertineat, eò tamen si testes habet pater ejus quod vidissent illum infantem oculos aperire, & potuisset culmen domus videre & quatuor parietes. Tunc pater ejus habeat licentiam cum lege ipsas res defendere. Si autem aliter, cuius est proprietas, ipse conquirat.

XCIII. *De eo qui in pugna parem suam dereliquit & fugit.*

Si qua in exercitu pugna commissa fuerit, & dimittit quis parem suum pugnare & fugit, & ille alius defendit se, post re-

LEX ALA-
MANNORUM.

F

LEX ALA-
MANNOR-
UM.

versionem ille qui fugit componat bis octuaginta solidos illi alio quia inde fugivit.

XCIV. De eo qui post finitam & emendatam causam mallare presumpserit.

Si quis aliquem post finitam causam & emendatam mallare voluerit, post testes trados & emendationem datam si hoc presumpserit tentare, & iste se non potest per sacramenta vel per testes defendere, tunc per pugnam duorum se defendat. Et post hæc ille testator cum quadraginta solidis componat.

XCIV. De eo qui ingenuam feminam colpo percusserit.

I. Si quis feminam ingenuam colpo percusserit, sic ut sanguis non exeat, solvat solidos duos. Si lida fuerit, solvat solidum unum & tremissem. Si ancilla fuerit, solvat solidum unum.

II. Si barus fuerit, similiter.

III. Si servus fuerit, medium solidum.

XCVI. De eo qui medelam aut carrucam alterius involaverit.

I. Si quis medelam rumpit aut involat, solidos tres solvat.

II. Si carrucam involat, aut rumpit rotas in priori parte, sic ut illa die opera tracet, solidos tres componat.

III. Si de post involat aut rumpit, sex solidos componat.

IV. Si herpices fuerit, tres solidos componat.

XCVII. De eo qui buricas in silva porcorum incenderit.

I. Si quis buricas in silva tam porcorum quam pecorum incenderit, viginti duos solidos componat.

II. Et si intus per furorem intrat, & de suo nihil invenit, sex solidos componat.

III. Et si in curte aliena ingressus fuerit, simili modo.

IV. Si intus in scuria, duodecim solidos componat.

V. Nisi homicida suus ei in curte aut in casa fugerit, & pro ipso nullus offert iustitiam, si sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.

XCVIII. De eo qui gregem animalium in pignus tulerit, & porcarium vel ceteros pastores flagellaverit.

I. Si quis gregem de porcis, aut de iumentis, aut de vaccis, vel de herbicibus in pignus tulerit, quadraginta solidis sit culpabilis.

II. Si porcarium ligatus de via ostatus vel battutus fuerit, sic ut duo teneant, & tertius percutiat, novem solidos componat.

Et de reliquo quod ei fecit, sicut reliquis fervis componi solet, ei in triplo componatur.

III. Et quod de herbicario, stotario, & vaccario fit, quod reliquis fervis componi solet, componatur eis in duplo.

XCIX. De eo qui bisontem vel cetera animalia aus furaverit aut occiderit.

I. Si quis bisontem, bubalum, vel cervum qui prugit, furaverit aut occiderit, duodecim solidos componat.

II. Et si cervus ille treudis non habet, medium solidum componat.

III. Si treudis habet, & cum ipso nihil sagittatum est, solvat solidum unum.

IV. Si rubeus feramus cum ipso sagittatus est, tres solidos solvat.

V. Si niger est, solidos sex componat.

VI. Si involatus fuerit, novem geldos componat.

VII. Si cerva indomita fuerit occisa, tremisso solvat.

VIII. Si treudem habuit, medium solidum.

IX. Si cum ipsa rubea fera sagittata fuerit, sex solidos solvat.

X. Si nigra, sex solidos componat.

XI. Si involata fuerit, novem geldos componat.

XII. Si ursus alienus occisus aut involatus fuerit, solvat eum solidis sex.

XIII. Aprum similiter.

XIV. Si quis pecus manuaem, qui dicitur alatus, aut verrem, aut ducariam occiderit, sex solidos componat.

XV. Si furatus fuerit, tres solidos solvat, & quantum juret quod valuit, novem geldos componat.

XVI. Si quis capriolum occiderit, fagina. Si involatus fuerit, novem geldos componat.

XVII. Si grus fuerit furata aut occisa, tres solidos solvat.

XVIII. Si auca fuerit involata aut occisa, novem geldos solvat.

XIX. Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicula, columba, & cauha, & croërola, ut alia similia requirantur.

XX. Si acceptor qui aucam mordet, tres solidos solvat: si gruem mordet, sex solidos componat.

XXI. Si verris occiderit, alium pro eo reddat, & tres solidos solvat.

XXII. Si canis alienus hominem occiderit, medium vveregildum solvat. Et si totum vveregildum quaerat, omnia ostia sua claudantur, & per unum ostium fem-

per intret & exeat: & de illo limitare novem pedes suspendatur usque dum totus putrescat & ibi putridus cadat, & ossa ipsius ibi jaceant, per alium ostium non intret nec exeat. Et si canem ipsum inde jataverit, aut per alium ostium intraverit in casam, ipsum vveregildum medium reddat.

XXIII. Si caballus, porcus, aut bos hominem occiderit, totum vveregildum solvat. Si servus fuerit, medium pretium solvat.

XXIV. Si alicujus caballus sepem alienam fallierit, & de palo transpunctus fuerit, cujus sepis fuerit, ipse solvat medium pretium.

XXV. Si quis ferrum mulinarium involaverit, alium cum ipso reddat, & solvat solidos sex in texaga ei cujus fuerit.

XXVI. Si quis sepem alienam capulaverit, tres solidos solvat.

XXVII. Si quis mortuum suum in terra aliena posuerit, duodecim solidos solvat, aut cum duodecim juret ut hoc pro malo non fecisset.

XXVIII. Si quis ingenuum aut ingeniam extraneam sine permisso cujus fuerit in terram miserit, quadraginta solidis sit culpabilis. Si servus fuerit, duodecim solidos solvat.

EXPLICIT LEX ALAMANNORVM.

CAPITVLA ADDITA AD LEGEM ALAMANNORVM.

Nunc primùm edita ex veteri codice Remensi MS.

I. Si quis alteri oculum ruperit, & ille pupillus intus restitit, solvat solidos viginti. Si oculus ille foras exierit, solidos quadraginta, aut cum duodecim medios electos juret.

II. Et qui auriculam simaverit, solvat solidos viginti. Si totum excusserit, aut si plagaverit, ut audire non possit, solvat solidos quadraginta, aut cum duodecim juret.

III. Si quis brachium super cubito transpuncxerit, solvat solidos sex. Si subtus cubitum fuerit, solidos tres solvat.

IV. Simili modo si coxa transpuncta fuerit, solvat solidos sex. Si subtus geniculum fuerit, solvat solidos tres. Si non fuerit transpuncta, & nervora tetigerit ut ibi vvasilus intrat, solvat solidos tres.

V. Si in brachium sive in coxa super geniculum aut super cubito, unam compositionem.

VI. Si quis in revo plagatus fuerit in pectus aut in latus, solvat solidos duodecim, aut cum duodecim medios electos juret. Si transpunctus fuerit, solvat solidos viginti quatuor, aut cum duodecim juret.

VII. Si quis in latus alium transpuncxerit sic ut in revo plagatus non sit, solvat solidos sex, aut cum sex medios electos juret.

VIII. Si quis alteri brachium super

Tom. I.

cubitum aut coxa super geniculum cum spata aut cum fuste fregerit, & non mancat, solvat solidos sex. Et si subtus cubitum aut subtus geniculum fuerit, & non mancaverit, solvat solidos tres. Si nervora tangit, & vvasilus intrat, solvat solidos tres.

IX. Si quis alterum brachium mancat, solvat solidos viginti. Et si ipsum pertruncat, solvat solidos quadraginta, aut cum duodecim juret.

X. Si quis digitum pollicem alteri truncaverit, solvat solidos duodecim. Si mancat, aut in primo nodo truncatus fuerit, solvat solidos sex.

XI. Si secundus digitus truncatus fuerit, solidos decem solvat. Si mancat, solvat solidos quinque. Si prima junctura truncata fuerit, solvat solidos tres.

XII. Si tertius digitus truncatus fuerit, solvat solidos tres. Si mancat, solvat solidos tres.

XIII. Si quartus digitus truncatus fuerit, solvat solidos tres. Si mancat, solvat solidos tres.

XIV. Si quartus digitus truncatus fuerit, solvat solidos quinque. Si in primo nodo truncatus fuerit, solvat solidos tres.

XV. Si minimus digitus truncatus fue-

F ij

LEX ALA-
MANNORUM.

rit, solvat solidos decem. Si mancaverit, solvat solidos quinque.

XVI. Et si manus transpuncta fuerit, solvat solidos sex. Et si manus tota excussa fuerit, solvat solidos quadraginta, aut cum duodecim medios electos juret.

XVII. Si quis alteri pedem truncaverit, solvat solidos quadraginta. Et si mancat, solvat solidos viginti. Et si foris villa ambulare poterit, & in campo suo cum stelzia ambulare poterit, solvat solidos viginti quinque, aut cum duodecim medios electos juret.

XVIII. Si quis alteri articulum pollicem truncaverit, solvat solidos sex. Si prima junctura truncatus fuerit, solvat solidos tres. Si lito contigerit, solvat solidos quatuor. Si servo, solvat solidos tres.

XIX. Si alius articulus truncatus fuerit, solvat solidos tres.

XX. Si qua mulier gravata fuerit, & per factu alterius infans mortuus natus fuerit, aut si vivus natus fuerit, & novem noctes non vivit, cui reputatum fuerit quadraginta solidos componat.

XXI. Si femina baronem extra rixam subdulum clamaverit, solvat solidos duodecim, aut cum duodecim medios electos juret maritus ipsius.

XXII. Si quis alterius ingenuam de crimina seu stria aut herbaria fuit, & eam priserit, & ipsam in clida miserit, & ipsam cum duodecim medios electos aut cum spata tracta quilibet de parentes adunaverit, *cccc.* solidos componat. Si ancilla fuerit, quindecim solidos componatur. Si in clida misa non fuerit, & prisa & temptata fuerit, quadraginta solidos componat. Et si in clida non fuerit, sex solidos solvat. Et si ipsam vir contrasteterit culpabilem, & ille propter quem ei reputatur mortuus fuerit, ille qui feminam contrasteterit, *vviregildum* ejus desolvat. Si baro fuerit de *minoflidis*, solvat solidos centum septuaginta. Si medianus Alamannus fuerit, ducentos solidos componat. Si primus Alamannus fuerit, ducentos quadraginta solidos componat, aut cum viginti quatuor medios electos aut cum quadraginta quales invenire poterit juret. Si femina *minoflidis* fuerit, solvat solidos tercentos viginti. Si mediana fuerit, solvat solidos quadringentos. Si prima Alamanna fuerit, solvat solidos quadringentos octuaginta.

XXIII. Si quis mortuus fuerit baro aut femina, qui qualis fuerit, secundum

legitimum *vviregildum* suum in *novegildum* solvatur, aut cum viginti quatuor totos electos aut cum octuaginta quales invenire poterit juret.

XXIV. Si quis superius mortuum suum de alienas res qua valuerit sol. in terra miserit, solvat solidos quadraginta. Et si tremissis aut duos valuerit, solvat solidos duodecim, aut cum duodecim medios electos juret.

XXV. Et cuicumque mortuo, tam occiso, quamque sua morte mortuo, aliquid tollatur aut involatur, de fossa ubi reponatur exfoditur, & expoliatus fuit, quod ibi tulit reddat, & octuaginta solidos solvat.

XXVI. Si quis ingenuus ingenuum interficiet, & ei aliquid de res suas sanguentas tulerit, aut hoc auferit ad parentes, nihil est ad requirendum. Si enim vero non offerit, quadraginta solidos solvat.

XXVII. Si litus fuerit in Ecclesia ut in heris generationis dimissus fuerit, tredecim solidos & tremisso componat. Si servo fuerit factum, duodecim solidos componat. Si ingenua Alamanna factum fuerit, octuaginta solidos componat, aut cum duodecim juret. Si lita fuerit, viginti sex solidos & duos tremissos componat. Si ancilla fuerit, duodecim solidos componat, aut cum duodecim medios electos juret. De *vegalaugen* sex solidos solvat. Si litus fuerit, solvat solidos quatuor. Si servus fuerit, solidos tres. Si ingenua Alamanna hoc alteri fecerit, duodecim solidos componat. Si lita fuerit, octo solidos componat. Si ancilla fuerit, quatuor solidos solvat. Aut qui eas discapillaverit rit, quindecim solidos componat.

XXVIII. Si quis messem alienam inchoat, solidos componat, aut cum duodecim juret ut pro malo hoc non fecisset. De iniuncta messe priserit, tres solidos solvat.

XXIX. Si mulier maritum datum sine procreatione aliqua mortua fuerit, & omnes res ejus ad parentes reddantur, quicquid per legem obtingat. Et si maritum supervixerit, tota lectuaria ei concedantur. Si voluntaria se partire volunt, tollant quod eam per legem obtinget. Lectuaria partiant aequale.

XXX. Si maritus uxorem suam dimittit, quadraginta solidos ipse componat, & de mundo suo non habeat potestatem, & omnia ei reddat quod ei per legem obtin-

git. Si reputat aliquid, potestatem habeat femina ipsa debet, solidos duodecim solvat. De una remanastula sua jure quod fuerit maritus juret aut reddat.

XXXI. Si quis altero per mano aut per drappo iratus priferit, solidos sex solvat.

XXXII. Si pignus alterius occidit, sex solidos solvat. Si porcus aut berbicus fuerit, tres solidos solvat.

XXXIII. Si alius altero pro altero pignorat aut furore tollit, si domitum armento retulit, tremisse componat. Si indomitus fuerit, duas sagias componatur. Si equus fuerit, solido uno. Si veltris fuerit, dimidio solido. Si jumentus fuerit, tremisse. Si expoliatus fuerit, similiter componatur.

XXXIV. Si quis alterum ligat, & foris marcha cum vendit, ipsum ad locum revocet, & quadraginta solidos componat. Si eum invenire non potuerit, vviregildum suum solvat.

XXXV. Si cujusslibet messarius de grege tuletur, & castratus fuerit, quantitas equas sunt, tantos solidos solvat.

XXXVI. Si accipiter qui augam mordit, solidos tres solvat. Si grugem mordit, sex solidos solvat.

XXXVII. Si verrus verrem occidit, ipso pro eo reddatur, aut tres solidos solvat.

XXXVIII. Si quis ingenuum aut ingenuam expromissum cujus fuit in terra

miserit, quadraginta solidis sit culpabilis. Si servus fuerit, duodecim solidis sit culpabilis.

XXXIX. Si quis alterius infans minoris fuerit, tres solidos componat. Si medianus fuerit, sex solidos componat. Si meliorissimus fuerit, duodecim solidos componat.

XL. Si quis alium de caballo jactat, solvat solidos sex.

XLI. Si quis alterius puellam impia fuerit, quadraginta solidos solvat, & ipsam reddat.

XLII. Si quis alterius puellam de genicio deviolaverit, solvat solidos sex. Et qui in ejus solatium ambulat, qui super eam manum mittit solvat solidos tres. Qui eam non tangit, solvat solidos duos.

XLIII. Si quis de grege aliena jumentum tollit, & domat cum alium, simile eum reddat. Si occisa fuerit, tres solidos solvat. Si mediana equa fuerit, sex solidos componat. Si meliorissima fuerit, duodecim solidos componat. Si taurus fuerit, sex solidos componat. Si involatus fuerit, sex solidos componat, & quantum valuit octogildum componat.

XLIV. Si faber ferrarius occisus fuerit, quadraginta solidos componatur. Si aurifex fuerit, quinquaginta solidos componatur. Si quis de ipsos mancatu
Cetera desiderantur.

ITEM ALIA CAPITVLA.

I. Si quis alterius invitam puellam priferit, vviregildo suo semper sit culpabilis. Sinon fuerit rapta, duodecim solidos componat.

II. Si quis res alienas aut Ecclesie malo ordine invaserit, & alius facienti violentiam repugnaverit, is nullum crimen ad-

mittit: quia non facit violentiam qui vim repellit, aut qui male agenti contradicit.

III. Nullus alienam terram sine auctoritate praesumat invadere. Qui hoc fecerit, cum vindicta se expellendum esse cognoscat.

DAGOBERTI REGIS

CAPITVLARE TERTIVM

SIVE

LEX BAIUVVARIORVM.

INCIPIVNT CAPITVLA LEGIS BAIUVVARIORVM.

Titulus I. De ecclesiasticis rebus, de libris legis institutionum que ad clerum pertinent, seu de Ecclesiarum iure.

Cap. 1. **V**T si quis liber Baiuvvarius vel quisquamque alodem suam ad Ecclesiam vel quamcumque rem donare voluerit, liberam habeat potestatem.

2. De his qui contra legem Ecclesiam fraudare voluerint.

3. De furtis Ecclesie, quomodo componantur.

4. De his qui servum Ecclesie ad fugendam suaserint.

5. De his qui servum Ecclesie sine mortali crimine interemerint.

6. De his qui res Ecclesie igne cremaverint.

7. De his qui rei sunt, & confugium fecerint ad Ecclesiam.

8. De compositione ministrorum Ecclesie, quomodo componantur.

9. De monachis.

10. De Presbyteris vel Diaconibus, quomodo componantur.

11. De solis Episcopis, & illorum interfessione.

12. De sanctimonialibus vel Deo dicatis.

13. De Presbyteris & Diaconibus, ut minime habitent cum mulieribus.

14. De colonis vel servis Ecclesie, qualiter serviant.

Titulus II. De Ducibus & eorum causis que ad eos pertinent.

Cap. 1. Si quis de morte Ducis consiliatus fuerit.

2. Si quis Ducem suum occiderit.

3. Si quis seditionem excitaverit contra Ducem suum.

4. Si quis in exercitu scandalum excitaverit.

5. Si quis infra provinciam, ubi Dux exercitum ordinaverit, sine Ducis iussione aliquid prederit.

6. Si quis in exercitu aliquid furaverit.

7. Si quis in utilitate Ducis vel domini sui mortuus fuerit.

8. Si quis Regis vel Ducis sui iussione hominem interfecerit.

9. De Duce, si protervus & elatus vel superbus atque rebellis fuerit, & decretum Regis contempserit.

10. De filiis Ducum, si protervi fuerint.

11. De eo qui scandalum in curte Ducis commiserit.

12. Vt nullus in campiones sine iussu manus iniciat.

13. De his qui in curte Ducis aliquid furaverint.

14. De his qui iussione Ducis contempserint.

15. Vt placita fiant per Kalendas.

16. Vt iudex partem suam accipiat.

17. Qualis iudex fieri debeat.

18. Si iudex propter munera iniuste iudicaverit.

19. Si per ignorantiam male iudicaverit.

20. De Ducum genealogia, ut duplam honorem accipiant, & eorum compositione.

Titulus III. De liberis, quomodo componantur.

Cap. 1. Si quis liberum percussit per iram.

2. De in ripa projectis.

3. De ab equo projectis.

4. De scalis projectis.

5. De in ignem projectis.

6. De sagitta intoxicata.

7. De potione mortifera.

8. De hostiliter cinctis.

9. De invitis pro pignore obtentis.

10. De porcis dispersis.

11. De simulatis, quod vrvancstodal dicunt.

12. De plaga claudicationis.

13. De interfessione liberi hominis.

14. De peregrinis transseantibus viam.

15. Si servus liberum furaverit.

Titulus IV. De liberis qui per manum dimissi sunt liberi, quomodo componantur.

Titulus V. De servis, quomodo componantur.

Titulus VI. De nuptiis & operationibus
inlicitis prohibendis.

Cap. I. De nuptiis inlicitis prohibendis.

1. De diebus dominicis.
2. *Vt liberum sine mortali crimine non liceat inferuire.*

Titulus VII. De uxoribus & causis quae
saepe contingunt.

Cap. I. Si cum uxore alterius quis concubnerit.

1. De servis qui hoc commiserint.
2. Si propter libidinem manum injecerit.
3. Si indumenta supra genacula elevaverit.
4. De discriminalibus rejectis.
5. De rapta virginum.
6. Si quis viduam rapuerit.
7. De fornicatione cum libera.
8. Si servus cum libera fornicaverit.
9. Si cum libera manumissa fornicaverit.
10. Si cum virgine quae per manum libera missa est.
11. Si cum ancilla alterius.
12. Si cum ancilla virgine.
13. Si uxorem propriam propter invidiam dimiserit.
14. Si sponsatam non acceperit.
15. Si alterius sponsam rapuerit.
16. Si promissione feminam fraudaverit.
17. De avorso per potionem facto.
18. *Varia de avorso.*
19. De diuturna compositione dolore parentum.
20. De debilitate avorsis.

Titulus VIII. De furto.

Cap. I. Si liber furiam fecerit.

1. Si in publico furaverit.
2. Si majorem pecuniam furaverit.
3. Si liberum hominem furaverit.
4. Si fur nocturno tempore captus in furto.
5. Si alienum servum furum suaserit.
6. Si nesciens a fure aliquid comparaverit.
7. De furto in auro vel aliis speciebus.
8. Si quis oculum alienum animal interfecerit.
9. Si casu occiderit alienum animal.
10. De tintinnabulo.
11. De horio.
12. De furtiva re comparata.
13. De custodia furtiva rei.
14. De compositione à latrone accepta.
15. *Vt sacramenta non citò fiant.*
16. De falsa suggestione.
17. De accusatione servi alterius.

Titulus IX. De incendio domorum
& earum compositione.

Cap. I. De immisione ignis per noctem.

1. De scuria liberi.
2. De culminum ejectione minorum aedificiorum.

4. De igne immisso & extincto.

5. De dissipatione domus.
6. De calmine.
7. De trabibus.
8. De spangis, quae parietes continent.
9. De ceteris aedificij sumptibus.
10. De cartis dissipatione.
11. De sepe rupta.
12. De signis ob defensionem positis.
13. De via publica.
14. De via convicinali.
15. De semita.
16. De fonte.

Titulus X. De violentia.

Cap. I. De curie.

2. De domo.

Titulus XI. De terminis ruptis.

Cap. I. De limitibus.

2. Si limitibus casu motis.
3. De contentione terminorum.
4. De novo termino prohibendo.
5. De signis non evidentibus.
6. De jacentibus columinis.
7. De materiis non elevatis.

Titulus XII. De pignoribus.

Cap. I. *Vt nemini liceat pignorum.*

2. De eo qui non vult iustitiam facere.
3. Si contra legem pignorerit.
4. Si porcos in pignus tulerit.
5. Si oves tulerit in pignus.
6. Si messem vel prata araverit.
7. Si messem maturam furaverit.
8. Si alterius iniitaverit messem.
9. Si servum ad fugiendam suaserit.

Titulus XIII. De vitiatibus animalibus
& eorum compositione.

Cap. I. De animalibus vitiatibus.

1. Qui ea in sepem compulerit.
2. Si dominus sepi hoc fecerit.
3. Statim si mortua non fuerint.
4. Si confessus est, recipiat eum.
5. De restituendis animalibus.
6. Si lesam recipere noluerit.
7. Si oculum alterius animalis excusserit.
8. Si bovis cornu.
9. Si caudam amputaverit.
10. De iniuste usis animalibus.
11. *Vt minime presumat animal alienum occidere.*

Titulus XIV. De commendatis
& commodatis.

Cap. I. De custodia.

1. Si aurum furaverit.
2. De incendio furatis.
3. De commendatis furatis.
4. De re in contentione posita.
5. De viduis.

7. De secundis nuptiis.
 8. De divisione inter fratres.
 9. De eo qui sine liberis moritur.
- Titulus XV. De venditionibus.
- Cap. 1. Si quis res alienas vendiderit.
2. Si quis possessionem vendiderit.
 3. Si à servo alieno comparaverit.
 4. De contentione vendita rei.
 5. Si ingenuum hominem vendiderit.
 6. Si servum proprium vendiderit.
 7. Si servus de suo fuerit redemptus.
 8. De commutatione.
 9. De venditionis forma.
 10. De arris.
 11. De firmitate.
 12. Ut per charitatem venditio firmetur aut testes.
13. De pactis vel placitis.
- Titulus XVI. De testibus & eorum causis.
- Cap. 1. De testibus, si suam voluerit vindicare.
2. Si testem habuerit per aurem tractum.

3. Si testis vitiosus fuerit.
 4. De discordia iudicum.
 5. Si plures fuerint testes.
- Titulus XVII. De campionibus & causis quæ ad eos pertinent.
- Cap. 1. Si unus ab altero fuerit interfectus.
2. De his qui propriam alodem vendiderunt.
- Titulus XVIII. De mortuis & eorum causis.
- Cap. 1. Si mortuum ex monumento ejecerit.
2. Si in flumine projecerit.
 3. De vestitu mortuorum.
 4. Si vulneraverit mortuum.
 5. Si cadaver leserit.
 6. Si hamaverit mortuum.
 7. De navibus.
- Titulus XIX. De canibus. Capitula X.
- Titulus XX. De accipitribus vel avidibus. Capitula VI.
- Titulus XXI. De pomariis & nemoribus atque apibus. Capitula XI.

INCIPIT LEX BAIUVARIORVM.

TITVLVS PRIMVS.

De ecclesiasticis rebus, de libris legis institutionum, quæ ad clerum pertinent, seu de Ecclesiarum iure.

Cap. I. *Ut si quis liber Baiuvarius vel quisquamque alodem suam ad Ecclesiam vel quamcumque rem donare voluerit, liberam habeat potestatem.*

SI quis liber persona voluerit & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione animæ suæ, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis suis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla persona habeat potestatem prohibendi ei. Et quicquid donaverit, villas, terram, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donaverit pro redemptione animæ suæ, hoc per epistolam confirmet propria manu sua ipsè, & testes adhibeat sex vel amplius. Si voluerit, imponant manus suas in epistola, & nomina eorum notent ibi quos ipsè rogaverit. Et tunc ipsam epistolam ponat super altare, & sic tradat ipsam pecuniam coram sacerdote qui ibidem servit. Et post hæc nullam habeat potestatem exinde nec ipsè nec posteri ejus, nisi defensor Ecclesie ipsius per beneficium prestare voluerit ei, sed apud Episcopum defendatur

res Ecclesie, quicquid à Christianis ad Ecclesiam Dei datum fuerit.

II. *De his qui contra legem Ecclesiam fraudare voluerint.*

Si quis aliqua persona contra res Ecclesie injustè agere voluerit, vel de rebus Ecclesie abstrahere voluerit, sive ille qui dedit, vel de heredibus ejus, aut qualiscunque homo præsumpserit, inprimis incurrat Dei iudicium & offensionem sanctæ Ecclesie, & iudici terreno persolvat auri uncias tres, & illas res Ecclesie reddat, & alias similes addat Rege cogente vel Principe qui in illa regione iudex est.

III. *De furtis Ecclesie, quomodo componantur.*

I. Si quis res Ecclesie furaverit, & exinde probatus fuerit, de qualicumque re niungeldos solvat, id est, novem capita restituat. Et si negare voluerit, secundum qualitatem pecuniæ juret in altari de qua Ecclesia furaverit. De una saiga solus juret. De duabus saigis, vel tribus, & usque ad tremissem, cum uno sacramentale juret. Deinde usque ad quatuor tremisses cum tribus sacramentalibus juret.

II. Et si ampliorem pecuniam furaverit, aut caballum, aut bovem, aut vaccam, vel quicquid plus valet quam quatuor tremisses, & negare voluerit, tunc cum

cum sex sacramentalibus juret, & ipse sit septimus, in altare coram populo & Presbytero.

III. Si autem de ministerio Ecclesie aliquid furaverit, id est, calicem, aut patenam, vel pallam, aut qualemcunque rem de infra Ecclesia furaverit, & probatus fuerit, trimniungeldo solvat, hoc est, ter novem restituat. Et si negare voluerit, secundum qualitatem pecunie juret cum XII. sacramentalibus in ipso altare.

IV. *De his qui servum Ecclesie ad fugiendum suaserint.*

I. Si quis servum Ecclesie vel ancillam ad fugiendum suaserit, & eos foras terminum duxerit, & exinde probatus fuerit, revocet eum celeriter, & cum quindecim solidis componat auro adpretiatis, pro qua re presumpserit hoc facere. Et dum illum revocat, alium mittat in loco pro pignore donec illum reddat quem in fuga duxit. Et si non potuerit illum invenire, tunc alium donec similem illi, & quindecim solidos componat.

II. Ita & de ancilla, secundum quod valet, similiter faciat.

V. *De his qui servum Ecclesie sine mortali crimine interemerint.*

Si quis servum Ecclesie sine mortali culpa occiderit per presumptionem, duos similes restituat pro illo quem occidit. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret in altare in illa Ecclesia cujus servum occidit.

VI. *De his qui res Ecclesie igne cremaverint.*

I. Si quis res Ecclesie igne cremaverit per invidiam more furtivo in nocte, & inventus fuerit, si servus est, tollatur manus ejus & oculi ejus, ut amplius non valeat facere malum. Dominus vero ejus omnia similia restituat, quicquid in illo incendio arserit.

II. Et si liber homo hoc presumpserit facere, & res Ecclesie igne cremaverit, & probatus fuerit, componat hoc secundum legera, id est, in primis donet sexaginta solidos auro adpretiatis propter presumptionem, quia talia ausus fuerat facere. Postea omne culmen quod in illo incendio cecidit cum viginti quatuor solidis componat, & quicquid ibi arserit, omnia similia restituat. Et quanti homines ibi intus fuerint, & inlasi de incendio evaserint, unicuique cum sua hrevavvnti componat. Et si ibi aliquis laesus fuerit vel mortuus, ac si ipse cum propria manu fecerit, sic secundum personam uniuscujusque

Tom. I.

componat. Et si hoc negare voluerit, cum viginti quatuor sacramentalibus nominatis juret in altare evangelio superposito coram defensore Ecclesie.

III. Et quisquis de rebus Ecclesie furtivus probatus fuerit, ad partem fisci profredo prabeat fidejussorem, & donet vvardium de quadraginta solidis, & tantum solvat quantum iudex iusserit, & quantum durius solverit, tantum firmior erit pax Ecclesie.

VII. *De his qui rei sunt, & confugium fecerint ad Ecclesiam.*

I. Si culpabilis aliquis confugium ad Ecclesiam fecerit, nullus cum vi abstrahere ausus sit, postquam januam Ecclesie intraverit, donec interpellat Presbyterum Ecclesie vel Episcopum.

II. Si presbyter responsum dare ausus non fuerit, & si talis culpa est ut dignus sit disciplina, cum consilio sacerdotis hoc faciat, quia ad Ecclesiam confugium fecit.

III. Nulla sit culpa tam gravis ut vita non concedatur propter timorem Dei & reverentiam sanctorum, quia Dominus dixit: *Qui dimiserit, dimittetur ei. Qui non dimiserit, nec ei dimittetur.*

IV. *Si quis autem homo contumax & superbus timorem Dei vel reverentiam Ecclesiarum sanctarum non habuerit, & fugientem servum suum, vel quem persecutus fuerit, de Ecclesia vi abstraxerit, & Deo honorem non dederit, componat ad ipsam Ecclesiam quadraginta solidos iudice cogente, & pro fredro ad fiscum quadraginta solidos, ut sit honor Deo & reverentia sanctorum, & Ecclesia Dei semper invicta sit.*

VIII. *De compositione ministrorum Ecclesie, quomodo componantur.*

I. Si quis ministros Ecclesie, id est, Subdiaconum, Lectorem, Exorcistam, Acolytum, Ostiarium, de istis aliquem iniuriaverit, aut percusserit, vel plagaverit, vel occiderit, componat hoc dupliciter sicut solent componi parentes ejus.

II. Illi qui sunt ministri altaris Dei, duplicem compositionem accipiant.

III. Alij autem Clerici componantur sicut parentes eorum.

IX. *De monachis.*

Monachi autem qui secundum regulam in monasterio vivunt, & illi dupliciter componantur secundum genealogiam suam, ut reverentia sit Dei, & pax eis qui illi deserviunt.

G

LEX BARRIVARIORVM.

Matth. 6.

Lib. v. Capitulum 317.

v. 336.

ibidem.

LEX BA-
IVVARIQ-
RYM.

X. De Presbyteris vel Diaconibus, quomodo componantur.

I. Si quis Presbytero vel Diacono, quem Episcopus in parrochia ordinavit, vel qualem plebs sibi recepit ad sacerdotem, quem ecclesiastica sedes probatum habet, injuriam fecerit, vel plagaverit, tripliciter eum componat.

II. Si autem Presbyterum occiderit, solvat trecentos solidos auro adpretiatos. Si aurum non habet, donet aliam pecuniam, mancipia, terram, vel quicquid habet, usque dum impleat.

III. Diaconum verò cum ducentis solidis solvat.

IV. Utrosque ad illam Ecclesiam ubi ministri fuerunt, Episcopo requirente, & iudice cogente, qui in illa provincia sunt ordinati.

V. Et pro fredo in publico solvat solidos sexaginta, ut exinde sit reverentia sacerdotum, & honor ecclesiasticus non contemnatur, neque præsumptio crescat in plebe.

XI. De solis Episcopis, & illorum interfectione.

I. Si quis Episcopum, quem constituit Rex, vel populus elegit sibi Pontificem, occiderit, solvat eum Regi vel plebi aut parentibus secundum hoc edictum. Fiat tunica plumbea secundum statum ejus, & quod ipsa pensaverit, auri tantum donet qui eum occidit. Et si aurum non habet, donet aliam pecuniam, mancipia, terram, villas, vel quicquid habet, usque dum impleat debitum. Et si non habet tantam pecuniam, seipsum & uxorem & filios tradat ad Ecclesiam illam in servitium usque dum se redimere possit. Hoc per imperium Regis vel iudicis fiat. Et illa pecunia in usu ipsius Ecclesie, ubi Pontifex fuit, ibi sit firmata usque in perpetuum.

II. Et si Episcopus contra aliquem culpabilis apparet, non præsumat eum occidere, quia summus Pontifex est; sed mallet eum ante Regem vel Ducem, aut ante plebem suam.

III. Et si convictus de crimine negare non possit, tunc secundum canones ei iudicetur.

IV. Si talis est culpa ut deponatur, deponatur aut exilietur. De homicidio, de fornicatione, de consensu hostili, si infra provinciam inimicos invitaverit, & eos perdere voluerit quos salvare debuerat, pro istis culpis damnetur.

XII. De sanctimonialibus vel Deo dicatis.

Si quis sanctimonialiam, hoc est, Deo dicatam, de monasterio traxerit, & eam sibi in conjugio duxerit contra legem ecclesiasticam, requirat eam Episcopus civitatis illius cum consilio Ducis, veli nolit, tamen reddat eam ad illud monasterium unde eam tulit, & componat ad illud monasterium dupliciter sicut solet componere qui alienam rapit sponfam. Scimus illum crimini esse obnoxium qui alienam sponfam rapit. Quanto magis ille obnoxius est crimini qui Christi usurpavit sponfam? Et si noluerit emendare & reddere, expellatur de provincia, dicente Apostolo: *Anferite malum à vobismetipsis, & iterum: Tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.*

XIII. De Presbyteris & Diaconibus, ut minimè habitent cum mulieribus.

I. De Presbyteris vel Diaconis & de ecclesiasticis ministris, ut nullo Presbytero vel Diacono liceat habere secum in domum extraneam feminam, ne per illam occasionem decipiatur, & pollutus offerat sacrificium Deo, nec plebs per ejus offensionem corrumpat, & plagam sustineat.

II. Propterea qui gradu sacerdotali fulciuntur, extraneam mulierem interdicta consortia cognoscant; hac eis tantum facultate concessa, ut matres, filias, atque sorores germanas inter domorum suarum septa contineant. In his enim nihil suspecti criminis æstimare foedus naturale permittit. illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio.

III. De ceteris causis Presbyteri, Diaconi, vel Clerici ab Episcopo secundum illorum canones iudicentur.

XIV. De colonis vel servis Ecclesie, qualiter serviant.

I. De colonis vel servis Ecclesie, qualiter serviant, vel qualia tributa reddant, hoc est, agrarium secundum æstimationem iudicis, provideat hoc iudex; secundum quod habet donet. De triginta modis tres donet, & pascuarium desolvat secundum usum provincie.

II. Andecingas legitimas, hoc est, perticam decem pedes habentem, quatuor perticas in transverso, quadraginta in longo, arare, seminare, claudere, colligere, & trahere, & recondere. Pratum arpeno uno claudere, secare, colligere, & trahere. A tremisse unusquisque accola ad duo modia sationis excolligere, seminare, colligere, & recondere debeat. Et vineas

plantando claudere, fodere, propaginare, praedicere, vindemiare.

III. Reddant decimum fascem de lino, de apibus decimum vas, pullos quatuor, ova quindecim reddant.

IV. Parafredos donent, aut ipsi vadant ubi eis injunctum fuerit. Angarias cum carro faciant usque quinquaginta leugas, amplius non minentur.

V. Ad casas dominicas stabulare, fenile, granicam, vel tuninum recuperando, pedturas rationabiles accipiant; & quando necesse fuerit, omnino componant. Calcesurnum ubi propè fuerit, ligna aut petras quinquaginta homines faciant, ubi longè fuerit, centum homines debeant exire, & ad civitatem, vel ad villam, ubi necesse fuerit, ipsam calcem trahant.

VI. Servus autem Ecclesiae secundum possessionem suam reddat tributa. Opera verò tres dies in hebdomada in domino operetur, tres verò sibi faciat. Si verò dominus ejus dederit ei boves aut alias res quas habet, tantum serviat quantum ei per possibilitatem impositum fuerit. tamen injustè neminem opprimat.

TITVLVS II.

De Ducibus & eorum causis quæ ad eos pertinent.

Cap. I. *Si quis de morte Ducis consiliatus fuerit.*

SI quis contra Ducem suum, quem Rex ordinavit in provincia illa, aut populus sibi elegerit Ducem, de morte ejus consiliatus fuerit, & exinde probatus negare non potest, in Ducis sit potestate homo ille & vita illius, & res ejus infiscantur in publico.

II. Et hoc non sit per occasionem factum, sed probata res expediat veritatem; nec sub uno teste, sed sub tribus testibus personis coequalibus sit probatum. Si autem unus fuerit testis, & ille alter negaverit, tunc Dei accipiant judicium. exeant in campo, & cui Deus dederit victoriam, illi credatur. Et hoc in præsentia populi fiat, ut per invidiam nullus pereat.

III. Ut nullus Bajuvarius alodem aut vitam sine capitali crimine perdat, id est, si aut in necem Ducis consiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam invitaverit, aut civitatem capere ab extraneis machinaverit, & exinde probatus inventus fuerit, tunc in Ducis sit potestate vita ipsius & omnes res ejus & patrimonium.

Tom. I.

IV. Cetera verò quæcunque commiserit peccata, quousque habet substantiam, componat secundum legem.

V. Si verò non habet, ipse se in servitio deprimat, & per singulos menses vel annos quantum lucrare quiverit, persolvat cui deliquit, donec debitum univèrsium restituat.

II. *Si quis Ducem suum occiderit.*

Si quis Ducem suum occiderit, anima illius pro anima ejus sit, mortem quam intulit recipiat, & res ejus infiscantur in publico in sempiternum.

III. *Si quis seditionem excitaverit contra Ducem suum.*

I. Si quis seditionem excitaverit contra Ducem suum, quod Bajuvarij carmulum dicunt, per quem in primis fuerit levatum, componat Duci sexcentos solidos.

II. Alij homines qui cum secuti sunt illi similes, & consilium cum ipso habuerunt, unusquisque cum ducentis solidis componat.

III. Minores populi qui eum secuti sunt, & liberi sunt, cum quadraginta solidis componant, ut tale scandalum non nascatur in provincia.

IV. *Si quis in exercitu scandalum excitaverit.*

I. Si quis in exercitu, quem Rex ordinavit vel Dux de provincia illa, scandalum excitaverit infra proprium hostem, & ibi homines mortui fuerint, componat in publico sexcentos solidos.

II. Et quisquis ibi aut percussiones aut plagas aut homicidium fecerit, componat sicut in lege habetur, unicuique secundum suam genealogiam.

III. Et ille homo qui hæc commisit, benignum imputet Regem vel Ducem suum, si ei vitam concesserint.

IV. De minoribus autem hominibus, si in hoste scandalum commiserint, in Ducis sit potestate qualem poenam sustineant.

V. Et ille usus eradicandus est, ut non fiat. Solet enim propter pabula equorum vel propter ligna fieri scandalum, quando aliqui defendere volunt casas vel scurias ubi fœnum vel granum inveniunt. Hoc vetandum est ne fiat. Ut si quis invenerit pabula vel ligna, tollat quantum vult, & nemini veter tollenti, ut per hoc scandalum non nascatur.

VI. Si quis hoc ausus fuerit facere, aut contradicere aliquid quod lex vetat, ille tunc, si inventus fuerit, coram Duce disciplinae hostili subjaceat, vel ante Comitum suum quinquaginta gamaetas, id est,

G ij

LEX BAJU-
 VARIORVM.

LXXBA-
IVARIO-
KVM.
quinquaginta percussiones accipiat.

V. Si quis infra provinciam, ubi Dux exercitum ordinaverit, sine Ducis iussione aliquid præderit.

I. Si quis in exercitu infra provinciam sine iussione Ducis sui per fortiam hostilem aliquid deprædare voluerit, aut fœnum tollere aut granum, vel casas incendere, hoc omnino testatur ne fiat, & exinde curam habeat Comes in suo comitatu. Ponat enim ordinationem suam super Centuriones & Decanos, ut unusquisque provideat suos quos regit, ut contra legem non faciant.

II. Et si aliquis præsumptuosus hoc fecerit, a Comite illo sit requirendum cuius homo hoc fecit.

III. Et si ille Comes neglexerit inquirere quis hoc fecit, ille omnia de suis rebus restituat, tamen tempus requirendi habeat.

IV. Et si talis homo potens hoc fecerit quem ille Comes distringere non potest, tunc dicat Duci suo, & Dux illum distringat secundum legem.

V. Si liber est, quadraginta solidis sit culpabilis, & omnia similia restituat.

VI. Si servus hoc fecerit, capitali subiacet sententiæ. Dominus verò ejus omnia similia restituat, quia servo suo non contestavit ut talia non faceret. Quia si volmetipfos comeditis, citò deficietis.

VII. Comes tamen non neglegat custodire exercitum suum, ut non faciant contra legem in provincia sua.

VI. Si quis in exercitu aliquid furaverit.
I. Si quis in exercitu aliquid furaverit, pastoriam, capistrum, frenum, feltrum, vel quæcunque involaverit, & probatus fuerit, si servus est, perdat manus suas, dominus verò ejus ipsam rem, si habet, aut similem reddat.

II. Si autem liber homo hoc fecerit, cum quadraginta solidis redimat manus suas, & quod tulit reddat.

VII. Si quis in utilitate Ducis vel domini sui mortuus fuerit.

I. Si quis homo in utilitatem domini sui in exercitu, vel ubicunque dominus ejus eum miserit, perrexerit, & ibi mortuus fuerit, & quærit opinionem facere domino suo vel populo suo, heredes ejus nunquam sint dejecti de hereditate ejus, quamvis qualescunque sint, sed Dux eos defendat usque dum ipsi possint.

II. Tunc enim unusquisque non tardat voluntatem domini sui facere quando spe-

rat se exinde munus accipere, si inde vivens evaserit. Et si propter hoc mortuus fuerit, credat quòd filij ejus aut filia possideant hereditatem ejus nullo inquietante, tunc fidus & promptus implet iussionem.

VIII. Si quis Regis vel Ducis sui iussione hominem interfecerit.

I. Si quis hominem per iussionem Regis vel Ducis sui, qui illam provinciam in potestate habet, occiderit, non requiratur ei, nec fidosus sit, quia iussio domini sui fuit, & non potuit contradicere iussionem, sed Dux defendat eum & filios ejus pro eo.

II. Et si Dux ille mortuus fuerit, alius Dux qui in loco ejus accedit, defendat eum.

IX. De Duce si protervus & elatus vel superbus atque rebellis fuerit, & decretum Regis contempserit.

Si quis autem Dux de provincia illa, quem Rex ordinaverit, tam audax aut contumax, aut levitate stimularis, seu protervus & elatus, vel superbus atque rebellis fuerit, qui decretum Regis contempserit, donatu dignitatis ipsius ducati careat, etiam & insuper spem supernæ contemplationis sciat se esse condemnatum, & vim salutis amittat.

X. De filiis Ducum, si protervi fuerint.

I. Si quis filius Ducis tam superbus vel stultus fuerit ut patrem suum dehonestare voluerit per consilium malignorum, vel per fortiam, & regnum ejus auferre ab eo, dum adhuc pater ejus potest iudicio contendere, in exercitu ambulare, populum iudicare, equum viriliter ascendere, arma sua vivaciter bajulare, non est furdus, nec cæcus, in omnibus iussionem Regis potest implere, sciat se ille filius contra legem fecisse, & de hereditate patris sui se esse dejectum, & nihil amplius ad eum pertinere de facultatibus patris sui. & hoc in potestate Regis vel patris sui erit ut exliet eum, si vult.

II. Nihil aliud habeat in potestatem nisi quod per misericordiam Rex vel pater ejus dare ei voluerit.

III. Et si supervixerit patrem suum, & alios fratres habuerit, non dent ei portionem, quia contra legem peccavit in patrem suum.

IV. Et si ille solus de heredibus ejus supervixerit patrem suum, in Regis erit potestate, cui vult donet, aut illi, aut alteri.

LEX BA-
 IVVARI O-
 RVM.

XI. *De eo qui scandalum in curte Ducis commiserit.*

I. Si quis curte Ducis scandalum commiserit, ut ibi pugna fiat per superbiam suam, vel per ebrietatem, quicquid ibi factum fuerit, omnia secundum legem componat, & propter stultitiam suam in publico componat quadraginta solidos.

II. Si servus est alicujus qui hæc commisit, manus perdat.

III. Nullus unquam præsumat in curte Ducis scandalum committere.

XII. *Vt nullas in campiones sine iussa manus inciat.*

I. Si quis in curte Ducis, vel ubicunque pugnaverint campiones, manus ad levandum miserit antequam ille iusserit cui commendatum est prævidere, si liber est, quadraginta solidos componat in publico. Si servus, manum suam ibi dextram perdat, aut dominus ejus redimat eam cum viginti solidis.

II. Veranda est talis causa unde scandalum solet nasci.

XIII. *De his qui in curte Regis aliquid furaverint.*

I. Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica est, trimniungeldum componat, hoc est, ter novem donet liber homo. Servus verò niungeldo solvat, aut manus perdat.

II. Et si aliquid invenerit in curte Ducis quasi per neglectum jacere, & id tulerit, & super noctem celaverit, furtum reputetur, in publico quindecim solidos componat.

XIV. *De his qui iussionem Ducis contempserint.*

Si quis iussionem Ducis sui contempserit, vel signum quale visus fuerit Dux transmittere, aut anulum, aut sigillum, si neglexerit venire aut facere quod iustum est, quindecim solidos pro neglecto donet in publico, & sic impleat iussionem.

XV. *Vt placita fiant per Kalendas.*

I. Vt placita fiant per Kalendas, aut post quindecim dies, si necesse est, ad causas inquirendas, ut sit pax in provincia, & omnes liberi conveniant constitutis diebus ubi iudex ordinaverit, & nemo sit ausus contemnere venire ad placitum. Qui infra illum comitatum manent, sive Regis vassi, sive Ducis, omnes ad placitum veniant. Et qui neglexerit venire, damnetur quindecim solidis.

II. Comes verò secum habeat iudicem, qui ibi constitutus est iudicare, & librum

legis, ut semper rectum iudicium iudicet de omni causa quæ componenda sunt.

III. Qui contra legem fecit, componat sicut lex habet, & donet vviadium Comitum illo de fredo sic ut lex est.

XVI. *Vt iudex partem suam accipiat.*

Iudex verò partem suam accipiat de causa quam iudicavit. De tribus solidis tremissem accipiat, de sex solidis duos tremisses accipiat, de novem solidis unum solidum accipiat. De omni compositione semper nonam partem accipiat, dum rectum iudicat.

XVII. *Qualis iudex fieri debeat.*

Iudex autem talis ordinetur qui veritatem secundum hoc edictum iudicet. Non sit personarum acceptor, neque cupidus pecunie. Perit lex cupiditatis amore. Præmia & dona legibus vires tulerunt. Impunita manet malè vivendi licentia. Propterea talis constituatur iudex qui plus diligat iustitiam quam pecuniam.

XVIII. *Si iudex propter munera iniuste iudicaverit.*

Iudex si accepta pecunia malè iudicaverit, ille qui iniuste aliquid ab eo per sententiam iudicantis abstulerit, ablata restituat. Nam iudex qui perperam iudicaverit, in duplum ei cui damnum intulerit cogatur exsolvere, quia ferre sententiam contra legum nostrarum statuta præsumpsit, & in fisco cogatur quadraginta solidos perfolvere.

XIX. *Si per ignorantiam malè iudicaverit.*

Si verò nec per gratiam, nec per cupiditatem, sed per errorem iniuste iudicaverit, iudicium ipsius, in quo errasse cognoscitur, non habeat firmitatem; iudex non vocetur ad culpam.

XX. *De Ducum genealogia, ut duplum honorem accipiant, & eorum compositione.*

I. De genealogia qui vocantur Huosi, Throzza, Sagana, Hahilingua, Aennion, isti sunt quasi primi post Agilolfingos, qui sunt de genere ducali. Illis enim duplum honorem concedimus. Et sic duplam compositionem accipiant.

II. Agilolfingi verò usque ad Ducem in quadruplum componuntur, quia summi Principes sunt inter vos.

III. Dux verò qui præest in populo, ille semper de genere Agilolfingorum fuit, & debet esse; quia sic Reges antecessores nostri concesserunt eis, ut qui de genere illorum fidelis Regi erat & prudens, ipsum constituerent Ducem ad regendum populum illum.

L. X. BA-
IVARIO-
R. V. M.

IV. Et pro eo quia Dux est, addatur ei major honor quam ceteris parentibus ejus, sic ut tertia pars addatur super hoc quod parentes ejus componuntur. Si vita parentorum ejus aufertur, cum sexcentis quadraginta solidis componuntur. Dux verò cum nongentis sexaginta solidis componitur parentibus, aut Regi, si parentes non habuerit.

V. Et secundum hoc edictum alia compositio sequatur, qualiter parentes ejus componi solent. Itaque si Duci aliquid accesserit à cœqualibus suis, sic eum componere debet. Vbi compositio parentum ejus est in quatuor solidis, Duci verò sex solidis. Vbi illorum in sex solidis, Duci verò in novem. Vbi verò illis dantur duodecim solidi, Duci autem octodecim. Sic semper addatur tertia pars supra in Ducis causa usque in novissimam quæstionem quæ solet inter homines contingere.

TITVLVS III.

De liberis, quomodo componantur.

I. Si quis liberum percusserit per iram.

I. Si quis liberum per iram percusserit, quod pulisac vocant, unum solidum donet.

II. Si ei sanguinem fuderit, solidum unum & femis componat.

III. Si in eum contra legem manus iniecerit, quod infanc dicunt, tres solidos donet.

IV. Si in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod athargrati dicunt, vel in capite testa appareat, quod gebulsini vocant, & si os fregerit, & pellem non fregerit, quod palprust dicunt, & si talis plaga ei fuerit quæ tumens sit, si aliquid de istis contigerit, cum sex solidis componat.

V. Si os tulerit de plaga de capite, vel de brachio supra cubitum, cum sex solidis componat.

VI. Si cervella in capite appareat, vel interiora membra plagata fuerint, quod hreuvavunt dicunt, cum duodecim solidis componat.

VII. Si quis eum funibus ligaverit contra legem, duodecim solidos componat.

VIII. Si eum per vim implexaverit, & non ligaverit, quod hropant dicunt, cum sex solidis componat.

IX. Si quis libero oculum eruerit, vel pedem tulerit, cum quadraginta solidis componat.

X. Et si talis plaga vel fractura fuerit ut exinde mancus sit, cum viginti solidis componat.

XI. Si quis alicujus pollicem absciderit, cum duodecim solidis componat.

XII. Et si proximum à pollice vel minimum absciderit, cum novem solidis componat, unum sic, & alium sic.

XIII. Illos medianos duos digitos cum decem solidis componat, unum cum quinque solidis, & alium cum quinque.

XIV. Et si non fuerint abscisi, & est mancus, & stat rectus ut non possit plicari, hoc impedimentum est ad arma bajulare, major est compositio quam de absciso, tertiam partem super addat. Ad duodecim adde quatuor, fiunt sexdecim. Ad novem adde tria, fiunt duodecim. Ad quinque adde duo & tremisse, fiunt septem solidi & tremisse. Sic enim debes judicare, & sic componere.

XV. Si quis alicui brachium supra cubitum transpunerit, cum sex solidis componat.

XVI. Si ante cubitum transpunerit, cum tribus solidis componat.

XVII. Si quis alicui nasum transpunerit, cum novem solidis componat.

XVIII. Si quis aurem transpunerit, tres solidos componat.

XIX. Si quis aurem alicui absciderit, cum viginti solidis componat.

XX. Si eum sic plagaverit ut inde surdus fiat, cum quadraginta solidis componat.

XXI. Si aurem maculaverit ut exinde turpis appareat, quod lidcarti vocant, cum sex solidis componat.

XXII. Labium subterius similiter componat, & palpebram subterius similiter modo. Si sic plagaverit ut lacrymam continere non possit, vel subterius labium salivam non continet, tunc cum sex solidis componat.

XXIII. Superiorem verò palpebram vel superius labium si maculaverit, cum tribus solidis componat.

XXIV. Si quis alicui dentem maxillarem, quem marchzant vocant, excusserit, cum duodecim solidis componat.

XXV. Alios verò dentes si excusserit, unumquemque cum sex solidis componat.

II. De in ripa projectis.

Si quis alium de ripa vel de ponte in aquam impinxerit, quod Bajuvarij inunvunt dicunt, cum duodecim solidis componat.

III. De ab equo projectis.

Si quis aliquem de equo suo deposuerit, quod marachfalli vocant, solidos sex componat.

IV. De scalis projectis.

Et si alicui scalam injustè ejecerit, vel quodcunque genus ascensionis, & ille desuper fuerit relictus, quod inunvvan dicunt, cum duodecim solidis componat.

V. De in ignem projectis.

Similiter qui in ignem impinixerit, ita ut flamma super caput emineat, cum duodecim solidis componat.

VI. De sagitta toxicata.

Si quis cum toxicata sagitta alicui sanguinem fuderit, cum duodecim solidis componat, eò quòd inunvvan est.

VII. De potione mortifera.

Similiter qui potionem hujusmodi donaverit alicui in quo mortiferum esse dinoscitur, quamvis parvum sit, aut multum, si evaserit, cum duodecim solidis componat.

VIII. De hostiliter cinctis.

I. Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod herireita dicunt, id est, cum quadraginta duobus clypeis, & sagittam in curtum projecerit, aut quodcunque telorum genus, cum quadraginta solidis componat. Duci verò nihilominus.

II. Si autem minus fuerint scuta, veruntamen ita per vim injustè cinxerit, quod heimzuht vocant, cum duodecim solidis componat.

IX. De invitis pro pignore obtentis.

Si quis liberum contra legem per vim pro pignore tenuerit, aut in domo recluserit hujusmodi ut liberum non habeat egressum, cum quadraginta solidis componat.

X. De porcis dispersis.

Si quis liberi porcos propter præsumptionem ejulati aut hujusmodi sono ejecerit vel disperserit, ubi septuaginta fuerint porci, & ipse pastor buccinam portaverit porcilem, cum duodecim solidis componat.

XI. De simulatis, quod vvanctodal dicunt.

Si quis liber à facie inimicorum suorum fugerit, & alius eum per vim constare fecerit, aut se contra illum paraverit, interdum inimici illius conjunxerint, & interfecerint, & iste nihil amplius commiserit, nec ipse tetigerit, quod vvanctodal dicunt, cum duodecim solidis componat parentibus suis.

XII. De plaga claudicationis.

Si quis aliquem plagaverit ut exinde claudus fiat, sic ut pes ejus ros tangat, quod taudregil vocant, cum duodecim solidis componat.

XIII. De interfectione liberi hominis.

I. Si quis liberum hominem occiderit, solvat parentibus suis, si habet. Si autem non habet, solvat Duci, vel cui commendatus fuit dum vixit, bis octuaginta solidos, id sunt centum sexaginta.

II. De feminis verò eorum si aliquid de istis actis contigerit, omnia dupliciter componantur. Et quia femina cum armis se defendere nequiverit, duplicem compositionem accipiat.

III. Si autem pugnare voluerit per audaciam cordis sui, sicut vir, non erit duplex compositio ejus, sed sicut fratres ejus, ita & ipsa recipiat.

XIV. De peregrinis transcurrentibus viam.

I. Nemo enim ausus sit inquietare vel nocere peregrinum, quia alij propter Deum, alij propter necessitatem discurrunt, tamen una pax omnibus necessaria est.

II. Si autem aliquis tam præsumptuosus fuerit ut peregrinum nocere voluerit, & fecerit, aut despoliaverit, vel læserit, vel plagaverit, aut ipsum ligaverit, vel vendiderit, aut occiderit, & exinde probatus fuerit, centum sexaginta solidos in fisco cogatur exsolvere, & peregrino, si viventem reliquit, omnia injuria quod fecit ei, vel quod tulit, dupliciter componat sicut solet unum de infra provincia componere.

III. Si autem eum occiderit, centum solidos auro adpreciatos cogatur exsolvere. Si parentes defunt, fisco accipiat, & pro delicto hoc pauperibus tribuat, ut possit is Dominum propitium habere, qui dixit: *Peregrinum & advenam non contristabis de suis rebus.* Exod. 22.

IV. Si Dux illi concesserit aliquid habere, componat octuaginta solidos.

XV. Si servus liberum furaverit.

I. Si verò servus liberum furaverit & vendiderit, dominus ejus ligatum præsentet coram judice. In Ducis potestate sit disciplina ejus, aut manus perdat, aut oculos. Sine signo nunquam evadat, quamvis delitiosus sit apud dominum suum.

II. Et si dominus ejus hoc jussit, aut consentiens fuit, superiori sententiæ subjaceat ipse, & illum servum perdat.

LXX BARRIARIO-
XV.M.

LEX BA-
LIVARIO-
XVM.

TITVLVS IV.

*De liberis qui permantur dimissi sunt liberi,
quomodo componantur.*

I. Si quis cum percusserit, quod pu-
lilliac vocant, cum dimidio folido
componat.

II. Si ei sanguinem perfuderit, cum no-
vem saigis & semis componat.

III. Si in eum contra legem manus in-
jecerit, quod infanc dicunt, vel si eum
plagaverit, ut propter hoc medicum in-
quirat, vel sic ut in capite testa appareat,
vel vena percussa fuerit, cum folido & se-
mis componat.

IV. Si in eum talem plagam fecerit ut
exinde os tollatur de capite vel de brachio
supra, cum tribus folidis componat.

V. Si quis eum percusserit ut cervella
ejus appareat, vel interiora membra vul-
neraverit, quod hreuvavnt dicunt, vel
eum ligaverit contra legem, cum sex soli-
dis componat.

VI. Si quis ei oculum vel manum vel
pedem excusserit, cum decem folidis com-
ponat.

VII. Si quis alicui pollicem absciderit,
cum sex folidis componat.

VIII. Proximum a pollice & minimum
digitum cum folido uno & semis compo-
nat.

IX. Et medianos duos cum folido com-
ponat.

X. Si quis eum plagaverit ut exinde
claudus permaneat, sic ut pes ejus ros tan-
gat, cum sex folidis componat.

XI. Si eum occiderit, componat eum
domino suo cum quadraginta folidis.

TITVLVS V.

De servis, quomodo componantur.

I. Si quis servum alienum per iram
percusserit, cum tremisse com-
ponat.

II. Si sanguinem fuderit, medium foli-
dum donet.

III. Si in eo contra legem infanc fece-
rit, vel in capite plagam, ut testa appa-
reat, vel vena percussa, vel plaga tumens
fuerit, cum uno folido componat.

IV. Si in eo talem plagam fecerit ut
exinde fracturas ossium tollat cum folido
& semis componat.

V. Si eum plagaverit ut cervella appa-
reat, vel interiora membra vulneraverit,
quod hreuvavunt vocant, & si eum tan-

tum caederit & turnaverit usque dum eum
semivivum relinquat, hoc cum quatuor
folidis componat.

VI. Si ei oculum vel manum vel pedem
absciderit, cum sex folidis componat.

VII. Si ei pollicem absciderit, cum
quatuor folidis componat.

VIII. Et proximum a pollice & mini-
mum cum duobus folidis componat.

IX. Et medianos cum uno folido & se-
mis componat.

X. Si ei nasum transpunerit, cum duo-
bus folidis & semis componat.

XI. Si labia subteriora maculaverit, vel
aurem vel palpebram subteriorum macu-
laverit, cum folido & semis componat.

XII. Superiores vero cum uno folido
componat.

XIII. Si ei dentem maxillarem excuf-
ferit, quem marchant vocant, cum tri-
bus folidis componat.

XIV. Alios vero cum folido & semis
componat.

XV. Si aurem ejus absciderit, cum fo-
lido & semis componat.

XVI. Si aurem ejus transpunerit, cum
uno folido componat.

XVII. Si eum surdaverit, vel sic eum
plagaverit ut claudus permaneat, quod
taudregil vocant, & si in aquam impinxe-
rit de ripa vel de ponte, in istis causis sem-
per quatuor folidis componat.

XVIII. Si eum occiderit, solvat eum
domino suo cum viginti folidis.

TITVLVS VI.

*De nuptiis & operationibus inlicitis
prohibendis.**I. De nuptiis incestis prohibendis.*

I. Nuptias prohibemus incestas. Ita-
que uxorem habere non liceat
focrum, nurum, privignam, novercam,
filiam fratris, filiam sororis, fratris uxo-
rem, uxoris sororem. Filij fratrum, filij
sororum inter se nulla praesumptione jun-
gantur.

II. Si quis contra haec fecerit, a loci
judicibus separetur, & omnes facultates
amittat, quas fisco acquirat.

III. Si minores personae sunt quae se in-
licita conjunctione polluerunt, careant
libertate, servis fiscalibus adgregentur.

II. De diebus dominicis.

I. Si quis die dominico operam servilem
fecerit liber homo, id est, si boves jun-
xerit,

xerit, & cum carro ambulaverit, dextrum bovem perdat.

II. Si autem sepe[m] clauerit, foenum fecaverit, aut messem fecaverit vel collegerit, vel aliquod opus servile fecerit die dominico, corripatur semel vel bis. Et si non emendaverit, rumpatur dorsus ejus quinquaginta percussio[n]ibus. Et si iterum praesumpserit operari die dominico, auferratur de rebus ejus tertia pars. Et si nec sic cessaverit, tunc perdat libertatem suam, & sit servus qui nolu[it] in die sancto esse liber.

III. Servus autem pro tali crimine vapuletur. Et si non emendaverit, manum dextram perdat. Quia talis causa vetanda est quae Deum ad iracundiam provocat, & exinde flagellamur in frugibus, & penuriam patimur.

IV. Et hoc vetandum est in die dominico, ut quamvis in itinere positus cum carro, vel cum nave, pauset die dominico usque in secundam feriam.

V. Et si noluerit custodire praecceptum Domini, quia Dominus dixit: *Nullum opus servile facias in die sancto, neque tu, neque servus tuus, neque ancilla tua, neque bos tuus, neque asinus tuus, neque ullus subditorum tuorum.* Et qui hoc in itinere vel ubicunque observare neglexerit, cum duodecim solidis condemnatur.

III. *Ut liberum sine mortali crimine non liceat inservire.*

I. Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat inservire, nec de hereditate sua expellere: sed liberi qui iustis legibus deserviunt, sine impedimento hereditates suas possideant. Quamvis pauper sit, tamen libertatem suam non perdat, nec hereditatem suam. Nisi ex spontanea voluntate alicui tradere voluerit, hoc potestatem habeat faciendi.

II. Qui contra hoc praecceptum fecerit, siue Dux, siue iudex, siue aliqua persona, agnoscat se contra legem fecisse, quadraginta solidis sit culpabilis in publico, & liberum quem servitio oppresserit, vel hereditatem tulit, ad pristinam libertatem restituat, & res ejus reddat, quas injuste abstulit, & alias similes restituat, & cum quadraginta solidis componat illi homini quem contra legem inservivit.

Tom. I.

De uxoribus & causis quae saepe contingunt.

I. *Si cum uxore alterius quis concubuerit.*

I. **S**I quis cum uxore alterius concubuerit libera, componat hoc marito ejus cum suo vveregildo, id est, centum sexaginta solidos.

II. Et si in lecto cum illa interfectus fuerit, pro ipsa compositione quam debuit solvere marito ejus, in suo scelere jaceat sine vindicta.

III. Et si in lecto calcaverit uno pede, & prohibetur a muliere, & amplius nihil fecerit, cum duodecim solidis componat, eo quod injuste in extraneum calcavit thorum.

II. *De servis qui hoc commiserint.*

I. Si servus hoc fecerit, & interfectus cum libera in extraneo fuerit thoro, viginti solidis in suo damno minuetur ipsius conjugis vveregildus.

II. Cetera vero quae remanent dominus ejus cogatur solvere, usque dum repletus fuerit numerus sceleris compositionis.

III. Et si ille servus evaserit, & interfectus non fuerit, sed tamen crimine devictus, dominus ejus reddat eum illi cujus uxorem maculavit, pro viginti solidis.

IV. Cetera vero omnia perimpleat, pro eo quod servo suo disciplinam minime imposuit.

III. *Si propter libidinem manum injecerit.*

Si quis propter libidinem liberam manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Bajuvarij horcrist vocant, cum sex solidis componat.

IV. *Si indumenta supra genacula elevaverit.*

Si indumenta super genacula elevaverit, quod himilzorun vocant, cum duodecim solidis componat.

V. *De discriminibus rejectis.*

Si autem discriminalia ejecerit de capite, quod vvalvrrit dicunt, vel virgini libidinosae crines de capite extraxerit, cum duodecim solidis componat.

VI. *De rapto virginum.*

Si quis virginem rapuerit contra ipsius voluntatem & parentum ejus, cum quadraginta solidis componat, & alios quadraginta cogatur in fisco.

VII. *Si quis viduam rapuerit.*

Si autem viduam rapuerit, quae coacta ex tecto egreditur propter orphanorum & propriae penuriae rebus, cum octuaginta

H

L X B A
I V A R I O
N V M.

solidis componat, & sexaginta cogatur in fisco: quia vetanda est talis præsumpcio, & ejus defensio in Deo & in Duce atque in iudicibus debet consistere.

VIII. *De fornicatione cum libera.*

Si quis cum libera cum consensu ipsius fornicaverit, & nolit eam in conjugium sociare, cum duodecim solidis componat: quia nondum sponsata, nec à parentibus sociata, sed in sua libidine maculata.

IX. *Si servus cum libera fornicaverit.*

Si servus cum libera fornicaverit, & hoc repertum fuerit, ille cujus servus est reddat illum parentibus ejus ad pœnam quam meruit luendam, vel ad interficiendum, & amplius nihil cogatur exsolvere: quia talis præsumpcio excitat inimicitias in populo.

X. *Si cum libera manumissa fornicaverit.*

Si cum manumissa, quam Frlazin vocant, & maritum habet, concubuerit, cum quadraginta solidis componat parentibus suis, vel domino vel marito ejus.

XI. *Si cum virgine quæ per manum libera missa est.*

Si quis cum virgine quæ dimissa est libera concubuerit, cum octo solidis componat parentibus vel domino.

XII. *Si cum ancilla alterius.*

Si quis cum ancilla alterius maritata concubuerit, cum viginti solidis componat domino.

XIII. *Si cum ancilla virgine.*

Si quis cum ancilla virgine concubuerit, cum quatuor solidis componat.

XIV. *Si uxorem propriam propter invidiam dimiserit.*

I. Si quis liber liberam uxorem suam sine aliquo vitio per invidiam dimiserit, cum quadraginta & octo solidis componat parentibus.

II. Mulieri autem dotem suam secundum genealogiam suam solvat legitime. Et quicquid illa de rebus parentum ibi adduxit, omnia reddantur mulieri illi.

XV. *Si sponsatam non acceperit.*

Si quis liber, postquam sponsaverit aliquam filiam liberam legitime, sicut lex est, & eam dimiserit, & contra legem aliam duxerit, cum viginti quatuor solidis componat parentibus, & cum duodecim sacramentalibus juret de suo genere nominatis ut non per invidiam parentum ejus nec per ullum crimen eam dimisisset, sed propter amorem alterius alteram duxerit, & sit finitum inter illos, & postea filiam suam donet cui vult.

XVI. *Si alterius sponsam rapuerit.*

Si quis sponsam alicujus rapuerit, vel per suasionem sibi eam duxerit uxorem, ipsam reddat, & componat bis octuaginta solidos, hoc est, centum sexaginta.

XVII. *Si promissione feminam fraudaverit.*

Si quis liberam feminam suaserit quasi ad conjugem, & in via eam dimiserit, quod Bajuvaryj vvancluga vocant, cum duodecim solidis componat.

XVIII. *De avorso per potionem facto.*

Si qua mulier alij potionem dederit ut avorsum faceret, si ancilla est, ducenta flagella suscipiat, & si ingenua, careat libertate, servitio deputanda cui Dux iussent.

XIX. *Varia de avorso.*

I. Si quis mulieri ictu quolibet avorsum fecerit, si mulier mortua fuerit, tamquam homicida teneatur.

II. Si autem tantum partus extinguatur, & si adhuc partus vivus non fuerit, viginti solidos componat.

III. Si autem vivens fuit, vveregildum persolvat quinquaginta & tribus solidis & tremisse.

IV. Si avorsum fecerit, in primis duodecim solidos cogatur exsolvere, deinde ipse & posteri sui per singulos annos, id est, autumnos, singulos solidos solvant usque in septimam propinquitatem de patre in filios.

V. Et si neglectum unius anni fecerint, tunc iterum duodecim solidos solvere cogantur, & deinceps ordine præfato, donec series rationabilis impleatur.

XX. *De diuturna compositione dolore parentum.*

Propterea diuturnam judicaverunt antecessores nostri compositionem & iudices, postquam religio Christianitatis inolevit in mundo. Quia diuturnam, postquam incarnationem suscepit anima, quamvis ad nativitatis lucem minime pervenisset, patitur pœnam, quia sine sacramento regenerationis abortivo modo tradita est ad inferos.

XXI. *De debilitate avorfi.*

I. Si verò ancilla à quacunque persona debilitata fuerit ut avorsum faceret, si adhuc vivus non fuit, cum quatuor solidis componat.

II. Si autem jam vivus, decem solidos componat. Ancilla domino reformentur.

TITVLVS VIII.

De furto.

I. Si liber furum fecerit.

SI quis liber aliquid furauerit, qualem-
 cunque rem, niungeldo componat,
 hoc est, novem capitalia restituat.

II. Si quis in publico furauerit.

I. Et si in Ecclesia, vel infra curtem
 Ducis, vel in fabrica, vel in molino ali-
 quid furauerit, ter niungeldum componat,
 hoc est, ter novem reddat: quia iste qua-
 tuor domus case publicae sunt, & semper
 patentes.

II. Et si negare voluerit, secundum
 qualitatem pecuniae iuret.

III. Si unam saigam, id est, tres dena-
 rios, furauerit, solus iuret secundum le-
 gem nostram.

IV. Si duas saigas, hoc est, sex denarios
 vel amplius usque ad unum solidum, quod
 sunt tres tremisses, cum sacramentali uno
 iuret.

V. Et si amplius quam solidum sive tres
 denarios vel plus usque ad quinque solidos
 furauerit, cum sacramentalibus sex iuret.

VI. Si bovem domitum vel vaccam
 nullam, id est, lactantem, furauerit, cum
 sex sacramentalibus iuret, vel duo cam-
 piones pugnent; & fortiant de illis cui
 Deus fortiam dederit.

III. Si maiorem pecuniam furauerit.

Et si maiorem pecuniam furauerit, hoc
 est, duodecim solidos valentem vel am-
 plius, aut equum totidem pretij, vel man-
 cipium, & negare voluerit, cum duodecim
 sacramentalibus iuret de lite sua, vel duo
 campiones propter hoc pugnent.

IV. Si liberum hominem furauerit.

I. Si quis liber liberum hominem fura-
 verit & vendiderit, & exinde probatus
 fuerit, reducat eum, & libertati restituat,
 & cum octuaginta solidis componat eum;
 in publico vero quadraginta solidos solvat
 propter praesumptionem quam fecit.

II. Et si eum revocare non potuerit,
 tunc ipse fur perdat libertatem suam pro
 eo quod conlibertum suum servitio tradi-
 dit, si solvere non valet vveregildum pa-
 rentibus, & amplius non requiratur.

V. Si fur nocturno tempore captus in furto.

Fur nocturno tempore captus in furto,
 dum res furtivas secum portat, si fuerit
 occisus, nulla ex hoc homicidij querela
 nascatur.

Tom. I.

VI. Si alienum servum in furtum suaserit.

Si quis alienum servum ad furtum suase-
 rit aut aliquid damnosum in fraudem do-
 mini sui, ut possit accusare eum, & fraus
 ipsa fuerit detecta per investigationem ju-
 dicis, dominus nec servum perdat, nec ali-
 quid damni pro compositione patiat; sed
 ille cuius conludione crimen admissum
 est, tanquam fur damnetur, in novicu-
 plum compositionem cogatur exsolvere.
 Servus vero quod tulit reddat, & insuper
 ducentos ictus flagellorum extensus pu-
 blicè accipiat.

VII. Si nesciens de fure aliquid comparaverit.

I. Si quis de fure nesciens comparavit, v. 344.
 requirat accepto spatio venditorem.

II. Quem si non potuerit invenire, pro-
 bet se cum sacramento & testibus inno-
 centem, & quod apud eum cognoscitur,
 ex medietate restituat, & furem quaerere
 non desistat.

III. Quod si furem celare voluerit per-
 jurans, & postea detectus inventus fuerit,
 tanquam ille fur, ita in crimine damnetur.

VIII. De furto in auro vel aliis speciebus.

Si quis aurum, argentum, iumenta,
 vel pecora, aut quascunque res usque ad
 solidos decem vel amplius furaverit, &
 exinde probatus fuerit, tunc fur compre-
 hensus iudici tradatur, & secundum le-
 gem vindictae subiaceat, aut ei qui perdi-
 dit in simplo componat. Veruntamen non
 prius damnetur ad mortem quam vel sim-
 plum de facultatibus furis componatur.

IX. Si quis occultè alienam animal
 interfecerit.

Si quis occultè in nocte vel in die alie-
 num caballum aut bovem aut aliquod ani-
 mal occiderit, & negaverit, & postea ex-
 inde probatus fuerit, tanquam furtivum
 componat.

X. Si casu occiderit alienam animal.

Si quis autem non volens casu faciente
 occiderit alienum animal, & non nega-
 verit, confimile dare non tardet, & ca-
 daver mortuum accipiat.

XI. De tintinnabulo.

I. Si quis tintinnabulum furaverit de ca-
 ballo vel de bove, cum uno solido com-
 ponat.

II. Si de vacca, cum duobus tremissi-
 bus componat.

III. Si de minutis pecoribus, cum tre-
 misse componat.

XII. De horto.

I. Si quis in hortum furtivè alicujus in-
 traverit, cum tribus solidis componat, &

H ij

Lil. v. Ca-
 pital. c.
 343.

LEX BA-
IVARIORUM.
XV. M.

quicquid ibi tulit, secundum legem furtivam componat.

II. Ita & de pomariis lex servanda est.

XIII. De furtiva re comparata.

V. 347. I. Ut nullus praesumat furtivam rem comparare infra provinciam. Quod comparare voluerit, prius inquirat si furtivum est an non.

II. Si furtivum praesumpserit emere, & exinde probatus fuerit, & scienter hoc fecit, tunc similem rem donet illi cujus pecuniam comparavit. Et in fisco pro fredo duodecim solidis sit culpabilis.

XIV. De custodia furtivae rei.

V. 348. I. Similiter ille qui de manu furis furtivam rem ad custodiendum acceperit, quasi consentiens furi, ita componat sicut superius diximus.

II. Aut cum uno sacramentali juret quod nescivit furtivum quando comparavit, vel quando commendatum suscepit.

III. Una lex erit utrisque, qui emit furtivum, aut qui commendatum suscepit.

IV. Si autem ille qui furtivam rem commendatam suscepit, & quaerente domino negaverit, ille fur est, sicut ille qui furavit, ita componat sicut lex habet.

XV. De compositione à latrone accepta.

I. Ut nemo de probato furto compositionem à latrone ausus sit accipere, nisi ante judicem suum judicetur.

II. Si autem praesumpserit hoc facere, & celaverit iudici suo, tunc latronis culpa subiacebit.

XVI. Ut sacramenta non cito fiant.

V. 349. I. Ut sacramenta non cito fiant. Iudex causam suam bene cognoscat, & prius veraciter inquirat, ut cum veritas latere non possit. Nec facile ad sacramenta veniatur.

II. Hoc autem volumus inter Bajuvarios in perpetuum custodiri, ut causa investigata, & veraciter inventa, apud judicem sit judicata. Nulli liceat perjurare, sed sicut judicatum est, cogatur exsolvere.

III. In his verò causis sacramenta praestentur in quibus nullam probationem discussio judicantis invenerit.

XVII. De falsa suggestione.

V. 350. I. Si quis contra caput alterius falsa suggesterit, vel pro quacunque invidia de injusta accusatione commoverit, ipse poenam vel damnum quod alteri intulit excipiat.

II. Neminem damnas antequam inquiras veritatem. Scriptum est: *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

XVIII. De accusatione servi alterius.

I. Si quis servum alienum injuste accusaverit, & innocens tormenta pertulerit, pro eo quod innocentem in tormenta tradidit, domino simile mancipium reddere non moretur.

II. Si verò innocens in tormento mortuus fuerit, duos servos ejusdem meriti sine dilatione restituat.

III. Si non habuerit servum aut unde componat, ipse subiaceat servituti qui innocentem fecit occidi.

TITVLVS IX.

De incendio domorum & earum compositione.

I. De immisione ignis per noctem.

V. 351. I. Si quis super aliquem in nocte ignem imposuerit, & incenderit liberi vel servi domum, in primis secundum qualitatem personae omnia aedificia componat atque restituat, & quicquid ibi arserit restituat unaquaque suppellectilia.

II. Et quanti liberi nudi de ipso incendio evaserint, unumquemque cum sua hrevuavunti componat.

III. De feminis verò dupliciter.

I. Et tunc domus culmen cum quadraginta solidis componat.

II. De scuria liberi.

I. De scuria verò liberi, si conclusa parietibus & pessulis cum clave munita fuerit, cum duodecim solidis culmen componat.

II. Si autem septa non fuerit, sed talis quod Bajuvarij scos dicunt, absque parietibus, cum sex solidis componat.

III. De illo granario, quod parch appellant, cum tribus solidis componat.

IV. De mita verò, si illam detegerit vel incenderit, cum tribus solidis componat.

V. De minore verò, quod scopar appellant, cum solido uno componat, & universa comparilia restituat.

III. De culminum ejectione minorum aedificiorum.

Si quis desertaverit, aut culmen ejectione, quod saepe contingit, aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod firstfalli dicunt, quae per se constructa sunt, id est, balnearum, pistoriam, coquinam, vel cetera hujusmodi, cum tribus solidis componat, & restituat dissipata vel incensa.

IV. De igne immisso & extincto.

I. Si autem ignem posuerit in domo, ita

ut flamma eructet, & non perarferit, & à familiis liberata fuerit, unumquemque de liberis cum sua breuavvunti componat, eò quòd illos, inuivvan quod dicunt, in desperationem vitæ fecerit.

II. Et non componat amplius nisi tantum quantum ignis consumpserit.

III. Ducalis verò disciplina integra permaneat.

IV. Et si negare voluerit de istis, cum campione se defendat, aut cum duodecim sacramentalibus juret.

V. De servorum verò firrtfalli uniuicujusque, ut manum recisam componat.

V. De dissipatione domus.

Modò quia de domorum incensione sermo perhinitur, censemus incongruum non esse ut de dissipatione domus aedificiorumque compositione edisseramus.

VI. De culmine.

I. Si quis relicti vel qualibet causa præsumptione vel inimicitia necnon & incuria aut certè hebetatione liberi culmen ejecerit, domino domus quadraginta solidos componat.

II. Si eam columnam à qua culmen sustentatur, quam firrtfalli vocant, cum duodecim solidis componat.

III. Si interioris aedificij illam columnam ejecerit quam vvinchilful vocant, sex solidos componat.

IV. Ceteræ verò hujus ordinis componentur cum tribus solidis.

V. Exterioris verò ordinis columnam angularem cum tribus solidis componat.

VI. Illas alias columnas hujus ordinis singulas cum singulis solidis componat.

VII. De trabibus.

Trabes verò singuli cum tribus solidis componantur.

VIII. *De spangis quæ parietes continent.*

Exteriores verò, quas spangas vocamus, eò quòd ordinem continent parietum, cum tribus solidis componat.

IX. De ceteris aedificij sumptibus.

I. Cetera verò, id est, asseres, laterculi, axes, vel quicquid in aedificio construitur, singula cum singulis componantur.

II. Et si una persona hæc omnia commiserit in alterius aedificio, amplius non cogatur solvere quam culminis dejectionem, vel ea quæ majora hujus commiserint criminis. minora hujus personæ non sequuntur, nisi tantum restituendi secundum legem.

X. De curtis dissipatione.

Si curtem dissipaverit aut iruperit liber liberi, cum tribus solidis componat, & restituat damnum.

XI. De sepe rupta.

I. Si illam sepe eruperit vel dissipaverit quam ezzisezun vocant, cum uno folido componat & restitutione.

II. Superiorem verò virgam, quam etarchartea vocamus, quæ sepius continet firmitatem, si eam injustè reciderit, simili modo cum folido componat, eò quòd minimè tunc sepius vitata animalis sustinet impetum.

XII. De signis ob defensionem positis.

Qui autem signum quod propter defensionem ponitur, aut injustum iter excludendum, vel pascendum, vel campum defendendum, vel applicandum secundum morem antiquum, quod signum vvisfam vocamus, abstulerit vel injustè reciderit, cum uno folido componat.

XIII. De via publica.

Si quis viam publicam, ubi Dux egreditur, vel viam æqualem alicujus clauerit contra legem, cum duodecim solidis componat, & illam sepe tollat. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret.

XIV. De via convicinali.

De via convicinali vel pastorali, qui eam alicui contra legem clauerit, cum sex solidis componat & aperiat, vel cum sex sacramentalibus juret.

XV. De semita.

De semita convicinali, si quis eam clauerit, cum tribus solidis componat, aut cum uno sacramentali juret.

XVI. De fonte.

I. Si fontem quacunquè immunditia coinquinaverit vel maculaverit, emundet eum prius, ut nulla sit suspicio coinquinationis, & cum sex solidis componat.

II. Si autem plurimorum in vicinio puteus fuerit, compositione inter se mutantur.

III. Ille verò puteum in pristinum restituat gradum.

TITVLVS X.

De violentia.

I. De curte.

Si quis in curtem alterius per vim contra legem intraverit, cum tribus solidis componat.

LXX BA-
IVARIO-
RVM.II. *De domo.*

I. Si autem in domum per violentiam intraverit, & ibi suum nihil invenerit, cum sex solidis componat.

II. Nemo enim ingrediatur alienam domum per violentiam; quia hoc scandalum generat.

III. Et postquam intraverit, & se cognoverit reum, injustè quòd intrasset, det vadium domino domus. Et si ille defuerit, mittat ipsum vadium supra liminare, & non cogatur amplius solvere quàm tres solidos.

TITVLVS XI.

De terminis ruptis.

I. *De limitibus.*

I. Si quis limites complantaverit, aut terminos fixos fuerit ausus evellere, si ingenuus est, per singula signa vel notas vicenos sex solidos componat.

II. Si servus est, per singula signa vel notas vicina flagella suscipiat.

II. *De limitibus casu motis.*

Si quis dum arat, vel plantat vineam, terminos casu non voluntate evellerit, vicinis presentibus restituat terminum, & nullum damnum patiat.

III. *De contentione terminorum.*

I. Quotiescunque de terminis fuerit orta contentio, signa quæ antiquitus constituta sunt oportet inquirere, id est, aggerem terræ, quem propter fines fundorum antiquitus apparuerit fuisse ingestum, lapides etiam quos propter indicium terminorum notis evidentibus sculptos vel confiteri esse defixos.

II. Si hæc signa defuerint, tunc in arboribus notas, quas decoreas vocant, convenit observare, sed illas quæ antiquitus probantur incise.

III. Quòd si intra terminos alienos per absentiam aut per ignorantiam domini partem aliquam forte possederit, statim eam, cum antiqui & evidentes ab inspectoribus fines agnoscuntur, amittat domino reformandam, nec contra signa evidentia ullum longæ possessionis tempus opponat.

IV. Nisi si comparavit ab aliquo, tunc venditorem ostendat, & secundum legem definiant.

IV. *De novo termino prohibendo.*

I. Nemo novum terminum sine consensu partis alterius aut sine inspectore constituat.

II. Quòd si fortè liber hoc fecerit, damnus pervasionis excipiat, quod legibus continetur, id est, sex solidos.

III. Si verò servus hoc admisit domino nesciente, ducenta flagella publicè extensus accipiat; & nullum ex hoc præjudicium domino comparetur.

V. *De signis non evidentibus.*

Quoties de commarchanis contentio nascitur, ubi evidentia signa non apparent in arboribus aut in montibus nec in fluminibus, & iste dicit, *Hucusque antecessores mei tenuerunt, & in alodem mihi reliquerunt*, & ostendit secundum proprium arbitrium locum; alter verò nihilominus in istius partem ingreditur, alium ostendit locum, secundum prioris verba suum & suorum antecessorum semper finisse usque in præsens asserit. Et si alia probatio nunquam inveniri dinoscitur, nec utriusque invasionem compensare voluerint, tunc spondeant invicem vvehadinc quod dicimus, & in campiones non fortiantur, sed cui Deus fortiorem dederit & victoriam, ad ipsius partem designata pars, ut quærit, pertineat.

VI. *De jacentibus columnis.*

I. Si quis, priusquam finita fuerit contentio, per fortiam ædificia elevare voluerit, & è contrario ille alter jacentibus columnis contradixerit, & inde testem habuerit, & is propter contumaciam legi obtemperare noluerit, sed suam perfecit domum, & cetera ædificia sepius conclusionem firmaverit, tunc dicat, *Emunda territorium meum usque ad legis perscriptionem*, & ille è contrario in suum dicit posuisse & emundare minimè debere, iste verò dicit, *Ego testem habeo quòd tibi jacentibus columnis contradixi*, tunc testes jurantes testimonium præferant, & cum campionibus determinetur sententia.

II. In ceteris hujusmodi ædificiis & horum conclusionibus nullatenus testificatio consistat, sed is qui ædificavit, cum sua lege defendat. Si autem curtis adhuc cinctus non fuerit, ille qui defendere voluerit, jactet securem saiga valentem contra meridiem, orientem, atque occidentem: à septentrione verò ut umbra pertingit, amplius non ponat sepem nisi determinata fuerit contentio.

VII. *De materiis non elevatis.*

I. Si aliquis alicujus materiæ in silva aut propter inimicitias vel invidiam truncaverit, vel læserit, cum alio simili restituat, & cum solido uno componat.

II. Et si ea sibi in usum miserit, nisi per convenientiam non potest, debet ei in mallo placare ad restituendum, & cum solido, dum ipsam haber, componat.

TITVLVS XII.

De pignoribus.

I. *Vi nemini liceat pignorare.*

I. **P**ignorare nemini liceat nisi per iussionem iudicis.

II. Si forte est aliquis homo tam durus vel inobediens aut contumax, rebellis iustitiae, qui non vult rectè respondere, non vult iustitiam facere, ille est contemptor legis, talis distringatur à iudice.

II. *De eo qui non vult iustitiam facere.*

I. Si quis liber alicui libero, qui eum mallat de qualicumque re, dedignabitur iustitiam facere, ille qui querit causam suam, habeat ibi testes duos vel tres, qui audiant & videant qualiter ille respondeat, ut possint ante iudices testes esse. Tunc iudex jubeat eum in praesenti venire, & iudicet ei, & componat duodecim solidos, quia non dignabatur iustitiam facere ei cui debuit.

II. Sic omnis qui non dignabitur iustitiam facere ei cui debuit, de qua re appellatus fuerit, pro fatigatione quam facit ei qui eum appellat, componat duodecim solidos, & postea respondeat secundum legem, & faciat iustitiam sicut lex habet, Duci verò quadraginta solidos.

III. *Si contra legem pignoraverit.*

I. Si quis aliquem contra legem pignoraverit sine iussione Ducis, pignus sine laesione reddat, & aliud simile addat. Duci verò pro fredo quadraginta solidos solvat.

II. Et si laeserit illud pignus, componat quantum aestimaverit qui causas iudicat.

III. Talis enim praesumptio non debet fieri, quia hoc scandalum generat.

IV. Et pro omni pignore, quod contra legem tulerit, semper cum sex solidis componat.

V. Si pignus illud minus valet quam sex solidos, tunc pignus reddat, & cum sex solidis componat.

VI. Si autem pignus quod tulit plus valet quam sex solidos, ipsum intactum reddat, & simile aliud addat, Duci verò pro fredo quadraginta solidos.

IV. *Si porcos in pignus tulerit.*

I. Si quis contra legem porcos in pignus tulerit, unumquemque cum duodecim saigis componat.

II. Illam duercicem cum tremisse componat

V. *Si oves tulerit in pignus.*

I. Si quis oves in pignus contra legem tulerit, taceat de causa pro qua pignus tulit, & cum solido componat.

II. Nisi forte ille homo alias res non habet, per quas possit pignus tollere, si nisi ipsas oves nihil aliud habet, non erit culpabilis, quia necessitas hoc compellit facere.

VI. *Si messem vel prata araverit.*

I. Si quis messem vel pratum alterius araverit usque ad tres sulces in longitudine iugeris, vel in transversa sex sulces, cum tribus solidis componat. Aut si negare voluerit, juret cum sacramentali uno.

VII. *Si messem maturam furaverit.*

I. Si quis messem jam maturam in agro furaverit, cum sex solidis componat.

II. Et si negare voluerit, cum sex sacramentalibus juret secundum legem suam.

VIII. *Si alterius iniitaverit messem.*

I. Si quis messes alterius iniitaverit maleficis artibus, & inventus fuerit, cum duodecim solidis componat, quod arancarti dicunt, & familiam ejus & omnem substantiam ejus vel pecora ejus habeat in cura usque ad annum. Et si aliquid perdidit homo ille de rebus suis in illo anno, ille reddat. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret, aut cum campione cincto defendat se, hoc est, pugna duorum.

IX. *Si servum ad fugiendum suaserit.*

I. Si quis servum alienum ad fugiendum suaserit, & foras terminum eum duxerit, hoc est, foras marcham, cum duodecim solidis componat, & ipsum reducat.

II. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret, aut cum campione suam querat iustitiam.

III. Si ancilla est, cum viginti quatuor solidis componat, & ipsam reddat.

TITVLVS XIII.

De vitiatibus animalibus & eorum compositione.

I. *De animalibus vitiatibus.*

Qui sepi damnum inferunt, & huius vitij adhaerent, si se in stipitem maculaverint introcundo vel exeundo, & ibi mortui fuerint, si sepes legitime fuerint exaltata, id est, mediocri statura virili usque ad mammas, nihil cogatur solvere dominus sepis.

LEX BAYVARIORVM.

LEX BA-
IVARIO-
KVM.II. *Qui ea in seipem compulerit.*

Si altera persona ipsum animal per vim fallere compellerit, solvat animal, quia injustè eum in periculum mortis eiecit.

III. *Si dominus seipis hoc fecerit.*

Si ipse dominus seipis simili modo ex sua claufura cum canibus vel ceteris flagellis eiecerit, cum simili componat.

IV. *Statim si mortua non fuerit.*

Si autem statim mortuum non fuerit, sed vulneratum evaserit ad domum domini sui, & dominus animalis hoc cognoverit, & dicit ad illum reum qui ipsum animal compellebat in mortem, *Recipe animal quod læsisti*, quod nos avurium vocamus.

V. *Si confessus est, recipiat eum.*

Si autem confessus est, recipiat, donec sanetur, & aliud interim ad operationem restituat, quale illud fuerat quod læsit.

VI. *De restituendis animalibus.*

I. Si verò mortuum fuerit, quod in locum posuit teneat possessor animalis læsi.
II. Iste verò cadaver quod sanare nequiverat ad suum teneat usum.

VII. *Si læsum recipere noluerit.*

Si autem læsum animal, qui id lædere se compellebat, recipere noluerit, dominus animalis cadaver sibi sumat in usum, & ille alius nihilominus ex integro cogatur exolvere.

VIII. *Si oculum alterius animalis excusserit.*

v. 364. Si quis alicujus caballo aut bovi vel cui-libet quadrupedi unum oculum excusserit, adpretet illud pecus quod valet, & tertiam partem componat.

IX. *Si bovis cornu.*

I. Si quis bovi alterius cornu à capite excusserit, cum tremisse componat.
II. Si cornu exilierit, & os remanserit, duas saigas donet.
III. Si vacca excusserit, duas saigas componat.

X. *Si caudam amputaverit.*

I. Si caudam amputaverit, vel aurem, si equus est quem marach dicimus, cum solido componat.
II. Si medioeris fuerit, quod vvlz vocant, cum medio solido componat.
III. Et si deterior fuerit, quod angargnago dicimus, qui in hoste utilis non est, cum tremisse componat.
IV. Similiter qui alterius bovi caudam amputaverit vel aurem, cum tremisse componat.
V. Si vaccam alterius hujusmodi læserit, cum duabus saigis componat.

XI. *De injustè usis animalibus.*

I. Et si unum eorum contra legem innaverit, quod svvezcholi dicimus, pari sententiæ subiaceat.

II. Si quis autem contumaciter alterius jumento propter dispectionem domini sui vel quacunq; inimicitia hoc injustè perpetraverit, hæc univèrsa in componendo duplentur.

XII. *Ut minimè præsumat animal alienum occidere.*

I. Ut nemo præsumat alienum animal occidere, neque porcum, quamvis in damno eum invenerit; sed recludat eum donec domino ejus ostendat damnum, & aliqui de vicinis eorum videant hoc, & designent locum qui læsus est, & alia quæ intacta sunt, usque ad maturitatem colligat cujus messis est; & quantum minus invenerit in læsione illa, contra hæc æqualitatem integram ille reddat cujus animalia fuerunt & damnum fecerunt.

II. Ita & de vinea & de prato faciat sicut æstimatores arbitraverint, & componat.

TITVLVS XIV.

De commendatis & commodatis.

I. *De custodia.*

SI quis caballum aut quodlibet animalium genus ad custodiendum mercede placita commendaverit, si perierit, ejusdem meriti ille qui commendata suscepit exsolvat; si tamen mercedem fuerit pro custodia consecutus.

II. Quòd si etiam nulla placita mercede suscepit, & mortuum esse probaverit, nec ille mercedem requiratur; nec ab illo aliquid requiratur.

III. Tamen ratio est ut præbeat sacramenta ille qui commendata suscepit quòd non per suam culpam neque per negligentiam mortua consumpta sint, & reddat corium.

IV. Eadem de commodatis forma servetur.

II. *Si aurum furaverit.*

Si cui aurum, vel argentum, vel ornamenta, vel quæcunque species fuerint commendata, sive custodiendæ traditæ sint, sive vendendæ, & in domo ipsius cum rebus ipsius forsitan fuerint incendio concremata, unà cum testibus qui commendata suscepit præbeat sacramenta nihil exinde suis profuisse compendii, & nihil cogatur exolvere; excepto auro & argento, quod ardere non potuit.

III. *De*

III. *De incendio furatis.*

I. Si quis fortè, dum domum flamma consumit, se quasi auxilium adlaturus ingesserit, & aliquid fortè rapuerit, dominus domus diligenter inquirat, & si eum potuerit invenire, ille qui rapuerat, in quadruplum rapta restituat.

II. Et si de commendatis rebus apud direptorem aliquid fortè reperit, domino restituere non moretur.

IV. *De commendatis furatis.*

V. 356. I. Si verò quæ commendata fuerant furto probantur ablata, ei qui commendata perdidit spatium tribuatur donec furem suum inveſtigacione perquirat.

II. Et si eum invenerit, commendatori res proprias tantummodo reformare procuret.

III. Compositio verò furti ad eum qui habuit rem commendatam pertineat.

IV. Et si fur non fuerit intra statutum tempus inventus, medietas rerum commendatarum domino suscipiente reddatur, damnorum verò ex medio uterque sustineat.

V. Et postmodum si dominus rerum apud eum cui commendaverat, quæcunque fuerint suppressa vel repressa reperit, cum hæc ille prius se dixerat perdidisse vel furto fuisse sublata, sicut à fure ea ab eo exigi legum statuta præcipiunt, & compositionem cogatur implere.

V. *De re in contentione posita.*

V. 357. Rem in contentione positam non liceat donare nec vendere.

VI. *De viduis.*

Vidua, si post mortem mariti in viduitate permanceat, æqualem inter filios suos, id est, qualem unus ex filiis, usufructuariam habeat portionem, usque ad tempus vite suæ usufructuario jure possideant.

VII. *De secundis nuptiis.*

I. Quòd si mater ad alias nuptias fortè transierit, ea die usufructuariam portionem, quam de bonis mariti fuerat consecuta, filij inter reliquas res paternas, qui ex eo nati sunt conjugio, vindicabunt.

II. Mater verò si habet proprias res, cum dote sua, quam per legem habet, egrediatur.

III. Et si ibi filios nec filias generavit, post mortem ejus omnia quæ de filiis suis detulit, ad alios revertantur.

VIII. *De divisione inter fratres.*

I. Ut fratres hereditatem patris æqualiter dividant, ut quamvis multas mulieres habuissent, & totæ liberæ fuissent de genea-

Tom. I.

logia sua, quamvis non æqualiter divites, unusquisque hereditatem matris suæ possideat, res autem paternas æqualiter dividant.

II. Si verò de ancilla habuerit filios, non accipiant portionem inter fratres, nisi tantum quantum ei per misericordiam dare voluerint fratres eorum; quia in veteri lege scriptum est: *Non enim erit heres filius ancillæ cum filio liberæ.* Tamen debent misericordiam considerare, quia caro eorum est.

IX. *De eo qui sine liberis moritur.*

I. De eo qui sine filiis & filiabus mortuus est, mulier accipiat portionem suam, dum viduitatem custodierit, id est, medietatem pecuniæ. Medietas autem ad propinquos mariti pertineat.

II. Si autem mulier mortua fuerit, aut alium maritum tulit, tunc quod proprium habet de mariti rebus, quæ per legem ei debentur, accipiat. Ceteras res propinqui prioris mariti accipiant.

III. Si autem maritus, qui nec filios nec filias nec nepotes nec pronepotes nec ullum de propinquis habet, sed in uxorem aut donatione aut testamento sive partem sive omnes contulerit facultates, & hæc deinceps in viduitate persistit, & memoriam mariti cum pudicitia castitatis observat, omnia quæ à marito ei sunt donata possideat, & ea in quem voluerit pro suo jure transfundat.

IV. Quòd si maritus & mulier sine herede mortui fuerint, & nullus usque ad septimum gradum de propinquis & quibuscunque parentibus invenitur, tunc illas res filcus adquirat.

TITVLVS XV.

De venditionibus.

I. *Si quis res alienas vendiderit.*

I. Si quis vendiderit res alienas sine voluntate domini sui, aut servum, aut ancillam, aut qualemcunque rem, ipsam per legem reddat, & consimilem aliam addat.

II. Et si ipsam non potest invenire, duas consimiles reddat.

II. *Si quis possessionem vendiderit.*

I. Si quis vendiderit possessionem suam alicui, terram cultam, non cultam, præta, vel silvas, post acceptum pretium aut per chartam aut per testes comprobetur firma emptio, ille testis per aurem debet esse tractus, quia sic habet lex vestra.

I

LEX BA-
IVVARIO-
XV M.

Duo vel tres vel amplius debent esse testes.

II. Si venditio fuit violenter extorta, id est, aut metu mortis, aut per custodiam, nulla ratione firma sit.

III. Si à servo alieno comparaverit.

V. 366. I. Si quis à servo alieno aliquid comparaverit nesciente domino suo, si dominus firmam esse noluerit emptionem, reddatur pretium emptori, & emptio nihil habeat firmitatis.

II. Si ipsum non habet, consimile reddat.

IV. De contentione venditæ rei.

I. Quotiens de vendita re contentio commovetur, si alienam fuisse confiterit, nullus sine domini præjudicio comparet.

II. Et domino is qui aliena vendere præsumpsit, duplum cogatur exsolvere, nihilominus emptori, qui accepit, pretium redditurus.

III. Et quicquid ad comparatæ rei profectum studio suæ utilitatis emptor adjecerit, à locorum iudicibus æstimetur, & ei qui laborasse cognoscitur, à venditore juris alieni satisfactio iusta reddatur.

V. Si ingenuum hominem vendiderit.

I. Si quis ingenuum vendiderit, cum ille suam probaverit libertatem, is qui eum vendidit, reducat eum in locum suum, & restituat ei libertatem sicut prius habuit, & componat ei quadraginta solidos, excepto quod emptori in duplum pretium, quod accepit, cogatur exsolvere.

II. Similis ratio dupliciter de feminis servetur.

III. Et si eum vel illam foris provincia vendiderit, & iterum reducere non poterit, tunc cum vveregildo componat, hoc est, centum sexaginta solidos solvat parentibus.

VI. Si servum proprium vendiderit.

V. 358. Si quis servum suum vendiderit, forsitan ejus nesciens facultates quas habebat, dominus ejus potestatem habeat, qui eum vendidit, requirendi res ejus ubicunque invenire poterit.

VII. Si servus de suo fuerit redemptus.

V. 359. Si quis servus de peculio suo fuerit redemptus, & hoc dominus ejus fortè nescierit, de domini potestate non exeat, quia non pretium, sed res servi sui, dum ignorat, accepit.

VIII. De commutatione.

VI. 111.
417. Commutatio, hoc est, quod cambias, talem qualem emptio habeat firmitatem.

IX. De venditionis forma.

I. Venditionis hæc forma servetur ut seu V. 362. res seu mancipium vel quodlibet genus animalium venditur, nemo propterea firmitatem venditionis inrumpat quòd dicat se vili pretio vendidisse, sed postquam factum est negotium, non sit mutatum.

II. Nisi fortè vitium invenerit quod ille venditor celavit, hoc est, in mancipio, aut in caballo, aut in qualicunque peculio, id est, aut cæcum, aut herniosum, aut caducum, aut leprosum.

III. In animalibus autem sunt vitia que aliquotiens celare potest venditor.

IV. Si autem venditor dixerit vitium, stet emptio. non potest mutari.

V. Si autem non dixerit, mutare potest in illa die, & in alia, & in tertia die.

VI. Et si plus de tribus noctibus habuerit, postea non potest mutare.

VII. Nisi fortè eum invenire non poterit infra tres dies, tunc quando invenerit, recipiat qui vitium vendidit.

VIII. Aut si non vult recipere, juret cum sacramentali uno: quia vitium ibi nullum sciebam in illa die quando negotium fecimus. & stet factum.

X. De arras.

Qui arras dederit pro quacunque re, V. 361. pretium cogatur implere quod placuit emptori. Et si non occurrerit ad diem constitutum, vel antea non rogaverit placitum amplioem, & hoc neglexerit facere, tunc perdat arras, & pretium quod debuit impleat.

XI. De firmitate.

I. Si mancipium alicujus aliquis intercaverit, dicens, *Istud mancipium ego comprehendi extra terminam ubi Dux exercitum duxit, vel alibi Dux illum per debitam & justum culpam tulit, & mihi licenter tradidit.* Aut si aliqua ornamenta sint, dicit: *Quod mancipia mea ex propria mea materia laboraverunt & fecerunt, aut fabri hujusmodi si fuerint, propterea tradidi & firmabo.* Si hæc defuerint, in supradictis rebus nullatenus potest firmare. Si autem firmaverit, non potest ab eo cui firmavit, nisi ipse voluerit, retrahere.

II. Si campo quæsitores vicerit, si firmare promiserit emptori, id est, suviron, & non poterit per hæc verba veraciter, ut supra diximus, & constitutum ruperit, tunc pretium reddat, & talem terram aut speciem, qualem se firmare pollicebatur, restituat sine mora; eò quòd valde reprehensibilis est qui res alterius dare præ-

sumpserit; quia aliquotiens exinde scandala nascuntur.

III. Simili modo qui propria donaverit ut quibusdam injustis machinamentis sibi sociaret quod nunquam tenuerat.

IV. Si mancipium fuerit, & dicit, *Pater meus reliquit mihi in hereditatem*, aut, *Ego in propria domo enutrivit illud, de propriis meis mancipiis natum*; similiter de iumentis vel hujusmodi, quae fuerint, adferre potest.

XII. *Ut per chartam venditio firmetur aut testes.*

Quicquid vendiderit homo, aut comparaverit qualemcunque rem, omnia sunt firmata aut per chartas aut per testes qui hoc probare possint, hoc est, de mancipiis, de terra, casis vel silvis, ut postea non sit contentio.

XIII. *De pactis vel placitis.*

Pacta vel placita quae per scripturam quamcunque facta sunt, vel per testes denominatos tres vel amplius, dummodo in his dies & annus sit evidenter expressus, immutata nulla ratione permittimus.

TITVLVS XVI.

De testibus & eorum causis.

I. *De testibus, si suam voluerit vindicare.*

I. Si quis homo pratum vel agrum vel sextarium alterius contra legem malo, ordine invaserit, & dicit suum esse, propter praesumptionem, cum sex solidis componat, & exeat.

II. Si autem suum voluerit vindicare illum agrum aut pratum vel sextarium, vel unde illa contentio est, taliter vindicet. Iuret cum sex sacramentalibus, & dicat: *Ego tua opera priora non invasi contra legem, nec cum sex solidis componere debeo, nec exire, quia mea opera & labor prior hic est quam tuus.* Tunc dicat ille qui quaerit: *Ego habeo testes qui hoc sciunt quod labores de isto campo semper ego tuli, nemine contradicente exaravi, mundavi, possedi usque hodie, & pater meus reliquit mihi in possessione sua.* Ille homo qui hoc testificare voluerit, commarchanus ejus debet esse, & debet habere sex solidorum pecuniam & similem agrum. Tunc ille testis juret taliter: *Quia ego hoc meis auribus audivi, & oculis meis vidi, quod istius hominis priora opera fuerunt in isto agro quam tua, & labores fructuum ille tulit.* Post sacramentum reddat agrum. Tunc ille defensor, si sperat quod justitia de illo agro suo fuisset, & hoc in praesenti

Tom. I.

populo fiat, ne per invidiam aliquis pereat, dicat ad illum testem: *Mendacium jurasti contra me. Sponde mihi pignam duorum, & manifestet Deus si mendacium an veritatem jurasti contra me; & componere debes cum duodecim solidis, & illam terram reddere quam mendaciter abstulisti.* Si vicerit ille qui quaerit, componat cum duodecim solidis, & illam terram reddat. Et si illam terram non potuerit donare, donet aliam in proximo quantum jactus est de securi saiga valente. Et si in proximo non habet, nec comparare potest, juret secundum pretium agri ut ipsum agrum cum pretio valente nec cum duplo nec cum triplo conquirere potuisset, donet ubi habet; & ipsum agrum quem donaverit, juret quod talis sit qualis suus fuerat.

II. *Si testem habuerit per aurem tractum.*

Si quis testem habuerit per aurem tractum de qualibet causa finita ratione, & hoc confirmavit per testes, posthac non debet repetere nec inquietare illum a quo finivit rationem suam. Et si voluerit, tunc per testes defendat se, ille testis testificet sicut scit unde ad testem per aurem tractus fuit, & hoc per sacramentum confirmet. Non debet testem veritatis repellere causaticus ejus. Nisi forte aliquis testem mendacem habere voluerit, potest illum cum lege repellere cum pugna duorum & dicere: *Non tibi traxi testem de ista causa, neque consentio.* Si autem testis per aurem tractus fuerit de compositione finienda, vel propter arras, qui donat quasi pro pignore qualemcunque rem, usque dum solvat debitum, & pignus recipiat, illum testem nemo repellat, nec potest, sed consentiat. Nisi super mortuum hominem testare voluerit aliquam causam, illum potest contradicere cum duorum pugna & dicere: *Defendere hoc volo cum campione meo quod dicis, quia & tu mentiris, & tuus testis super mortuum meum.*

III. *Si testis victus fuerit.*

Et si ille victus fuerit qui negare testem voluit super mortuum suum, tunc amplius pugna duorum non veniat, quia ad testificationem per vim illum mortuum adquisivit; sed cum sacramento, ut lex est, testificetur, & testificatio firma permaneat.

IV. *De discordia judicum.*

Sed hic discordant nostri iudices de pacto, quod ipse qui testem adducit jurare debeat quod mendacem testem non proferat, nec de illius testificatione sacramenti se abstinere debeat.

I ij

LXX BAI-
IVARIO-
NYM.

LXXBA-
IVVARI-
RVN.V. *Si plures fuerint testes.*

Et si plurimi testes fuerint, & ad unum conventum venerint, sortiantur illi testes inter se, & cui fors exierit, juret ille taliter & dicat: *Ad testem sortitus sum, & ad testem me facere volo.* Adprehendat manum proximi sui, & dicat: *Si illum Deus adjuvet & illum cujus manum teneo quod ego ad testem illum inter vos per aurem tractus fui de ista causa ad veritatem dicendam.* Tunc solus juret cum sua manu. Postea donet arma sua ad sacrandum, & per ea juret ipsum verbum cum uno sacramentali. Et si mendaciter jurat, componat illi cujus causam abstulit cum duodecim solidis, & ipsam causam restituat, aut defendat se cum campione suo, si rectè juravit, hoc est, pugna duorum.

TITVLVS XVII.

De campionibus & causis quæ ad eos pertinent.

I. *Si unus ab altero fuerit interfectus.*

SI unus ex his ab altero interfectus fuerit, quamvis nobilis sit persona, non componatur amplius quam duodecim solidis, & ab eo componatur qui illum injustè invitavit.

II. Si servus fuerit per domini sui consentum, pari modo ratio subjacebit. Sin autem, cum viginti solidis componat.

II. *De his qui propriam alodem vendiderunt.*

De his qui propriam alodem vendunt vel quascunque res, & ab emptore alter abstrahere voluerit & sibi fociare in patrimonio, tunc dicat emptor ad venditorem: *Terram, aut quæcunque fuerit res, abstrahere mihi vult vicinus meus, aut quis fuerit.* Et ille respondet: *Ego quod tibi donavi, cum lege integra & verbis significacione firmare volo.* super septem noctes fiat constitutum. Si dicit, cum utrisque utraque partes conveniunt: *Cur invadere conaris territorium quod ego justè jure hereditatis donavi.* Ille alius contra: *Cur meum donare debuisti, quod antecessores mei antea tenuerunt?* Ille verò dicit: *Non ita, sed mei antecessores tenuerunt, & mihi in alodem reliquerunt, & vestita est illius manus cui tradidi, & firmare volo cum lege.* Si statim voluerit, liberam habeat potestatem. Sin autem, postea super tres dies aut quinque aut certè septem ea ratione firmet. Per quatuor angulos campi, aut designatis terminis, per hæc verba tollat de ipsa terra, vel aratrum circumducatur, vel de herbis, aut

ramis, silva si fuerit: *Ego tibi tradidi, & legitime firmabo per ternas vices.* Dicat hæc verba, & cum dextera manu tradat, cum sinistra verò porrigat vvadium huic qui de terra ipsa eum mallat, per hæc verba: *Ecce vvadium tibi do quod terram tuam alteri non do, legem faciendo.* Tunc ille alter suscipiat vvadium, & donet illum viceforibus istius ad legem faciendam. Si causa fuerit inter illos pugnae, dicat ille qui vvadium suscepit: *Injustè territorium meum alteri firmasti,* id est, falsiviroto. *Ipsam mihi debes reddere, & cum duodecim solidis componere.* Tunc spondeant pugnam duorum, & ad Dei pertineat judicium. Sin autem, cum sacramento se defendat, id est, cum duodecim, quod suam terram injustè non firmaret alteri, nec suæ ditioni restituere deberet, nec cum duodecim solidis componere.

TITVLVS XVIII.*

De mortuis & eorum causis.

I. *Si mortuum ex monumento ejecerit.*

SI quis mortuum liberum de monumento effodierit, cum quadraginta solidis componat parentibus, & ipsum quod ibi tulit furtivum componat.

II. *Si in flumine projecerit.*

I. Si quis liberum occiderit furtivo modo, & in flumen ejecerit, vel in talem locum ut cadaver redire non quiverit, quod Bajuvarij murdridam dicunt, in primis cum quadraginta solidis componat, eò quod funus ad dignas obsequias reddere non valet. Postea verò cum suo vveregildo componat.

II. Et si ipsum cadaver à fluminis alveo ad ripam projectum fuerit, & à quolibet inventum, qui iterum cadaver de ripa impinxerit, & exinde probatus fuerit, cum duodecim solidis componat.

III. Si servus furtivo modo supradicto more occisus fuerit, & ita abscondus, quod gamurdrit dicunt, novuplum componat, id est, centum octuaginta solidos.

III. *De vestitu mortuorum.*

I. De vestitu utrorumque, quod vvalaraupa dicimus, si ipse abstulerit qui hos interfecit, dupliciter componat.

II. Si alter, & non ipse reus, omnia furtivo more componat.

IV. *Si vulneraverit mortuum.*

Et si, ut sæpe contingit, aquilæ vel ceteræ aves cadaver repererint, & super ad lacerandum confederint, & aliquis fagit-

tam egerit, & cadaver vulneraverit, & repertum fuerit, cum duodecim solidis componat.

V. *Si cadaver laeserit.*

Simili modo quicumque cadaver hominis laeserit, quem alter interfecit, si caput amputaverit, si manum præciderit, si pedes, si aurem, si tantum quod profusionem sanguinis reputamus, de mortuo tam minima quam maxima plaga, semper cum duodecim solidis componat.

VI. *Si humaverit mortuum.*

v. 361. I. Et si à quolibet mortuus fuerit repertus, & cum humanitatis causa humaverit, ut neque à porcis inquinetur, nec à bestiis seu canibus laceretur, liber sit an servus, & postea repertum fuerit, ille qui eum humaverit, si requirere voluerit, parentes illius solvant ei solidum unum, aut dominus servi, si servus fuit. Sin autem, à domino recipiat mercedem, quia scriptum est: *Mortuos sepelire.*

II. Quia aliquotiens conspicimus, cum cadaver humo immisissum fuerit, & lignum insuper positum, cunctis adstantibus, ut requiratur dominus cadaveris ut primus terram superinciat, & si liber, similiter filium aut fratrem, ne rei sint ceteri humatores. quod omne à falsis iudicibus fuerat aestimatum, non in veræ legis veritate repertum.

VII. *De navibus.*

I. Si quis navem alterius tulerit de loco suo, ipsam intactam reddat aut similem.

II. Et si eam foris aqua traxerit & absconderit, & negaverit interrogatus, furtivum componat.

TITVLVS XIX.

De canibus & eorum compositione.

I. **S**I quis canem seucem, quem leciuhunt vocant, furaverit, aut similem aut ipsum reddat, & cum sex solidis componat. Et si negare voluerit, cum tribus sacramentalibus iuret secundum legem suam.

II. Si autem seucem doctum, quem triphunt vocant, furaverit, cum tribus solidis componat, aut cum uno sacramentali iuret.

III. Si autem seucem qui in ligamine vestigium tenet, quem spurihunt dicunt, furaverit, cum sex solidis componat, & similem aut ipsum reddat.

IV. De eo cane quem biharhunt vocant, qui sub terra venatur, qui occiderit,

alium similem reddat, & cum sex solidis componat. L X B A
I V V A R I Q
R V M.

V. De canibus veltricibus, qui unum occiderit qui leporem non persequitur, sed sua velocitate comprehendit, cum simile & tribus solidis componat.

VI. De eo cane qui dicitur hapihuhunt, pari sententiæ subjaceat.

VII. De his canibus qui urfos vel bubalos, id est, majores feras, quod suvarzuwild dicimus, persequuntur, si de his occiderit, cum simile & sex solidis componat.

VIII. Qui verò pastorem, qui lupum mordet, occiderit, cum tribus solidis componat.

IX. Si autem canem qui curtem domini sui defendit, quem hovauvarth dicunt, occiderit post occasum solis in nocte, cum tribus solidis componat, quia furtivum est. Si verò ante solis occasum hoc fecerit, similem reddat, & cum uno solido componat.

X. Si autem canis per vestimentum aut per membrum hominem tenuerit, & de manu eum percussit ut moriatur, similem reddat, & amplius non requiratur. Et dominus canis quod canis fecit componat medietatem ac si ipse fecisset. Si hoc noverit, canem non requirat.

TITVLVS XX.

De accipitribus vel avibus.

I. **S**I quis accipitrem occiderit, quem chranohari dicunt, cum sex solidis & simile componat, & cum uno sacramentali iuret ut ad volare & capere similis sit.

II. De eo qui dicitur ganshapuch, qui anseres capit, cum tribus solidis componat, & similem reddat.

III. Illum quem anothapuch dicimus, cum solido & simili componat.

IV. De sparvariis verò pari sententiæ subjaceat cum solido & simile restituendi, & cum sacramento ut tales sint quales interfectione damnavit.

V. Si vero furto ablati fuerint, per omnia furtivum cogantur solvere ut lex compellit.

VI. De his quidem avibus quæ de silvaticis per documenta humana domesticantur industria, & per curtes nobilium mansuecunt volitare atque cantare, cum solido uno & simile componat, atque insuper ad sacramentum.

L. X. BA-
IVVARI-
O. R. Y. M.

TITVLVS XXI.

*De pomariis & nemoribus atque apibus
& eorum compositione.*

I. Si quis alienum pomarium effodi-
erit per inuidiam, vel exciderit ar-
bores fructiferas, ubi duodecim siue am-
plius fuerint, in primis quadraginta soli-
dos componat, viginti cuius pomarium
fuit, & alios viginti in publicum, quia
contra legem fecit. Et alias arbores simi-
les ibi plantet, & unamquamque arbo-
rem cum solido componat, & omni tem-
pore pomorum solidos donet usque dum
illæ arbores fructum faciant quas ille plan-
tauit.

II. Si quis aliena nemora præciderit, si
portat escam, & rubus est, cum solido &
simile componat.

III. Et si amplius usque ad numerum
sex per singulos singulum restituat. Dein-
de arborum numerositatem restituere cog-
gatur, & de his quæ nondum fructum
portauerunt, cum tremisse & simile re-
stituatur.

IV. De fagis verò tremissem & simile
restituendum censemus, usque ad nume-
rum sex solidorum per singulas arbores, id
est, decem & octo. Et si amplius damnum
infert, non cogatur componere nisi nu-
merum restituendi.

V. Si malum vel pirum vel cetera hu-
jusmodi, pari sententia ut fagi perseverent.

VI. Si verò de minutis silvis de luco vel
quacunque kabio vegetum reciderit, cum
solido & simile componat, & deinceps us-
que ad sex solidos restitutionem & com-
positionem.

VII. Si amplior fuerit numerus vegeta-
rum, non cogatur componere, nisi resti-
tuere cum simili & sacramento. Si au-
tem post compositionem & restitutionem
damnum intraverit inferre in ipsius nemo-
ra cui composuit, nihil excludat compo-
nendi sententiam, sed superioris observe-
tur regula sententiæ.

VIII. Si apes, id est, examen alicujus
ex apili elapsum fuerit, & in alterius ne-
moris arborem intraverit, & ille consecutus
fuerit, tunc interpellat eum cuius ar-
bor est, & cum fumo & percussione ter-
nis de transversa secure, si potest, fumum
eiciat examen, veruntamen ita ut arbor
non lædatur. Et quod remanserit, huius
sit cuius arbor est.

IX. Si autem in capturis quæ ad capi-
endas apes ponuntur, id est, vasculis
apum, simili modo interpellat eum cuius
vasculum est, & studeat suum eicere exa-
men. Veruntamen vasculum non aperie-
tur nec lædatur. Si ligneum est, ternis vi-
cibus lidat eum terris. Si ex corticibus aut
ex furculis compositum fuerit, cum pu-
gillo ternis vicibus percutiatur vasculum,
& non amplius. Et quos eiecerit sua erunt,
& quæ remanserint, ipsius erunt cuius vas-
culum est.

X. Si autem dominum arboris vel vas-
culi non interpellaverit, & sine illius con-
scientia eiectum domino restituerit, & ille
cuius vasculum fuerat eum compellaverit
ut ex suo opere vel arbore res tulisset, &
ad restituendum compellaverit, quod
untrut vocant, & ille alius sinegare vo-
luerit, & dicit suum consecutum fuisse,
tunc cum sex sacramentalibus juret quòd
ex suo opere ipsum examen injustè non
tulisset, nec illud ad iudicium restituere
deberet.

XI. Pari modo de avibus sententia sub-
jacet, ut nullus de alterius silva, quamvis
priùs inveniatur, aves tollere præsumat, nisi
ejus commarchanus fuerit, quem calafico
dicimus. Et qui aliter præsumperit, sem-
per restitutionis sacramentum justum pu-
tamus, quamvis minima sit querela. Et si
admittitur, cum sex sacramentalibus ju-
rare lex compellit.

DE ISTIS SVFFICIT.

*S*equantur post ista in editione Lindenbrogii leges quas Tassilo Dux Bajuvariorum
tulit anno DCCLXXII. pridie Idus Octobris, quæ ab Henrico Caniso & Marco
Velfero editæ sunt ex veteribus membranis, ut ipsa Velferi verba ponamus. Eas nos hec
omissas volumus, quia cum Tassilo non fuerit Rex aut Princeps Francorum, leges ab eo
latæ ad institutum nostram pertinere non possunt.

Post illam Tassilonis constitutionem Lindenbrogii exhibet capitula octo quæ Dominus Ka-
rolus serenissimus addere iussit, itémque alia capitula numero quatuordecim, ad Bajuva-
rios præcipuè spectantia. Nos illa referemus ad annum DCCCVI. quo Karolus Magnus
imperij sui divisionem instituit inter Karolum, Ludovicum, & Pippinum filios suos.

7. De secundis nuptiis.
 8. De divisione inter fratres.
 9. De eo qui sine liberis moritur.
- Titulus XV. De venditionibus.
- Cap. 1. Si quis res alienas vendiderit.
2. Si quis possessionem vendiderit.
 3. Si à servo alieno comparaverit.
 4. De contentione vendita rei.
 5. Si ingenuum hominem vendiderit.
 6. Si servum proprium vendiderit.
 7. Si servus de suo fuerit redemptus.
 8. De commutatione.
 9. De venditionis forma.
 10. De arris.
 11. De firmitate.
 12. Ut per charitatem venditio firmetur aut testes.
13. De pactis vel placitis.
- Titulus XVI. De testibus & eorum causis.
- Cap. 1. De testibus, si suam voluerit vindicare.
2. Si testem habuerit per aurem tractum.

3. Si testis vitiosus fuerit.
 4. De discordia iudicum.
 5. Si plures fuerint testes.
- Titulus XVII. De campionibus & causis quæ ad eos pertinent.
- Cap. 1. Si unus ab altero fuerit interfectus.
2. De his qui propriam alodem vendiderunt.
- Titulus XVIII. De mortuis & eorum causis.
- Cap. 1. Si mortuum ex monumento ejecerit.
2. Si in flumine projecerit.
 3. De vestitu mortuorum.
 4. Si vulneraverit mortuum.
 5. Si cadaver leserit.
 6. Si hamaverit mortuum.
 7. De navibus.
- Titulus XIX. De canibus. Capitula X.
- Titulus XX. De accipitribus vel avidibus. Capitula VI.
- Titulus XXI. De pomariis & nemoribus atque apibus. Capitula XI.

INCIPIT LEX BAIUVARIORVM.

TITVLVS PRIMVS.

De ecclesiasticis rebus, de libris legis institutionum, quæ ad clerum pertinent, seu de Ecclesiarum iure.

Cap. I. *Ut si quis liber Baiuvarius vel quisquamque alodem suam ad Ecclesiam vel quamcumque rem donare voluerit, liberam habeat potestatem.*

SI quis liber persona voluerit & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione animæ suæ, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis suis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla persona habeat potestatem prohibendi ei. Et quicquid donaverit, villas, terram, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donaverit pro redemptione animæ suæ, hoc per epistolam confirmet propria manu sua ipsè, & testes adhibeat sex vel amplius. Si voluerit, imponant manus suas in epistola, & nomina eorum notent ibi quos ipsè rogaverit. Et tunc ipsam epistolam ponat super altare, & sic tradat ipsam pecuniam coram sacerdote qui ibidem servit. Et post hæc nullam habeat potestatem exinde nec ipsè nec posteri ejus, nisi defensor Ecclesie ipsius per beneficium prestare voluerit ei, sed apud Episcopum defendatur

res Ecclesie, quicquid à Christianis ad Ecclesiam Dei datum fuerit.

II. *De his qui contra legem Ecclesiam fraudare voluerint.*

Si quis aliqua persona contra res Ecclesie injustè agere voluerit, vel de rebus Ecclesie abstrahere voluerit, sive ille qui dedit, vel de heredibus ejus, aut qualiscunque homo præsumpserit, inprimis incurrat Dei iudicium & offensionem sanctæ Ecclesie, & iudici terreno persolvat auri uncias tres, & illas res Ecclesie reddat, & alias similes addat Rege cogente vel Principe qui in illa regione iudex est.

III. *De furtis Ecclesie, quomodo componantur.*

I. Si quis res Ecclesie furaverit, & exinde probatus fuerit, de qualicumque re niungeldos solvat, id est, novem capita restituat. Et si negare voluerit, secundum qualitatem pecuniæ juret in altari de qua Ecclesia furaverit. De una saiga solus juret. De duabus saigis, vel tribus, & usque ad tremissem, cum uno sacramentale juret. Deinde usque ad quatuor tremisses cum tribus sacramentalibus juret.

II. Et si ampliorem pecuniam furaverit, aut caballum, aut bovem, aut vaccam, vel quicquid plus valet quam quatuor tremisses, & negare voluerit, tunc cum

DAGOBERTI REGIS

PRÆCEPTVM DE EPISCOPALI DIGNITATE

Cadurcæ urbis conlata Defiderio Thefaurario.

DAGOBERTVS Rex Francorum Episcopis & Ducibus, cunctoque populo Galliarum finibus constituto. Condecet clementiæ principatus nostri sagaci indagazione proseguere & pervigili cura tractare ut electio vel dispositio nostra Dei in omnibus voluntati debeat concordare, & dum nobis regiones & regna in potestate ad regendum largiente Domino noscuntur esse conlata, illis committantur privilegia dignitatum quos vita laudabilis & morum probitas vel generositatis nobilitas attollit. Et quoniam virum illustrem Defiderium Thefaurarium nostrum cognovimus religionis observantiam ab ipso pueritiæ suæ tempore in omnibus custodire & sub habitu seculari Christi militem gerere, ac mores angelicos & sacerdotalem conversationem habere, ut non solum in contiguis sed etiam in longinquis fama bonitatis ejus evulgata crebrescat, ideo credimus eum merito ad sacerdotium provehere quem, sicut diximus, ornatis moribus videmus jugiter ad caelestem patriam anhelare. Et dum civium Abbatumque Cadurcorum consensus hoc omnimodis exposcit ut eum Episcopum habeant, & nostra devotio similiter consentit, absque dubio credimus Dei nutu id fieri, ut dum satis nobis est in palatio nostro necessarius, ipsi nobis quodam modo violentiam inferamus, & eum ab editibus propriis profectui publico procuremus. Sed dum nobis, sicut diximus, eum ab editibus nostris auferamus, [quibus] regiones & regna à Deo sunt commissa, quamvis nobis inferamus dispendium, tales debe-

mus procurare pastores qui secundum Deum & juxta apostolica dicta plebes sibi ac nobis commissas debeant regere, unde nobis merces amplior possit adcrefcere. Quamobrem juxta civium petitionem, nostram quoque concordantem in omnibus voluntatem, decernimus ac jubemus ut, adjuvante Domino, adclamante laudem ipsius clero vel populo, vir illustris & verus Dei cultor Defiderius Pontifex in urbe Cadurca debeat consecrari, & nostra civiumque voluntas quod decrevit in omnibus in Dei nomine perficiatur, & pontificali benedictione sublimetur, dum modo Christo propitio vera hac religione profitemur quod vita & conversatio ejus digna & probata ab universis habeatur, in tantum ut pro nobis & pro universis ordinibus Ecclesie debeat exorare, & acceptabiles Deo hostias studeat offerre, quia ex hoc vitam nobis longiori ævo auctore Domino credimus propagandam, si ille in sacerdotio elegitur & sublimatur qui pro nobis vel pro vobis sibi que commissis securus ante tribunal Christi preces offerat, & in futuro judicio, ut culpas excuset, precator adsistat. Qua de re presentis auctoritate decernimus ut supradictus Defiderius episcopatum in Cadurcena urbe presentaliter suscipiat, & Christo propitio ejus temporibus teneat. Et ut hæc deliberatio voluntatis nostræ firmiter habeatur, manus nostræ subscriptione subter eam decrevimus roborare. *Chrodobertus obtulit. Dagobertus Rex subscripsit.* Data sub die vi. Idus Aprilis anno octavo Dagoberti Regis.

INDICVLVS DAGOBERTI REGIS AD DOMNVM

Sulpitium Archiepiscopum, ut Defiderium benedicat.

Domino sancto & apostolico Domino meo patri Sulpicio Papæ Dagobertus Rex. Deo & vestræ sanctitati bene credimus esse compertum qualiter fidelis noster vir illustris Defiderius Thefaurarius noster nobis adolescentiæ suæ tempore fideliter deserivit, & nos devo-

tissimam ac monasticam conversationem ejus habemus bene compertam. Ideo nos cognoscite taliter decrevisse, ut in civitate Cadurca, ubi germanus ejus Dominus Rusticus Episcopus prævit, in locum ipsius honorem episcopatus in Dei nomine debeat accipere, quia, divina inf-

pirante potentia, talis nostra devotio manet ut eos quos moribus ornatos & sanctis operibus deditos perspicimus, sicut est iste fidelissimus Dei & noster Desiderius, hos ad episcopale culmen provehere debeamus. Quia sic decet regiam celsitudinem, ut quos cognoscit in Dei timore conversari & fidem catholicam integrè custodire, vel evangelica præcepta omnimodis observare, ad tale officium studeat promovere. Proinde dum vos arcem Metropolitanam scimus tenere, præsentem apices cum debito salutationis officio almitati vestræ studuimus destinare, petentes ut

ad eum benedicendum properare debeatis, & litteras ad comprovinciales fratres vestros dirigatis ut & illi adesse debeant, ut canonicè & juxta apostolicam institutionem sub nostri præsentia in sancta Paschali sollempnitate Pontificali benedictione debeat confirmari. Illud etiam ante omnia supplicamus, ut nos in sanctis ac Deo placitis orationibus vestris Domino commendetis, & ad explendum quod vobis injungimus negotium nullam moram faciatis. Quem indiculum manus nostræ subscriptione, ut mos est, decrevimus roborare. *Dagobertus Rex subscripsit.*

SIGEBERTI REGIS

EPISTOLA AD DESIDERIVM EPISCOPVM

Cadurcensem.

Quòd synodale Concilium celebrari non debeat in regno absque permissu Regis.

Data circa annum DCL.

DOMINO sancto & apostolico in Christo patri Domno desiderio Siggybertus Rex. Dum, fabula currente, à plures * & fidelibus nostris cognovimus quasi vocati ab idemque patre nostro Vulfoleudo Episcopo synodali consilio Kal. Septembris in regno nostro, ignoramus in quo loco, unà cum reliquos fratres & comprovinciales vestros debeatis conjungere, licet nos statuta canonum & ecclesiasticas regulas, sicut parentes nostri in Dei nomen conservarunt, ita & nos conservare optamus, tamen dum ad nostram antea notitiam non fuit perlatum, sic nobis cum nostris proceribus convenit, ut sine nostra scientia synodalis concilium in regno nostro non agatur, nec ad istas Kal. Septembris nulla conjunctio facer-

dotum, ex his qui ad nostram ditionem pertinere noscuntur, non fiat. Postea verò opportuno tempore, si nobis antea denuntiatum utrum pro statu ecclesiastico, an pro regni utilitate, sive etiam pro qualibet rationabile conditione, conjunctio esse decreverit, non abnuimus, sic tamen ut diximus, ut in nostri prius deferatur cognitionem. Proinde præsentia scripta sanctitati vestræ destinare curavimus, per que petimus ut pro nos orare dignetis, & ad istam conjunctionem, priusquam nostram cognoscatis voluntatem, penitus accedere non debeatis. Et ut certius credatis, hunc indiculum manu propria subter subscripsimus.

SYGGIBERTVS REX SVB.

KARLOMANNI